

Spelend (over)leven

Een kwalitatief verkennend casestudy-onderzoek naar speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma op een nieuwkomersschool



“Genezing komt met de tijd, maar vooral met de juiste gelegenheid”
-Hippocrates

Froukje Dorland-Geerds

Ervaren speltherapeut & masterstudent Speltherapie
Christelijke Hogeschool Ede (CHE)
Begeleider: Dr. M. Noordegraaf

18 Juni 2025

Titelpagina

Titel:	Spelend (over)leven
Ondertitel:	Een kwalitatief verkennend casestudy-onderzoek naar speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma op een nieuwkomersschool
Quote:	<i>“Genezing komt met de tijd, maar vooral met de juiste gelegenheid.”</i> (Hippocrates, vert. C.G. Brandsema-Geerds)
Illustrator:	Tessa van Wageningen
Opleiding:	Master Speltherapie
Begeleider:	Dr. M. Noordegraaf
Naam student:	Froukje Dorland-Geerds
Studentnummer:	2401787
Lesgroep:	MSP-2
Inleverdatum:	18 juni 2025
Onderwijsinstituut:	Christelijke Hogeschool Ede
Aantal woorden:	14.887 (Hoofdttekst)

Copyrightverklaring

© 2025 Froukje Dorland-Geerds. Alle rechten voorbehouden.

Deze masterthesis is auteursrechtelijk beschermd. Alle rechten voorbehouden.

Delen of overnemen van tekst, citaten of visuele onderdelen uit dit document is toegestaan, mits er een duidelijke bronvermelding wordt opgenomen naar dit onderzoek en/of de auteur.

Gebruik voor commerciële doeleinden of bewerking van de inhoud is alleen toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Voor vragen of toestemming neem contact op via: info@praktijktoebie.nl

Inhoudsopgave

TITELPAGINA	II
OPENINGSGEDICHT	VI
VOORWOORD	VII
SAMENVATTING	VIII
ABSTRACT	VIII
1. INLEIDING	1
1.1 MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	1
1.2 WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	2
1.3 PRAKTIJKRELEVANTIE	2
1.4 PROBLEEMSTELLING	3
1.5 DOELSTELLING, DOELGROEP EN EINDPRODUCT	3
1.5.1 Doelstellingen	3
1.5.2 Eindproduct	3
2 THEORETISCH KADER	4
2.1 DEFINITIES KERNBEGRIPPEN	4
2.1.1 (Oorlogs)trauma	4
2.1.2 Lesgeven aan kinderen met (oorlogs)trauma	5
2.1.3 Opvoeden van kinderen met (oorlogs)trauma	6
2.1.4 Speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma	6
2.1.5 Nieuwkomersscholen in primair onderwijs	8
2.1.6 Financiering speltherapie door gemeenten	8
2.2 ONDERZOEKSVRAAG EN DEELVRAGEN	8
2.2.1 Centrale onderzoeksvraag	8
2.2.2 Deelvragen	8
2.2.3 Afbakening van het onderzoek	9
2.3 KIJKKADERS	9
2.3.1 Geleefde en geleerde kennis als kijkkader	9
2.3.2 Behoeften volgens Adlerfer en Pinto als kijkkader	9
3. METHODEN VAN ONDERZOEK	11
3.1 ONDERZOEKSOPZET VOOR EEN KWALITATIEVE CASESTUDY	11
3.2 CASUSSELECTIE	11
3.3 DATAVERZAMELING	11
3.3.1 Dataverzameling bij deelvraag 1	11
3.3.2 Dataverzameling bij deelvraag 2	12
3.3.3 Dataverzameling bij deelvraag 3	12
3.4 DATA-ANALYSE	12
3.5 BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT	13
3.5.1 Methodische transparantie	13
3.5.2 Membercheck gespreksverslagen	13
3.6 ETHISCHE VERANTWOORDING	14
3.7 VALIDERING PRAKTIJKPRODUCT	14
3.7.1 Deskundige toetsing	14
3.7.2 Membercheck factsheet	15
4 ONDERZOEKSRESULTATEN	16
4.1 INLEIDING	16

4.2 CASUSBESCHRIJVING	16
4.3 RESULTATEN DEELVRAAG 1	17
4.3.1 Bevindingen speltherapie voor vluchtelingenkinderen	17
4.3.2 Samenvatting	18
4.4 RESULTATEN DEELVRAAG 2	18
4.4.1 Bevindingen geleefde kennis	18
4.4.2 Samenvatting	21
4.5 RESULTATEN DEELVRAAG 3	21
4.5.1 Bevindingen geleerde kennis	21
4.5.2 Samenvatting	25
5 CONCLUSIES	26
5.1 CONCLUSIES	26
5.2.1 Deelvraag 1	26
5.2.2 Deelvraag 2	26
5.2.3 Deelvraag 3	27
5.3 Hoofdvraag:	28
6 DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	29
6.1 METHODOLOGISCHE DISCUSSIE	29
6.2 INHOUDELIJKE DISCUSSIE	30
6.3 PRAKTISCHE RELEVANTIE EN BETEKENIS VOOR DE PRAKTIJK	31
6.4 AANBEVELINGEN VOOR DE PRAKTIJK	32
6.4 AANBEVELINGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK	32
7 LITERATUURLIJST	34
BIJLAGEN	42
BIJLAGE A EINDPRODUCT: FACTSHEET SPELTERAPIE BIJ (OORLOGS)TRAUMA	42
BIJLAGE B ACHTERGRONDINFORMATIE CASESTUDY	43
BIJLAGE C TOELICHTING ONDERZOEK	45
C.1 Informatiebrief programmamanager onderzoek: Spelend (over)leven	45
C.2 Informatiebrief directeur in het onderzoek Spelend (over)leven	47
C.3 Informatiebrief leerkracht in het onderzoek Spelend (over)leven	49
C.4 Informatiebrief ouder en kind in het onderzoek Spelend (over)leven	52
C.5 Informatiebrief expert onderzoek: Spelend (over)leven	54
BIJLAGE D INTERVIEWLEIDRAAD INTERVIEWS	57
D.1 Interviewleidraad programmamanager	57
D.2 Interviewleidraad voor directeur nieuwkomersschool	58
D.3 Interviewleidraad voor leerkracht	59
D.4 Interviewleidraad voor ouders	60
D.5 Interviewleidraad voor een kind	62
D.6 Interview leidraad voor de expert	62
BIJLAGE E CODEBOOM EN CODESCHEMA'S	64
E.1 Codeboom deelvraag 2	64
E.2 Codeschema deelvraag 2	65
E.3 Codeboom deelvraag 3	66
E.4 Codeschema deelvraag 3	67
BIJLAGE F GEANONIMISEERDE WEERGAVE VAN COMMUNICATIE MET RESPONDENTEN EN ONDERZOEKERS	68
F.1 Geanonimiseerde weergaven van de communicatie met de programmamanager	68
F.2 Geanonimiseerde weergaven van communicatie met de directeur	70
F.3 Geanonimiseerde weergaven van communicatie met de leerkracht	72
F.4 Geanonimiseerde weergave van communicatie met de IM en ouder	73
F.5 Geanonimiseerde weergave van communicatie collega (zelfde organisatie)	78

<i>F.6 Geanonimiseerde weergaven van communicatie met collega (gemeente Rotterdam)</i>	<i>80</i>
<i>F.7 Geanonimiseerde weergave van communicatie met de collega-onderzoeker (privé)</i>	<i>82</i>
<i>F.7 Geanonimiseerde weergave van communicatie met de collega-onderzoeker (mede student)....</i>	<i>83</i>
BIJLAGE G REFLECTIEVERSLAG VAN DE ONDERZOEKER	84
BIJLAGE H LOGBOEK	85
BIJLAGE I VERANTWOORDING GEBRUIK CHATGPT	90
BIJLAGE J INHOUDSOPGAVE BRONNENBOEK	91

Openingsgedicht

“De rietfluit” - Rumi

*Hoor hoe klagend de rietfluit klinkt,
Hoe hij vertelt over lange scheiding:
‘Sinds ik uit het riet werd weggesneden,
Klagen mannen en vrouwen in mijn gefluit.
De scheiding moet mijn borst doorboren,
Opdat ik zeg hoe ik lijd door verlangen.
Ieder die van zijn oorsprong is verdreven,
Wil terug naar de tijd van samenzijn.*

(Rumi, ca. 1258/2011)

Voorwoord

Voor u ligt de thesis voor de master speltherapie aan de Christelijke Hogeschool Ede (vanaf nu CHE).

Als meisje van 6 jaar kreeg ik van mijn tante een houten lepel uit Kenia en daarmee maakte ze mijn wereld veel groter dan de boerderij waarop ik woonde. Buiten spelen was voor mij een manier om te (over)leven en ondertussen droomde ik ervan om in Afrika als ontwikkelingswerker aan de slag te gaan. Deze droom is voor mij uitgekomen door als speltherapeut met mensen uit de hele wereld te werken, in Nederland, op een nieuwkomersschool.

Deze master thesis gaat over speltherapie op nieuwkomerscholen. Omdat nog niet op alle nieuwkomersscholen speltherapie aangeboden wordt, hoop ik andere gemeenten en directies van nieuwkomersscholen, door middel van een factsheet met een link naar dit onderzoeksverslag, te motiveren om speltherapie bij kinderen met (oorlogs)trauma in te zetten.

Door de kinderen en gezinnen waarmee ik als speltherapeut werk, de literatuur waarin ik me in heb verdiept en het werk voor het Kennisnetwerk Nieuwkomers (KNNK) van Vaktherapie Nederland, ben ik mij extra bewust geworden van de effecten van speltherapie op kinderen met (oorlogs)trauma. Ik ben zeer dankbaar dat de kinderen en ouders mij deel laten uitmaken van hun complexe en kwetsbare proces, het zoeken naar een nieuwe manier van leven waarin overleven al meer leven wordt.

Speciale dank gaat uit naar jou Moh (ooit zal jij deze casestudy lezen en hier je echte naam invullen), jouw betrokken moeder, leerkracht, schooldirecteur en de programmamanager van de gemeente. Ook de intercultureel mediator (IM) wil ik hier van harte bedanken voor jouw meedenken, vertalen van de taal en de cultuur, Arabisch schrijven en voor alles wat ik van jou mag leren door je open houding. In de rest van dit verslag wordt deze rol aangeduid met IM.

Mijn dank gaat uit naar dr. Martine Noordegraaf en de leerwerkgroep voor jullie inspiratie, kritische blik en het meedenken. Verder zou het zonder de steun van mijn gezin niet mogelijk zijn om tijd vrij te maken voor het onderzoek en het schrijven van deze masterthesis. Ik wil Reinderd bedanken dat hij zoveel van de zorg voor onze kinderen en het huishouden op zich nam en mij bleef stimuleren, ook als ik er niet zo gezellig van werd. Dank aan onze lieve dochters, Nélisque, Jara en Chloë en schoonzoon Joris, voor jullie voorbeeld als het gaat om studeren en Nélisque voor het geven van feedback als een critical daughter. Lieve Fernick en Matté, dank jullie wel voor jullie geduld en het feit dat jullie eerlijk zeggen dat jullie het lastig vinden wanneer mama weinig beschikbaar is. Ook mijn zus Corina wil ik bedanken voor alle hulp, support en onze gedeelde wegen van overleven naar leven.

In dit onderzoeksverslag zijn op enkele plaatsen reflectiekaders opgenomen. Deze zijn herkenbaar aan het lichtblauwe kader en bevatten persoonlijke reflecties of praktijkervaringen van de onderzoeker als speltherapeut en dienen ter aanvulling op de onderzoeksresultaten.

In mijn werk op een nieuwkomersschool miste ik de cultureel specifieke kennis van familiesystemen rond de kinderen en de rol van het lichaam in traumaverwerking. Om de opleidingen Interculturele Systeemtherapie en Sensorimotor Psychotherapy te kunnen volgen, wil ik eerst mijn master Speltherapie afronden, in combinatie met een paar vakken van de master Contextuele Benadering.

Froukje Dorland-Geerds, Juni 2025

Samenvatting

مرحباً، أنا مو (Hallo ik ben Moh)

“Ik zit op een nieuwkomersschool en voel me vrij. Weet je hoe dat komt? Eerst woonde ik in Syrië, daar was oorlog en iedereen was bang, zelfs mijn ouders! Papa is toen naar Nederland gelopen, hij was het sterkst. Mijn zussen, broer en ik vluchtten over een hoge muur met prikkeldraad en renden naar Turkije. Later kwam mama met de baby. We moesten ons altijd verstoppen en toen kwam de aardbeving, ik verstijfde helemaal. In Nederland bleef ik bang. Voor enge dromen, geluiden en kinderen op school. Ik begreep niemand, durfde niet te praten en kon moeilijk eten, slapen en leren. Bij de speltherapeut, was het fijn. We gingen voetballen, tekenen en speelden we politie en boef, ik was dan de sterkste. Als we speelden voelde ik me veilig, ik hoefde niet te praten en mocht alles tekenen of spelen, ook wat me bang maakte. De speltherapeut begreep mij. Ze praatte ook met papa en mama. Mama maakt zich nu geen zorgen meer. Mijn schooljuf is trots op me: ik word minder vaak boos en kan weer leren en ik heb vrienden gemaakt.”

Dit kwalitatieve praktijkgerichte onderzoek richt zich op de vraag: *Wat is de waarde en impact van speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma op een nieuwkomersschool?* Het doel is om inzichtelijk te maken hoe speltherapie bijdraagt aan het herstel, de ontwikkeling en integratie van deze kinderen in de Nederlandse samenleving. De data zijn verzameld via vijf semigestructureerde interviews, aangevuld met creatieve werkvormen, een beleidsdocument en een therapieverslag. Alle gegevens zijn thematische geanalyseerd en het onderzoeksverslag is geschreven. De feedback van een speltherapeut is verwerkt in de eindversie. De resultaten laten zien dat speltherapie, mits uitgevoerd door therapeuten met cultuurspecifieke kennis en traumasensitieve vaardigheden, een laagdrempelige en effectieve behandelvorm is. Vanuit het perspectief van het kind, de ouder en de leerkracht blijkt dat speltherapie herstel, veiligheid, leervermogen en sociale participatie bevordert bij het kind en het gezin. De directeur en de gemeente benadrukken de waarde van speltherapie voor preventie, veerkracht, kansengelijkheid en als versterking binnen het schoolteam. Ook wijzen zij op de verbindende impact van speltherapie binnen het gezin, op school en in de samenleving. Geef kinderen met (oorlogs)trauma een eerlijke kans op herstel en toekomst door speltherapie structureel onderdeel te maken van het beleid binnen het nieuwkomersonderwijs.

Kernwoorden: trauma, vluchteling, nieuwkomersschool, speltherapie, verbinding

Abstract

مرحباً، أنا مو (Hello, I am Moh)

I go to a newcomer school, and I feel free. Do you know why? I used to live in Syria where was war and everyone was scared, even my parents. My dad walked all the way to the Netherlands. He was the strongest. My siblings and I climbed over a high wall with barbed wire and ran to Turkey. Later, mom came with the baby. We had to hide, always. Then the earthquake came, and I completely froze. In the Netherlands, I was still scared. Of bad dreams, noises, and other kids at school. I didn't understand anyone, didn't dare to speak and had trouble eating, sleeping and learning. With the play therapist, it felt good. We played soccer, drew pictures and played cops and robbers; I was always the strongest. When we played, I felt safe. I didn't have to

talk and could draw or play anything, even the scary things. The play therapist understood me. She also talked with my mom and dad. Now my mom doesn't worry anymore. My teacher is proud of me: I get angry less often, I can learn again, and I've made friends.

This qualitative, practice-based study focuses on the question: *What is the value and impact of play therapy for a child with (war-related) trauma in a newcomer school?* The aim is to provide insight into how play therapy contributes to the recovery, development and integration of these children into Dutch society. Data were collected through five semi-structured interviews, complemented by creative methods, a policy document, and a therapy report. All data were analysed thematically, and the research report had been completed. Feedback from a play therapist was incorporated into the final version. The results show that play therapy, when carried out by therapists with culture-specific knowledge and trauma-sensitive skills, is an accessible and effective form of treatment. From the perspective of the child, the parent, and the teacher, play therapy promotes recovery, safety, learning capacity, and social participation for both the child and the family. The school principal and the municipality emphasize the value of play therapy in terms of prevention, resilience, equal opportunities, and strengthening the school team. They also highlight its connecting impact within the family, the school, and broader society. Give children with (war-related) trauma a fair chance at recovery and a future by making play therapy a structural part of policy in newcomer education.

Keywords: trauma, refugee, newcomer school, play therapy, connection

1. Inleiding

Een onbekend aantal kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen heeft behandeling door vaktherapie gehad. Deze therapievormen maken gebruik van non-verbalen en ervaringsgericht werkvormen, die goed aansluiten bij kinderen die moeite hebben om hun ervaringen verbaal te uiten. Een van de zeven disciplines van vaktherapie is speltherapie. In dit onderzoek richt ik me op speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen. Tegelijkertijd wil ik benoemen dat er ook binnen andere vaktherapeutische disciplines waardevolle ervaringen zijn opgedaan met deze doelgroep. Dat blijkt onder meer uit uitwisselingen binnen de Kennis Netwerk Nieuwkomers (KNNK) waarin vaktherapeuten uit verschillende disciplines betrokken zijn.

Toch ligt de focus van dit onderzoek bij speltherapie, mede vanwege mijn eigen expertise en omdat nog niet alle kinderen met oorlogstrauma toegang hebben tot behandeling via vaktherapie of specifiekere speltherapie. De beschikbaarheid zal mogelijk toenemen als er meer kennis over speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma komt bij de gemeenten en directies van nieuwkomersscholen.

1.1 Maatschappelijke relevantie

Eind 2023 waren er wereldwijd ruim 117,3 miljoen mensen op de vlucht. Alleen al vanuit Syrië waren er op dat moment al meer dan 6,4 miljoen mensen gevlucht. Een deel van deze mensen komt in Nederland terecht. Zo waren er in 2022 zo'n 5.810 kinderen, onder de 14 jaar uit Syrië, die in Nederland een veilige plek hoopten te krijgen. (VluchtelingenWerk Nederland, z.d). Een andere grote groep vluchtelingen komt uit Oekraïne; in mei 2024 stonden er 110.460 mensen met een Oekraïense achtergrond, waarvan een groot deel kinderen, in Nederland geregistreerd (Rijksoverheid, 2024). De kinderen met een vluchtachtergrond gaan na registratie zo snel mogelijk naar school en proberen in Nederland een leven op te bouwen. Op 1 oktober 2020 zaten ongeveer 54.000 nieuwkomersleerlingen in het primair en voortgezet onderwijs in Nederland, waarvan een deel vanwege asielmigratie zijn gekomen.

De meeste kinderen lukt het om in Nederland verder te ontwikkelen. Bij sommige kinderen signaleren ouders en leerkrachten echter een duidelijke stagnatie of terugval in de sociaal-emotionele ontwikkeling. Volgens Leeuwestein, Kupers, Boelhouwer en Van Dijk (2024) is een mogelijke oorzaak van de stagnatie of het terugvallen in ontwikkeling, trauma. Voor deze kinderen is er specifieke hulp nodig om verdere schade te voorkomen en om weer vooruit te kunnen, om een gezonde toekomst tegemoet te gaan. (Gupta et al, 2023). Bij deze groep kinderen sluit speltherapie goed aan met zijn non-verbale, ervaringsgerichte karakter, om de vastgelopen ontwikkeling weer in beweging te brengen (Nederlandse Vereniging van Speltherapeuten, 2017). Uit onderzoek blijkt dat speltherapie een passende en bewezen effectieve interventie is om nieuwe ontwikkelingsprocessen bij kinderen te stimuleren (Bratton et al., 2005).

Niet alle kinderen met (oorlogs)trauma krijgen de kans om een passende vorm van non-verbale therapie, zoals speltherapie, te volgen om te stabiliseren en trauma's te verwerken. Dit kan de ontwikkeling van deze kinderen belemmeren en hun problemen en die van hun omgeving, zelfs vergroten (Jessurum & Warring, 2023). Eén van de gevolgen van trauma op jonge leeftijd kan een dissociatieve stoornis zijn (Mooren et al., 2022). Omdat gezinnen die moesten vluchten

meerdere transitie tegelijk moeten laten plaatsvinden (Tjin A Djie & Zwaan, 2013), is er een stapeling van liminele kwetsbaarheden (Rhmaty, 2011).

1.2 Wetenschappelijke relevantie

Recente studies van de Rijksuniversiteit Groningen benadrukken het belang van aandacht voor het welzijn van jonge leerlingen die moesten vluchten, in het basisonderwijs. In het onderzoek van Leeuwestein et al. (2024a) werd het RaPTOSS instrument ontwikkeld, waarmee leerkrachten systematisch gedrag kunnen observeren dat mogelijk wijst op psychotrauma bij jonge leerlingen. Daarnaast toonde een andere studie van dezelfde auteurs aan dat leerlingen met een vluchtachtergrond over het algemeen een lager psychologisch welzijn ervaren dan hun leeftijdsgenoten zonderen vluchtverleden, met name op gebied van beschermende factoren zoals zelfbeeld en sociale relaties (Leeuwestein et al. 2024b).

Voor 2017 was er in Nederland nauwelijks tot geen wetenschappelijke literatuur beschikbaar over speltherapie in relatie tot kinderen die moesten vluchten.

Anneke van der Wouden en ik hebben ons tijdens de Post HBO Speltherapie in het thema kinderen met een vluchtverleden verdiept, wat in het artikel 'De speltherapeut als koorddanser, over speltherapie bij vluchtelingenkinderen' (Dorland & Van der Wouden, 2016) en het kwalitatief onderzoek 'Speltherapie voor vluchtelingenkinderen' (Dorland & Van der Wouden, 2017) heeft geresulteerd.

Inmiddels zijn er ook binnen de Masteropleiding Speltherapie aan de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) enkele onderzoeken uitgevoerd. Toch is er nog maar een klein deel van de aspecten onderzocht waar speltherapeuten tegen aanlopen in hun werk met Nieuwkomers. Internationaal wordt er ook onderzoek gedaan, echter sluiten onderzoeken uit andere werelddelen niet altijd goed aan op de Nederlandse situatie.

In dit vervolgonderzoek wordt de kennis van andere betrokkenen dan de speltherapeuten bij het kind met (oorlogs)trauma uitgediept. Sinds 2019 ben ik als speltherapeut op de nieuwkomersschool werkzaam welke in huidig onderzoek centraal staat. Om de landelijke bekendheid van vaktherapie voor mensen die moesten vluchten te vergroten zit ik sinds 2022 in het bestuur van het Kennisnetwerk Nieuwkomers van Vaktherapie Nederland.

Deze kennis en ervaring hebben mij aangezet om opnieuw onderzoek te gaan doen naar deze doelgroep om gemeenten en directies van nieuwkomersscholen in Nederland te motiveren om speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma beschikbaar te maken.

1.3 Praktijkrelevantie

Een aantal nieuwkomersscholen en scholen op asielzoekerscentra heeft hulp ingeroepen van speltherapeuten. Vanwege het non-verbale karakter van speltherapie is dit een geschikte interventie voor kinderen die uit andere culturen komen en die Nederlandse taal nog niet of onvoldoende beheersen (Gil & Drewes, 2021; Landreth, 2012; Vanfleet & Mochi, 2018).

In 2021 nam ik contact op met een nieuwkomersschool in de buurt, om te informeren of ik hen als speltherapeut van dienst kon zijn (persoonlijke communicatie, geen datum bekend), de reactie was: "Wij zijn een school en doen niet aan hulpverlening". Twee jaar later, na een grote toestroom van kinderen uit Oekraïne, is deze school alsnog op zoek gegaan naar hulpverlening binnen de school omdat de situatie niet meer houdbaar bleek.

Nieuwkomers zijn in de reguliere hulpverlening ondervertegenwoordigd terwijl ze een grotere kans op psychosociale problemen hebben. Daarom is het van groot belang om passende hulp op een vertrouwde plek aan te bieden waar de Nieuwkomers zijn (Verhagen, et al., (2022).

Naast de RaPTOSS voor leerkrachten biedt de toolkit van Verhagen, Hein en Hoogsteder (2002) jeugdgezondheidszorgprofessionals concrete handvatten voor het signaleren van psychosociale problemen bij kinderen die moesten vluchten. Wanneer er eerder gesignaleerd wordt en hulp geboden hebben de kinderen betere kansen voor hun toekomst.

In 2022 ben ik met exploratief onderzoek gestart door verkennende gesprekken met een collega speltherapeut en de jeugdzorgorganisatie in verband met een transitie van jeugdzorg, waaronder speltherapie op nieuwkomersscholen, van de gemeente naar de jeugdzorgorganisatie Mevis. Hieruit is het beleidsdocument *Vaktherapie op Nieuwkomersscholen* (Mevis, 2022) voortgekomen (bronnenboek, 2025, p. 21).

1.4 Probleemstelling

Bij nieuwkomersscholen en gemeenten is er onvoldoende kennis over speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma.¹ In dit onderzoek richt ik mij op de gemeenten waar nieuwkomersscholen gevestigd zijn en op de directies van nieuwkomersscholen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en daarmee de financiering van speltherapie. De directies van de nieuwkomersscholen kunnen speltherapie een plek binnen de school geven, om de kinderen met (oorlogs)trauma hulp te bieden maar doen dat nu onvoldoende omdat ze nog geen zicht hebben op de mogelijk waarde en impact hiervan op kinderen met (oorlogs)trauma.

1.5 Doelstelling, doelgroep en eindproduct

1.5.1 Doelstellingen

Het doel van dit onderzoek is om ervaringskennis op casusniveau waaruit blijkt welke gevolgen speltherapie op een kind met (oorlogs)trauma en zijn omgeving kan hebben, zodanig te beschrijven dat gemeenten en nieuwkomersscholen weten hoe speltherapie, het kind met (oorlogs)trauma, kan helpen om zijn plek in de Nederlandse maatschappij in te nemen.

1.5.2 Eindproduct

De opgehaalde onderzoeksresultaten zullen gebruikt worden om factsheets te creëren, deze worden met gemeenten en directies van nieuwkomersscholen gedeeld.

¹ In dit onderzoek spreek ik over kinderen met (oorlogs)trauma in plaats van vluchtelingenkinderen om het kind zelf centraal te stellen in plaats van zijn vlucht. Op de Nieuwkomersscholen zitten ook kinderen die niet moesten vluchten maar wel trauma kunnen hebben, daarom staat oorlog tussen haakjes.

2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden de theoretische uitgangspunten en relevante begrippen besproken die richting geven aan dit praktijkgerichte onderzoek. De focus ligt op kinderen met oorlogstrauma binnen het primair onderwijs in Nederland en de wijze waarop speltherapie in deze context kan bijdragen aan hun ontwikkeling.

Om inzicht te krijgen in de complexe werkelijkheid waarin deze kinderen opgroeien en leren, worden eerst de belangrijkste kernbegrippen toegelicht. Deze begrippen vormen samen het theoretisch fundament voor de verdere analyse van het onderzoeksprobleem.

Uit de kernbegrippen vloeien de centrale onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen voort.

Het hoofdstuk sluit af met twee kijkkaders, die de manier van waarnemen en analyseren sturen. In dit onderzoek staat speltherapie centraal, als een vorm van vaktherapie. Vaktherapie is een overkoepelende term voor zeven disciplines: beeldende therapie, danstherapie, dramatherapie, muziektherapie, psychomotorische therapie, psychomotorische kindertherapie en speltherapie. Hoewel dit onderzoek zich op speltherapie toespitst, wordt deze benaderd binnen het bredere kader van vaktherapie, waarin non-verbale en ervaringsgerichte werkvormen centraal staan.

2.1 Definities kernbegrippen

2.1.1 (Oorlogs)trauma

Een groot deel van de kinderen op Nieuwkomersscholen is gevlucht voor oorlog en geweld. De kinderen zijn soms opgegroeid in een oorlogssituatie waardoor ze soms zelfs al vanaf het moment dat ze in de baarmoeder zaten chronische stress en cumulatieve (gestapelde) traumatische ervaringen hebben meegemaakt. In dit onderzoek gebruik ik de definitie van jeugdtrauma van het National Traumatic Stress Network (2021) beschreven in het werk van Sanders en Thompson (2024), waar een traumatische gebeurtenis gedefinieerd wordt als ‘beangstigende, gevaarlijke of gewelddadige gebeurtenis die een bedreiging vormt voor het leven of de lichamelijke integriteit van het kind. Getuige zijn van een gebeurtenis die het leven of de fysieke veiligheid van een dierbare bedreigt, kan ook traumatiserend zijn. Dit is vooral van belang voor jonge kinderen, aangezien hun gevoel van veiligheid afhangt van de door hen waargenomen veiligheid van hun gehechtheidspersonen.’ Kinderen hebben soms meerdere keren moeten vluchten voor bombardementen, hebben lange tijd een ouder moeten missen, zijn getuige of slachtoffer geweest van geweld. De jarenlange onvoorspelbaarheid en bedreigingen kunnen grote invloed hebben op het leven van deze kinderen en hun gezin van herkomst (Mooren et al., 2022). Hoewel kinderen die moesten vluchten bij hun aankomst in Nederland een gevoel van opluchting ervaren, eindigen de moeilijkheden niet bij aankomst in dit nieuwe land. Veel gezinnen ervaren stress vanwege onzekere toekomstperspectieven, verhuizingen, gebrek aan activiteiten, onderwijs, gezondheidszorg en veiligheid binnen de asielzoekerscentra ((COA & Werkgroep Kind in AZC, 2021). Ook na hervesting kunnen zij geconfronteerd worden met diverse stressfactoren, die grofweg in vier categorieën vallen: trauma gerelateerde stress, acculturatiestress, hervestingsstress en gevoelens van isolatie (National Child Traumatic Stress Network [NCTN], (z.d.). Volgens Leeuwestein, Kupers, Boelhouwer en van Dijk (2024b) zijn kinderen met een vluchtachtergrond een kwetsbare doelgroep in het Nederlands onderwijs, zowel in hun

geestelijke gezondheid als in het psychologisch welbevinden, dit wijst recent onderzoek naar kinderen met een vluchtverleden tussen de 4-8 jaar uit. Er worden meer sociaal-emotionele problemen, angst, stemming ontregelend gedrag, symptomen van ADHD, problematisch sociaal en posttraumatisch stres symptomen waargenomen en er zijn minder ontwikkelde trauma beschermende factoren en pro sociaal gedrag dan bij leeftijdgenoten. Deze resultaten benadrukken de noodzaak om beschermende factoren te versterken, zoals een positief zelfbeeld, zelfregulatievaardigheden, veiligheid en relaties in de klas, en pro sociaal gedrag.

Hayder (2005) geeft aan dat kinderen met (oorlogs)trauma op verschillende manieren reageren; sommige worden timide en trekken zich terug, anderen zijn altijd alert en oplettend, bang voor nieuwe gevaren en weer andere kinderen laten agressief gedrag zien.

Door de langdurige traumatische ervaringen nemen de kansen toe op complex trauma, bij kinderen ook wel ontwikkelingstrauma genoemd, met als mogelijke gevolgen bijvoorbeeld dissociatie en geen gevoel of herinneringen meer hebben bij een deel van het leven. Dit heeft invloed op zowel het zelfbeeld als het wereldbeeld dat de kinderen hebben. Volgens Hordijk & Van Genugten (2021) raken traumatische ervaringen de fundamenteën van ons bestaan. Volgens Ballard et al. (2015) is er een verband tussen traumatische ervaringen in de kindertijd en het later ontwikkelen van psychische en gedragsproblemen.

2.1.2 Lesgeven aan kinderen met (oorlogs)trauma

Het lesgeven aan kinderen met (oorlogs)trauma vraagt bijzondere kennis en vaardigheden van de leerkracht, zowel in de omgang met het individuele kind als in het groepsproces. Op nieuwkomersscholen zitten naast de kinderen die moesten vluchten voor oorlog ook kinderen die om andere redenen vanuit een ander land naar Nederland zijn gekomen. Ook deze kinderen kunnen getraumatiseerd zijn. Om de voorwaarden waarin het kind kan leren zo optimaal mogelijk te maken, moet de leerkracht de verwachtingen van het leerproces bijstellen en traumasensitief reageren op het kind en de groep (Horeweg, 2020).

Trauma maakt dat de samenwerking en het functioneren van het brein van kinderen wordt verstoord, dit beïnvloedt ook de stressregulatie en de hechting. Chronisch getraumatiseerde kinderen, zoals kinderen met (oorlogs)trauma hebben baat bij voorspelbaarheid, ritme, geruststelling en troost. (Struik, 2016).

Signalen van mogelijk trauma kunnen er heel verschillend uit zien qua gedrag en emotionele uitingen van kinderen. Coppens & Van Kregten, (2018) geven als voorbeelden problemen met leren, concentreren of het opnemen van nieuwe informatie maar ook problemen met inslapen, doorslapen of last van nachtmerries. Ook kunnen kinderen emotioneel labiel zijn: het ene moment humeurig en het volgende moment vrolijk, of juist boos of agressief worden.

Uit een recent verslag van Reuters (2025) blijkt dat onverwachte prikkels in de klas, zoals het luchtalarm op de eerste maandag van de maand of confronterende lesstof, trauma-gerelateerde reacties oproepen bij kinderen met oorlogservaringen.

Horeweg (2020) benoemt dat leerkrachten bij kinderen die moesten vluchten niet alleen op trauma moeten letten maar ook op het leven tussen twee culturen en het gebrek aan familie, die in het land van herkomst vaak een grote rol speelde. Het is belangrijk om regelmatig met ouders te spreken, via een IM en om alert te zijn op pestgedrag. Dit is met name zo belangrijk omdat deze kinderen een groter risico hebben op het ontwikkelen van psychische problemen.

Leerkrachten kunnen directe invloed op sommige beschermende factoren van kinderen uitoefenen door een positieve leerkracht-kind en kind-kind interactie in de klas te verzorgen. Ook

het zelfbeeld positief beïnvloeden, helpen stress te reguleren en zelfregulatievaardigheden te vergroten. Het is belangrijk dat leerkrachten gedrag van leerlingen niet direct interpreteren als het overtreden van regels maar als een signaal van een onderliggende behoefte of gevoel van onveiligheid (Leeuwestein, 2024b).

Het lesgeven aan kinderen met (oorlogs)trauma vraagt van een leerkracht dus specifieke kennis en vaardigheden, zodat ze de omgeving, de groep en het kind op een passende manier kunnen vormen en begeleiden om het kind tot leren te laten komen. Het is essentieel dat leerkrachten kennis van trauma hebben zodat ze kunnen signaleren. Tegelijkertijd is het volgens Bisschop et.al. (2022) belangrijk te onderkennen dat zij dit niet alleen hoeven te doen. De inzet van gespecialiseerde ondersteuning is essentieel om de behoefte van deze kinderen goed in kaart te brengen en hen passende hulp te bieden.

2.1.3 Opvoeden van kinderen met (oorlogs)trauma

Bij het opvoeden van kinderen met (oorlogs)trauma gaat het vaak om ouders of familieleden die zelf ook traumatische ervaringen hebben meegemaakt en hier dagelijks de gevolgen van ondervinden als PTSS-klachten, depressie, angst en somatische klachten (Jongedijk et. al. (2020). Voor sommige kinderen betekent dit dat de ouders hen minder goed kunnen steunen, begrijpen en opvoeden, door de verschrikkingen die ze meemaakten. Deze kinderen hebben grotere kans op psychosociale problemen dan de kinderen van wie de ouders niet in beslag worden genomen door hun eigen trauma's en nauwelijks ruimte ervaren om hun kinderen de emotionele aanwezigheid te bieden die ze zo hard nodig hebben. Leeuwestein et al., (2024b) stelt dat intergenerationeel trauma bij de gezinnen die moesten vluchten vaak voorkomen omdat ze vaak blootgesteld zijn aan een groter aantal en ernstigere ingrijpende jeugdervaringen (Adverse Childhood Experiences, (ACEs). Dit beïnvloedt zowel de individuen als de volgende generaties door dat trauma vaak onbewust wordt doorgegeven.

Vliegen & Verhaest (2023) benoemen specifiek de speelse vaardigheden die deze ouders niet beschikbaar hebben omdat ze moesten overleven in oorlog, armoede en het soms gescheiden zijn van hun partner. Om de speelsheid weer terug te krijgen in de opvoeding hebben deze ouders steun nodig.

Voor ouders met trauma is behandeling van groot belang, zowel voor henzelf als voor hun kinderen. In de behandeling van getraumatiseerde ouders worden volgens Mooren (2022) doelen gesteld als veilige hechting, sensitief en competent ouderschap, het vergroten van het metalliserend vermogen, emotieregulatie en het versterken van veerkracht. Als één van de mogelijke behandelingen wordt Theraplay genoemd, wat door de onderzoeker wordt ingezet bij ouders en kinderen met (oorlogs)trauma. Er is een grote diversiteit aan co-regulatie tussen ouders en kinderen in verschillende culturen zoals onderzocht door Kärtner, Keller, & Jablonka (2023) waar professionals rekening mee dienen te houden.

2.1.4 Speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma

Speltherapie is een non-verbale therapie die goed aansluit bij de doelgroep, van wie spelen hun universele taal is en meestal nog geen of beperkt de Nederlandse taal kent (Dorland & Van Der Wouden, 2016). Via spel en speltherapie kunnen we gebruik maken van de veerkracht van kinderen en de overige gezinsleden en die verder uitbouwen. Over kinderen en gezinnen die massatrauma als een oorlog meemaakten schrijven Vanfleet & Mochi (2018) dat speltherapie goed aangeboden kan worden via o.a. scholen. "Vanwege het non-directieve karakter helpt

speltherapie ook bij het vaststellen van nog onopgeloste problemen bij een bepaald kind” (Crenshaw et al., 2018, p. 181). Volgens Tjin a Djie en Zwaan (2025) is het in wij-culturen vaak niet geaccepteerd om over gevoelens en moeilijkheden te praten. Wanneer hulpverleners op zoek naar taal gaan, kan dat verwarring en problemen bij het kind geven. De non-verbale manier van communiceren sluit hierbij aan, het kind hoeft niet dis-loyaal te zijn aan de omgangsvormen van zijn cultuur en familie.

Spel is een recht voor kinderen zoals in artikel 31 van de kinderrechten wordt genoemd (Unicef, z.d.). Naast dat spelen een recht is, benoemt Freud spel als een middel voor kinderen om hun innerlijke verlangens en conflicten te uiten (Hyder, 2005). De speltherapeut is getuige van deze verlangens en conflicten. De Wachter (z.d.) benoemt dat je pas mens wordt als je echt gezien wordt. Daardoor ben je in verbinding, wat alles te maken heeft met hechting. Het delen van verdriet zorgt voor een stevige relationele verbinding. In het spel van het kind kan hij zijn verdriet uitspelen en delen met de therapeut. Het meest moeilijke, verdrietige of angstige wordt meerdere keren uitgespeeld en telkens een klein beetje meer losgelaten. “Posttraumatisch spel vindt bij voorkeur plaats in de aanwezigheid van een getuige die er onvoorwaardelijk is voor het kind (...), niet de andere kant opkijkt en in alle vriendelijkheid alles verwelkomt wat het kind nodig vindt om naar voren te brengen” (Crenshaw et.al, 2018, p. 106).

Door middel van steun kan je voorkomen dat trauma’s uit het verleden herleven of er onverwachte levensfaseovergangen plaatsvinden welke een neerwaartse spiraal inzetten (Rhmaty, 2011). Een ernstige vorm hiervan kan een Posttraumatische stres stoornis geven. Verschijningsvormen van een Posttraumatische stressstoornis-reacties en de coping strategieën zijn verschillend per leeftijd en hebben voor kinderen en hun omgeving grote gevolgen volgens Van Lieshout (2018). Speltherapie wordt zowel bij het voorkomen als het behandelen van een PTSS ingezet, om de ontwikkeling van de kinderen te stimuleren. Gabor Maté (2022) geeft het belang van de vroege ontwikkeling van het kind aan omdat dit de basis legt voor wat het kind later in zijn leven zal leren, hoe het zich zal gedragen en zelfs hoe gezond het zal zijn.

Landreth (2012) beschrijft speltherapie op de basisschool als een aanvulling op de leeromgeving welke maakt dat kinderen meer mogelijkheden krijgen om tot leren te komen. Speltherapie op scholen is voor ouders en kinderen fijn omdat het in een vertrouwde omgeving is, de ouders het kind niet hoeven te halen en te brengen en het kind zo weinig mogelijk onderwijstijd mist door de therapie.

Kinderen ontwikkelen snel en er gaat kostbare tijd verloren als kinderen moeten wachten op behandeling. “Er zijn lange wachttijden voor therapieën zoals traumaverwerking en veel therapieën worden alleen in het Nederlands aangeboden waardoor veel leerlingen er niet voor in aanmerking komen terwijl zij het wel nodig hebben” (Bisschop et al., 2022, p. 47). Inmiddels wordt speltherapie regelmatig snel ingezet bij kinderen met (oorlogs)trauma bijvoorbeeld doordat speltherapie op Nieuwkomersscholen aanwezig is. Gemeenten die daarin meefinancieren maken veel meer mogelijk volgens Bisschop et al. (2022).

Het bieden van multiculturele speltherapie aan kinderen uit een andere cultuur met een andere taal en andere gewoonten vraagt om culturele nederigheid van de therapeut. Zelfreflectie over je eigen achtergrond, voordelen en machtspositie, een open houding waarin je nieuwsgierig bent zonder vooroordelen, gelijkwaardigheid in de relatie tot het kind en zijn systeem en levenslang blijven leren zijn noodzakelijk waarin het overeenkomt met client-centered play therapy (CCPT). Culturele kansen komen voor uit observaties en handelingen, waarbij het gaat om het herkennen en benutten van mogelijkheden. Cultureel comfort verwijst naar de

persoonlijke reactie van de therapeut. Dit is een essentieel fundament voor speltherapeuten om het kind op een organische wijze ruimte te bieden voor het verwerken van culturele levenservaringen en het verdiepen van een authentieke therapeutische relatie binnen de speltherapie. (Ray, Ogawa, & Cheng, 2022).

2.1.5 Nieuwkomersscholen in primair onderwijs

In dit onderzoek richt ik mij in de eerste plaats op nieuwkomersscholen en reguliere scholen die primair onderwijs bieden aan nieuwkomers die een verblijfsstatus hebben. Bij speltherapie op scholen verbonden aan asielzoekerscentra ligt de focus meer op stabilisatie in plaats van traumaverwerking, aangezien zij onverwacht kunnen worden overgeplaatst of uitgezet. (Lowan, z.d.).

Nieuwkomersscholen richten zich vooral op het onderwijs van de Nederlandse taal, de sociaal-emotionele ontwikkeling en op burgerschap. Het bieden van een veilige omgeving, het zien van de kinderen en alles aanpassen op maat is een belangrijk kenmerk in dit soort onderwijs. Sommige kinderen zijn al tien jaar oud maar hebben nog nooit op school gezeten. Door de taal- en cultuurbarrière wordt het contact met ouders vaak ondersteund door een IM. De kinderen zitten in groepen van zo'n vijftien leerlingen en stromen vaak na een jaar door uit naar het reguliere onderwijs (Bisschop, et al., 2022).

2.1.6 Financiering speltherapie door gemeenten

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en zij kunnen de samenwerking tussen bijvoorbeeld de zorg en het onderwijs vormgeven, zoals vaktherapie op nieuwkomersscholen. Het sociale netwerk gebruiken is een doel van de jeugdwet, waarin juist bij deze kinderen de leerkrachten een grote rol kunnen spelen. Een ander doel is om eerder hulp op maat te bieden aan kwetsbaren kinderen.

Een deel van de nieuwkomers heeft mogelijk een dubbel risico op achterstanden in het onderwijs: door anders taligheid én doordat hun ouders vanwege hun lagere opleidingsniveau minder steun kunnen geven of minder goed de weg kunnen vinden in het onderwijssysteem (Van Lieshout, 2018). Door speltherapie op de nieuwkomersschool aan te bieden kan het probleem snel gesignaleerd worden, met ouders besproken en hulp ingezet worden (Rijksoverheid, z.d.).

2.2 Onderzoeksvraag en deelvragen

2.2.1 Centrale onderzoeksvraag

Wat is de waarde en impact van speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma op een nieuwkomersschool?

2.2.2 Deelvragen

1. Wat hebben speltherapeuten nodig aan kennis, vaardigheden, middelen en onderlinge uitwisseling daarover om de behandeling van vluchtelingenkinderen in Nederland te kunnen vormgeven?

2. Welke inzichten biedt de geleefde kennis van het kind, zijn ouder en leerkracht, over de waarde en impact van speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma en zijn gezin?

3. Welke inzichten biedt de geleerde kennis van een directeur van een nieuwkomersschool en een gemeentelijke programmamanager, over de waarde en impact van speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma en hun gezinnen?

2.2.3 Afbakening van het onderzoek

Dit onderzoek is een casestudy (N=1) naar de ervaringen met speltherapie van een kind met (oorlogs)trauma, met een verblijfsstatus. Naast dit kind zijn ook zijn ouder, leerkracht, directeur van de school en de verantwoordelijke voor de jeugdzorg vanuit de gemeente geïnterviewd. Daarnaast zijn een beleidsdocument van de gemeente over vaktherapie op Nieuwkomersscholen en het speltherapieverslag van dit kind geanalyseerd (bronnenboek, 2025, p.19). Hoe dit is aangepakt en welke maatregelen zijn genomen om deze casus zo betrouwbaar en valide als mogelijk te onderzoeken is te lezen in het volgende hoofdstuk waarin de methode van onderzoek verder is uitgewerkt.

2.3 Kijkkaders

2.3.1 Geleefde en geleerde kennis als kijkkader

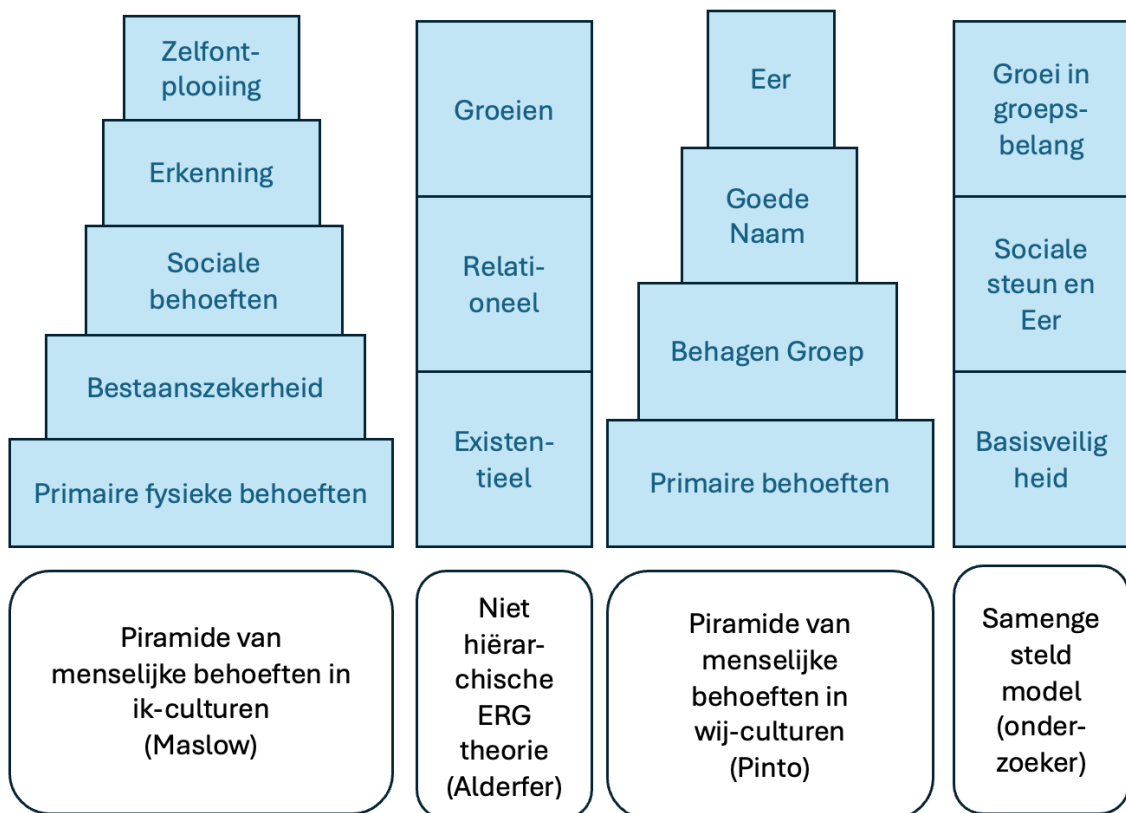
In dit onderzoek zijn de termen geleefde en geleerde kennis een kijkkader voor het verzamelen en interpreteren van kennis. Kennis wordt op verschillende manieren verworven, in de westerse cultuur heeft wetenschappelijke kennis vaak meerwaarde ten opzichte van kennis die door ervaringen verkregen (Kunstzone.nl, z.d.). De doelgroep van dit onderzoek, de kinderen die moesten vluchten komen vaak uit culturen waar de ervaren kennis of de storytelling, van meerwaarde is ten opzichte van wetenschappelijke kennis. In dit onderzoek wordt met de geleerde kennis bedoeld: de kennis welke geleerd is door middel van studie of door het lezen van ervaringen van anderen als in boeken en beleidsplannen. Met geleefde kennis wordt in dit onderzoek de ervaringskennis bedoeld, de kennis die is opgedaan door wat iemand ondervonden heeft (Vandale.nl, z.d.). Door deze twee vormen van kennis naast elkaar te bestuderen en met elkaar te verbinden ontstaat er een gelaagd beeld. Dit sluit aan bij praktijkgericht onderzoek waarin meervoudige perspectieven essentieel zijn (Baart & Timmerman, 2022).

2.3.2 Behoeften volgens Adlerfer en Pinto als kijkkader

Als kijkkader voor het analyseren en duiden van de geleefde en geleerde kennis van betrokkenen is gebruikgemaakt van een zelf samengesteld model dat verschillende perspectieven op menselijke behoeften combineert. De behoeftehiërarchie van Maslow is ingezet bij de beantwoording van deelvraag één (Maslow, 1943), waarna is gekozen voor een verdieping met de ERG theorie van Pinto, dat de piramide van Maslow herstructureert in drie niet-hiërarchische behoefte categorieën: existentiële, relationele en groeibehoeften (Alderfer, 1969). Deze modellen zijn beide geworteld in een westerse, individualistisch georiënteerde ik-cultuur. Om ook recht te doen aan waarden en behoeften binnen meer collectivistisch georiënteerde wij-culturen, is het waardenmodel van Pinto toegevoegd met de categorieën: primaire behoeften, behagen groep, goede naam en eer (Pinto, 2000). De verschillen laten zien hoe behoeften en gedragingen cultureel ingebed zijn.

Ik heb de modellen van Alderfer en Pinto samengevoegd, waardoor een kijkkader is ontstaan waarmee zowel universele als cultuurgebonden behoeften kunnen worden geanalyseerd. Mijn

doel is om de culturele diversiteit in behoeften serieus te nemen en te beschrijven binnen dit onderzoek.



Figuur 1 Vergelijking van de behoeftenpiramide van Maslow, de ERG theorie van Alderfer, de behoeftenpiramide van Pinto en het zelf samengestelde interculturele behoeften model, ontwikkeld voor dit onderzoek.

3. Methoden van onderzoek

Dit hoofdstuk beschrijft de methoden voor dataverzameling en -verwerking en waarborgt de betrouwbaarheid, validiteit en ethische zorgvuldigheid van het onderzoek (Verhoeven, 2018). De onderzoeksvraag is ontstaan vanuit mijn werk als speltherapeut op een nieuwkomersschool, waar ik sinds 2019 kinderen met (oorlogs)trauma behandel. In een casestudy breng ik de geleefde en geleerde ervaringen van mijn cliënt en betrokkenen in beeld, vanuit verschillende perspectieven. Daarbij neem ik een reflecterende rol in. Het onderzoek heeft een exploratief karakter en is gebaseerd op mijn professionele expertise.

Het onderzoek vond plaats op een nieuwkomersschool voor kinderen van vier tot dertien jaar in de regio Rotterdam. De interviews en creatieve werkvormen zijn afgenomen in de winter van 2025. De geanalyseerde documenten zijn in de voorgaande 3 jaren geschreven.

3.1 Onderzoekopzet voor een kwalitatieve casestudy

Dit praktijkonderzoek is van kwalitatieve aard. De centrale onderzoeksvraag is open en gericht op beleving, ervaring en betekenisverlening. Het onderzoek is verkennend, beschrijvend en interpretatief, met als doel inzicht te krijgen in beleving en motivatie. Het inductieve karakter komt voort uit het ontwikkelen van kennis op basis van ervaring. (Baarda et al. 2018). Een casestudy is passend bij de probleemstelling: het richt zich diepgaand op één persoon en zijn omgeving, op betekenisgeving in context, het kan in de natuurlijke omgeving plaatsvinden, gebruikt diverse dataverzamelmethodeën en er is interactie met de onderzochten voor verdieping (Verhoeven, 2018).

De hoofd- en deelvragen zijn tijdens het proces aangescherpt naar aanleiding van inzichten uit de data. Deze aanpassing past bij de iteratieve aard van dit onderzoek (Verhoeven, 2018).

3.2 Casusselectie

Bij de casusselectie is gekeken naar de herkomstlanden van de kinderen die de afgelopen drie jaar speltherapie van mij kregen. Uit het cliëntenbestand (persoonlijke bron, 2025) bleek dat ruim de helft van de kinderen uit Syrië kwam.

Drie geschikte casussen van een collega vielen af vanwege de minimale draagkracht in de gezinnen.

De keuze voor een eigen cliënt is gebaseerd op trajectlengte, ouderbetrokkenheid, stabiliteit in het gezin en de vertrouwensrelatie. Deze band bevordert de openheid en vermindert sociaal wenselijke antwoorden (Anderson, 2019). Daarnaast bood dit de ouder en het kind de gelegenheid om hun ervaringen te delen met een vertrouwd persoon.

In overleg met zowel de ib'er, de speltherapeut van de huidige school en de IM die in het gezin betrokken is gebleven, is vastgesteld dat de casus passend is. Deelname zou zelfs een positieve ervaring zou kunnen zijn (Ceuninck, Willems & Bah, 2024).

3.3 Dataverzameling

3.3.1 Dataverzameling bij deelvraag 1

Eerder geschreven documenten van de onderzoeker zijn opnieuw gebruikt: *De speltherapeut als koorddanser, over speltherapie bij vluchtelingenkinderen* (Dorland en van der Wouden, 2016) en *Speltherapie voor vluchtelingenkinderen* (2017). Beide zijn geschreven voor de Post HBO Speltherapie aan de Christelijke Hogeschool Ede. Het laatste document geeft antwoord op deelvraag 1; beide documenten dienen als aanvullende bronnen.

3.3.2 Dataverzameling bij deelvraag 2

Voor deelvraag twee zijn gegevens verzameld bij het kind, de ouder en de leerkracht. Daarnaast is een speltherapieverslag geanalyseerd. Deze triangulatie van perspectieven is getracht een rijk beeld te schetsen van de ervaren waarde en impact van speltherapie.

Het theoretisch voor de deelvragen twee en drie diende als basis voor de semigestructureerde interviews en de creatieve werkvormen (bijlage D). De interviewleidraden lieten ruimte voor flexibiliteit en verdieping (Baarda, 2013). De creatieve werkvormen zijn gekozen om een ontspannen sfeer te creëren om de onbewuste laag van emoties, gedachten en ervaringen zichtbaar te maken. De creatieve activiteit is helpend om herinneringen naar boven te halen en het geeft door middel van het non-verbale gedrag inzicht informatie over de innerlijke processen (Verwoerd et al., 2023).

Omdat ik als speltherapeut wist dat het kind graag tekent, koos ik voor een creatieve werkvorm met tekenen om aan te sluiten bij zijn voorkeuren van expressie.

De respondent heeft de regie in het kiezen van de materialen of wat te tekenen. Het gevoel van controle is voor mensen die moesten vluchten van groot belang (Horeweg, 2020). Tegelijkertijd is het een helpend middel om via beelden te communiceren wanneer we elkaars taal niet volledig verstaan.

De interviews en werkvormen worden in deze casestudy in de natuurlijke omgeving afgenomen. Voor het kind op school, om de sociaal wenselijkheid naar ouders te verkleinen. Bij de ouder en leerkracht thuis. Het interview bij de ouder is gedaan met behulp een IM. Deze inzet is zowel praktisch van aard als geschikt voor het verkleinen van de culturele bias (onbewuste vertekening van de resultaten door vooroordelen of aannames).

Als aanvullende documentatie heb ik het speltherapieverslag toegevoegd, welke ik tijdens de behandeling geschreven heb (bronnenboek, 2025, p. 19).

3.3.3 Dataverzameling bij deelvraag 3

Voor deelvraag drie zijn semigestructureerde interviews gehouden met de directeur op de nieuwkomersschool, waar het kind speltherapie volgde en met de programmamanager van de jeugdzorgorganisatie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de Jeugdwet voor de gemeente, op haar kantoor. Het beleidsdocument Vaktherapie op nieuwkomersscholen, door de programmamanager geschreven, werd samen met de interviewdata geanalyseerd (bronnenboek, 2025, p. 21).

De theorievorming heeft zowel voor, tijdens als na de dataverzameling plaatsgevonden (Verhoeven, 2018).

3.4 Data-analyse

De analyse was iteratief en thematisch, er werd herhalend geanalyseerd op terugkerende thema's (Morgan & Nica, 2020). Interviews zijn getranscribeerd, vervolgens gespreksverslagen geschreven welke voor een membercheck aan de respondenten en IM zijn voorgelegd en hun aanvullingen werden toegevoegd.

De Arabische tekst van het interview met de ouder, is gegenereerd door Microsoft Word en kan daarom onvolledigheden of onnauwkeurigheden bevatten (bronnenboek, 2025, p.70). De oorspronkelijke uitspraken van de IM zijn taalkundig aangepast om de leesbaarheid te vergroten en de betekenis te behouden. De citaten welke in het gespreksverslag zijn opgenomen zijn door IM in het Arabisch herschreven.

De gespreksverslagen zijn in relevante tekstfragmenten opgedeeld en gecodeerd waarbij zoveel mogelijk woorden vanuit de citaten zijn gebruikt. De codes zijn gegroepeerd tot subthema's en hoofdthema's via open en axiale codering. Tijdens het reviseren en verfijnen is er

hiërarchie aangebracht waarbij er herkenning met de Maslow's (1943) behoeftenpiramide van de ik-cultuur kwam. Alderfer (1969) heeft daarop als reactie de ERG theorie op ontwikkeld en Pinto (2007) heeft een behoeftenpiramide voor de wij-cultuur ontwikkeld.

Ik heb een combinatie van ERG theorie en de behoeftenpiramide van Pinto gemaakt welke herkenning geeft binnen de wij- en ik-culturen. Dit model bevat de hoofdthema's: basisveiligheid; sociale steun; eer en groei in groepsbelang.

In paragraaf 2.3.2 is het model gepresenteerd als kijkkader voor de analyse.

Op basis van open en axiale codering zijn vijftien codes per deelvraag ontstaan. Bij deelvraag twee, de geleefde kennis, zijn deze verdeeld over zes subthema's en drie hoofdthema's. Deelvraag drie, de geleerde kennis heeft acht subthema's en drie hoofdthema's. Deze structuur maakte het mogelijk om verbanden te leggen tussen en binnen subthema's, wat heeft geleid tot axiale codering.

De codes, subthema's en hoofdthema's zijn vastgelegd in een codeschema en codeboom per deelvraag, waarmee de relatie met de probleemstelling zichtbaar wordt (zie bijlage E). De codering en thematisering zijn met een mede-onderzoeker besproken, wat de intersubjectiviteit van de analyse versterkt.

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

3.5.1 Methodische transparantie

Betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid zijn volgens Verhoeven (2018) de drie fundamentele criteria voor praktijkgericht onderzoek. Triangulatie vond plaats via gesprekken, creatieve werkvormen, documentenanalyse en vanuit diverse perspectieven. Transparante verslaglegging waarin de methode en keuzes van het onderzoek beschreven staan, gebruik van interviewleidraden en de creatieve werkvormen, logboek, peerfeedback en memberchecks verhoogden de betrouwbaarheid net als het bespreken van de thematische analyse met een mede-onderzoeker.

De validiteit is versterkt door een methodologische verantwoording van de casusselectie. In diepgaande interviews waarin de ervaringen contextueel en vanuit verschillende lagen en posities werden beschreven. De werkvormen zijn op de doelgroep aangepast en alle communicatie is geanonimiseerd opgenomen (bijlage F). De onderzoeker heeft voorafgaand aan het onderzoek haar eigen rol op verschillende momenten aan de respondenten toegelicht en telkens gereflecteerd over haar rol, zie de persoonlijke reflectie (zie bijlage J).

3.5.2 Membercheck gespreksverslagen

Ter bevordering van de betrouwbaarheid is een membercheck uitgevoerd op de gespreksverslagen. Alle respondenten en de IM ontvingen na het interview een samenvatting van hun inbreng per e-mail, met het verzoek om te controleren op juistheid en volledigheid. Met de ouder en het kind is dit mondeling gedaan omdat zij de Nederlandse taal beperkt beheersen.

Deze terugkoppeling heeft gezorgd voor de bevestiging van de interpretaties en leverde een nieuwe en waardevolle aanvulling op. Hierdoor heeft de membercheck bijgedragen aan de datacontrole en heeft de diepgang van de analyse vergroot.

3.6 Ethische verantwoording

De selectie van de casus, is in overleg met de expert, de IM en de ib'er gemaakt waarbij de draagkracht van het kind, de ouders en de ervaring van de leerkracht bepalend zijn geweest. De overleggen met de ib'er, speltherapeut van zijn huidige school en de IM voorafgaand aan deelname fungeerden als ethische waarborg: er werd nagegaan of het meedoen aan dit onderzoek verantwoord was en geen nadelige gevolgen zou hebben. Uit gesprekken bleek dat deelname werd ervaren als een mogelijkheid tot wederkerigheid. Dit kan bijdragen aan het gevoel van erkenning en zingeving bij de deelnemers en aan de relationele balans (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 2002). Moeder bevestigde dit na het interview, zij is vrijwilliger uit dankbaarheid voor de speltherapie. Moeder en kind waren erg blij om aan dit onderzoek mee te doen.

Vanwege ziekte van de moeder en de impact van de Ramadan op het kind zijn beide interviews uitgesteld naar een periode met meer rust.

Er is gelet op de betekenisverlening van de respondenten. De dubbele rol van de onderzoeker als speltherapeut, is vooraf met de respondenten besproken en bij het analyseren kritisch gereflecteerd om een open benadering te houden. (Berger, 2015).

Tijdens het interview met moeder was dezelfde IM aanwezig als tijdens de oudergesprekken in het speltherapietraject. Dit droeg bij aan vertrouwen en herkenning. De IM deelt met moeder een vergelijkbare achtergrond: zij is afkomstig uit hetzelfde land, heeft oorlog en een vlucht meegemaakt haar kind heeft speltherapie gevolgd. De gedeelde ervaringen zorgden tijdens dit interview voor culturele veiligheid en sensitiviteit, maakt de communicatie gelijkwaardiger en helpt de machtsverschillen te minimaliseren.

Er is voor gekozen om citaten van moeder in twee talen op te nemen: Nederlands voor analyse en rapportage en Arabisch voor toegankelijkheid Arabischtalige personen.

Wanneer wordt verwezen naar 'de gemeente', betreft dit de programmamanager van de jeugdzorgorganisatie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de Jeugdwet binnen de betreffende gemeente. Zij sprak op persoonlijke titel.

Alle interviews zijn opgenomen en de bestanden zijn met de foto's (bronnenboek, 2025, bijlagen A, C en D) op een losse schijf in een kluis bewaard, de tekening en getekende toestemmingsverklaringen liggen erbij. Van de materialen waaruit gekozen kon worden bij de creatieve werkvormen zijn foto's opgenomen (bronnenboek, 2025, p. 69).

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de AVG-richtlijnen. Respondenten zijn vertrouwelijk behandeld, geanonimiseerd en er zijn pseudoniemen gebruikt. Zij gaven geïnformeerde toestemming en konden gespreksverslagen corrigeren. Na afronding worden de gegevens vernietigd. De onderzoeker handelde overeenkomstig de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (VSNU, 2018).

3.7 Validering praktijkproduct

3.7.1 Deskundige toetsing

Om de relevantie, begrijpelijkheid en toepasbaarheid van het praktijkproduct, de factsheet te waarborgen, zijn de conceptversie en het onderzoeksverslag voorgelegd te aan een expert uit het werkveld. Deze speltherapeut is ook beeldend- en traumatherapeut, heeft ruime ervaring op nieuwkomersscholen en in overleggen met beleidsmaker om speltherapie op nieuwkomersscholen te starten. Deze expertbespreking vond plaats in de vorm van een semigestructureerd gesprek voorafgegaan door bestudering van de conceptversies. Er is

feedback gevraagd op de inhoud van het onderzoeksverslag en de vorm en overtuigingskracht van de factsheet. De feedback verwerkt in het praktijkproduct.

Het betrekken van de expert verhoogd de bruikbaarheid en geloofwaardigheid binnen praktijkgericht onderzoek (Verhoeven, 2018) en versterkt de validiteit van het eindproduct door afstemming op de doelgroep (Baarda et al., 2018).

3.7.2 Membercheck factsheet

De membercheck van het praktijkproduct werd ook onder de respondenten uitgevoerd. Zij ontvingen de conceptversie van de factsheet per mail, met de vraag om feedback te geven op de inhoud, vorm en toepasbaarheid. Daarnaast is persoonlijke communicatie ingezet om reacties mondeling toe te lichten en door te vragen op specifieke onderdelen.

Deze combinatie biedt ruimte voor nuance, verduidelijking en het toetsen van interpretaties. De feedback wordt verwerkt het eindproduct.

4 Onderzoeksresultaten

4.1 Inleiding

Nu de methode van onderzoek beschreven is, wordt in dit hoofdstuk eerst kort de onderzochte casus beschreven. Daarna worden de resultaten van het kwalitatieve onderzoek gepresenteerd, gestart met de resultaten van deelvraag één, in de vorm van de conclusie van het onderzoek *Speltherapie voor vluchtelingenkinderen* van Dorland & van der Wouden (2017).

De gegevens in het huidige onderzoek horen bij de deelvragen twee en drie waar per deelvraag drie hoofdhema's uit naar voren zijn gekomen. De hoofdhema's van de geleefde kennis geven inzicht in de ervaringen en behoeften van de leerkracht, de ouder en het kind die speltherapie op een Nieuwkomersschool heeft gehad voor (oorlogs)trauma en worden ondersteund met citaten. De hoofdhema's van de geleerde kennis geven inzicht in de perspectieven van de directeur en de gemeente op datzelfde kind en worden ondersteund met citaten. Een overzicht van de hoofdhema's, subthema's en codes is te vinden in bijlage E.

Na dit hoofdstuk volgt in de conclusie de vergelijking met de literatuur.

4.2 Casusbeschrijving

De inhoudelijke motivatie voor de keuze van deze casus ligt in de gemiddelde lengte van het speltherapietraject, de actieve betrokkenheid van beide ouders en de ontwikkelingsfase van de jongen, zijn metacognitieve vermogen die zelfreflectie mogelijk maakt (Tieleman, 2023). Voor de speltherapie vertoonde de jongen oorlogstraumakenmerken, na de speltherapie heeft hij persoonlijk en in de groep positieve veranderingen doorgemaakt. Inmiddels heeft de jongen een stabiele thuissituatie wat belangrijk is om een eventuele emotionele reactie of trigger die tijdens of na het interview kunnen optreden, op een ondersteunende manier op te kunnen vangen door bijvoorbeeld het kind te helpen zich te reguleren. (Vliegen, Tang en Meurs, 2024).

Deze casestudy richt zich op Moh een jongen uit de bovenbouw van een Nieuwkomersschool. Moh komt uit Syrië waar het al oorlog was voordat hij geboren werd. Hij is de een na jongste in een compleet gezin met 8 kinderen. Moh zijn vader is drie jaar eerder dan Moh, lopend naar Nederland gevlucht. Moh bleef met zijn broers, zussen en moeder in Syrië en is na twee jaar met twee zussen en een broer lopend naar Turkije gevlucht. Dat was een gevaarlijke reis. Later is moeder met de andere vier kinderen ook naar Turkije gevlucht. Daar hebben ze onder moeilijke omstandigheden geleefd en hebben de grote aardbeving meegemaakt. Moh is met zijn moeder en broers en zussen vanuit Turkije naar Nederland gevlogen, heeft kort in een AZC gewoond, daarna zijn ze in het huidige huis komen wonen.

Moh kende veel angst in zijn leven wat maakte dat hij moeite had met slapen, eten, sociale contacten en leren. Hiervoor heeft hij twintig speltherapie sessies gehad en hebben ouders vijf oudergesprekken gehad. De speltherapie stopte omdat Moh van school wisselde. Hij was na een jaar nieuwkomersonderwijs nog niet klaar voor het regulier onderwijs en is naar een kopklas op een andere Nieuwkomersschool gegaan waar hij op het moment van onderzoek nog zit.

Om de privacy van deze jongen en het gezin te beschermen is ervoor gekozen om een pseudoniem als naam te gebruiken en geen specifieke leeftijd en tijdsbeschrijving te geven.

4.3 Resultaten deelvraag 1

Deze paragraaf geeft antwoord op de hoofdvraag van het onderzoek *Speltherapie voor vluchtelingenkinderen* (Dorland, & Van der Wouden, 2017, p. 44-45) door de conclusie van genoemd onderzoek hier letterlijk over te nemen. Deelvraag 1: *Wat hebben speltherapeuten nodig aan kennis, vaardigheden, middelen en onderlinge uitwisseling om de behandeling van vluchtelingenkinderen in Nederland vorm te kunnen geven?*

4.3.1 Bevindingen speltherapie voor vluchtelingenkinderen

Een belangrijke conclusie is dat speltherapeuten, naast de speltherapeutische basiskennis en zelfkennis, ook moeten beschikken over *specifieke kennis en vaardigheden* om een goede invulling te geven aan de behandeling van vluchtelingenkinderen. Van de volgende onderwerpen moet men kennis hebben:

- De complexiteit van de problematiek, samenhangend met traumatische gebeurtenissen en cumulatieve stress en de bronnen van stress die van invloed zijn op het gedrag;
- De verschillende migratiefasen en de relatie met de doelen waaraan gewerkt kan worden en de invloed van de asielprocedure daarop;
- De invloed van verlieservaringen op de verschillende levensfase overgangen;
- De wijze van communiceren, de visie op de ontwikkeling van het kind en de visie op therapie binnen niet-Westerse culturen;
- Resultaten van speltherapie voor deze doelgroep.

Naast de therapeutische basishouding vraagt werken met vluchtelingenkinderen extra inzet en aanpassingsvermogen. De volgende specifieke vaardigheden zijn noodzakelijk:

- Een open houding en goed afstemmen in relatie tot niet-Westerse culturen met kind en ouders;
- Verdragen van de schokkende beelden en heftige emoties die het kind de therapeut laat ervaren tijdens de therapie;
- Inzetten van beschermjassen;
- Omgaan met verschillende visies op gebied van traumaverwerking en ontwikkeling van kinderen;
- Doelen afstemmen op de verschillende fasen in de asielprocedure (onderscheid kinderen met of zonder status)
- Rekening houden met het effect van de wij-cultuur op de behandeling.

Deze specifieke kennis en vaardigheden leiden tot het inzetten van *methodieken en materialen*. Er is een aantal specifieke materialen en methodieken dat wordt ingezet, zoals het tekenen van de levensweg of levenslijn, een familie-opstelling maken, het zichtbaar maken van de krachtbronnen in de familie en het maken van een genogram. Het rekening houden met de wij-cultuur en de effecten die dat op de behandeling kan hebben, is een steeds terugkerend thema. Bepaalde materialen worden meer gebruikt in de behandeling, zoals constructiemateriaal, knutselmateriaal en sensopathisch materiaal. Verder kunnen de speltherapeuten over het algemeen prima uit de voeten met 'de basisuitrusting van de speltherapeut' op het gebied van methodieken en materialen. Een belangrijk aanvullend inzicht van de speltherapeut die als expert betrokken is, is dat de hoeveelheid materialen al snel te veel kan zijn (persoonlijke communicatie, 13 juni 2025). Vanwege de invloed van de culturele achtergrond van het vluchtelingenkind, werken de speltherapeuten op een aantal punten anders of intensiever in vergelijking met andere doelgroepen. Zo wordt onder andere meer uitleg gegeven over de therapie, veel geïnvesteerd in

de relatie met de ouders en in de communicatie rekening gehouden met wat voor de ouders en het kind vanuit hun cultuur belangrijk is.

Een voorbeeld van *onderlinge uitwisseling* is intervisie, supervisie of begeleiding door een senior therapeut. Dit is in te zetten als hulpmiddel bij het bewaken van de eigen grenzen en het delen van emoties, waardoor de veerkracht van de speltherapeut vergroot wordt. Ook het zorgteam van de school wordt daarvoor ingezet. Tot slot is uitwisseling met speltherapeuten met ervaring met vluchtelingenkinderen helpend bij het delen van kennis, vaardigheden en emoties.

4.3.2 Samenvatting

Naast de basiskennis en zelfkennis welke speltherapeuten horen te hebben moeten ze voor het werken met kinderen die moesten vluchten ook beschikken over *specifieke kennis en vaardigheden* om een goede invulling te geven aan de behandeling. De specifieke kennis en vaardigheden leiden tot het inzetten van *methodieken en materialen*. Als laatste is er geconcludeerd dat de *onderlinge uitwisseling* tussen speltherapeuten werkend met deze doelgroep van belang is.

4.4 Resultaten deelvraag 2

Deze paragraaf geeft antwoord op de vraag: *Welke inzichten biedt de geleefde kennis van het kind, zijn ouder en leerkracht, over de waarde en impact van speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma en zijn gezin?*

4.4.1 Bevindingen geleefde kennis

Basisveiligheid

(Psychosociale)veiligheid

Verleden. Uit het interview met de ouder en het kind komt naar voren dat de oorlog in hun land maakte dat het gezin moest vluchten, wat een zeer gevaarlijke reis was en het kind gedeeltelijk zonder ouders heeft ondernomen. *“Eerst is mijn man in een jaar naar Nederland gelopen en na drie jaar ben ik met de kinderen gekomen. De reis was gevaarlijk”* (bronnenboek, 2025, p. 11). De traumatische gebeurtenissen in het thuisland en onderweg, waaronder een grote aardbeving in Turkije en veel angst hadden impact op de meest basale behoeften in het leven van dit gezin. *“Ik was bang toen ik moest slapen. De hele familie was bang”* (p. 15). Het gebrek aan veiligheid is een belangrijke oorzaak van de kwetsbaarheid van het kind.

Heden. Volgens de leerkracht is het gebrek aan gevoel van veiligheid en controle bij veel kinderen die moesten vluchten een probleem. Dit heeft invloed op hun dagelijks functioneren. *“Als kinderen zich niet veilig voelen dan leren ze niet”* (p. 9). Om het gevoel van veiligheid terug te krijgen noemt de leerkracht speltherapie een efficiënt middel: *“Speltherapie heeft 100% die veiligheid aangewakkerd”* (p. 9). Dit biedt een basis voor de kinderen om te kunnen leren. *“Speltherapie geeft een fundament waarop we kunnen bouwen”* (p. 9).

Randvoorwaarden ondersteuning

Gemeente. Om de gemeenten het belang van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma in te laten zien is het noodzakelijk dat zij een goed beeld hebben van hun inwoners en wat deze nodig hebben om in de Nederlandse maatschappij te integreren. De school kan daarin informatie verstrekken, de leerkracht stelt voor dat beleidsmakers in de school komen kijken. *“Ik vraag me echt af of beleidsmakers daadwerkelijk weten hoe het is om iedere dag een kind te zien die zo worstelt”* (p. 10). Speltherapie wordt een preventief geschikt

middel genoemd voor kinderen die de taal nog niet kennen en trauma hebben opgelopen. De ouder spoort dan ook de gemeenten aan: *“Er zijn veel kinderen zoals mijn zoon. Zij hebben dit ook nodig”* (p. 14).

School. Het begeleiden van kinderen met (oorlogs)trauma op de school vraagt veel van de leerkrachten. Zij moeten voortdurend reflecteren, afwerend gedrag niet persoonlijk opvatten en kunnen schakelen. *“Het aantrekken en afstoten was het allerlastigste. Je moet als leerkracht goed in balans zijn”* (p. 10) vertelt de leerkracht over deze leerling. Zowel de directeur als de leerkracht hebben aangegeven dat de speltherapeut het schoolteam structureel ondersteunt met uitleg over traumasensitief werken en begeleiding aan de leerkrachten.

Sociale steun en eer

Relaties rond het kind

Gezin De belangrijkste relaties rond het kind is het gezin. De verbondenheid binnen het gezin in deze casus is groot en ouders en kinderen beïnvloeden elkaar sterk. Zo heeft het verbeterde welzijn van de zoon invloed op de moeder. *“Vroeger maakte ik me altijd zorgen. Nu niet meer”* (bronnenboek, p. 13). De relatie binnen en met de gezinnen op school wordt door leerkrachten versterkt doordat ze ouders stimuleren om zich als expert van hun kind te gaan zien en ouders helpen de interactie met hun kinderen te vergroten. Als voorbeeld geeft de leerkracht: *“We prikkelen ouders onder andere op inloopdagen om actief interactie te hebben met hun kind”* (p. 8).

School Op school kan de sociale steun uitgebreid worden met vrienden al lukt dat niet altijd vanzelf. *“Ja ik was verdrietig...als ik vroeg om te spelen zeiden kinderen nee tegen mij”* (p. 16), vertelt het kind. Buiten spelen was voor hem een grote trigger. Hij had het nodig om eerst zijn verhaal te uiten in een rustige en veilige omgeving, één-op-één en daar een gevoel van controle te ervaren. Het samenspelen in de therapie was volgens hem het belangrijkste. Daarna lukte het ook om buiten de therapie verbindingen aan te gaan zoals de leerkracht benoemd: *“Echte vriendschappen aangaan, meer rust en de interactie met leerkrachten werd beter”* (p. 9).

Maatschappij. Speltherapie binnen Nieuwkomersscholen kan bijdragen aan het welzijn en de sociale integratie van kinderen met (oorlogs)trauma volgens het kind: *“Ik zou zeggen, probeer het eerst, het helpt je echt en daarna word je blij”* (p. 18). Moeder verteld dat de stress, vóór de speltherapie, in Nederland zelfs groter was dan in Syrië: *“Hij had meer stress hier dan in Syrië, omdat hij zich niet kon uitdrukken en geen contact kon maken met anderen kinderen”* (p. 12). Moeder beveelt speltherapie dan ook aan, bij andere ouders die moesten vluchten. Ze praat er open over waardoor het taboe op psychosociale problemen en therapie in de Syrische cultuur al meer doorbroken wordt.

Relaties rond speltherapie

Externen in/om school. Naast de speltherapie zijn er meer externe professionals in de Nieuwkomersschool. Er wordt met alle disciplines samengewerkt om de kinderen als een geheel te ondersteunen. *“Naast logopedie en fysiotherapie hoort speltherapie erbij. Kom kijken hoe het in de praktijk is, dan zie je dat het echt effectief is, dat we gericht werken en dat het een geheel wordt”* (p. 11).

Gezin en school. Het vertrouwen dat deze ouders in de school hadden, gaven ze ook aan de speltherapeut, wat de start van het therapietraject versnelde. Een goede samenwerking tussen ouders, school en speltherapie is van groot belang voor het kind, zo kan de begeleiding zo eenduidig mogelijk worden neergezet. Zowel school als speltherapie voert verschillende

oudergesprekken met behulp van een IM. Zo kan er holistisch maatwerk geboden worden. *"Bij leerlingen waarbij het gedrag grilliger is, is er maatwerk nodig, anders kom je niet verder. Je hebt elkaar nodig om dit te doorbreken"* (p. 10) zegt de leerkracht.

Groei in groepsbelang

Trauma

Triggers en signalen. "Het kind had signalen van trauma als schrikken van geluiden, altijd alert zijn, plotseling heel boos reageren op kleine dingen, niet flexibel zijn en zijn lijf stond altijd strakgespannen. Hij kende de taal niet, voelde zich machteloos en was depressief. Het gedrag was daardoor heel wisselend. Het was een mist met allemaal gevoelens, blij en verdrietige alles zat door elkaar" (bronnenboek, p. 9), verteld de leerkracht. *"Hij zat fysiek in de klas, maar zijn hoofd was ergens anders. Hij was nog steeds in Syrië of Turkije, niet in hier in Nederland"* (p. 12) geeft moeder aan. Het kind geeft zelf aan: *"Ik droomde van kinderen in de klas, ze waren niet aardig tegen mij"* (p. 16).

"Gevolgen. De gevolgen van trauma waren op verschillende gebieden te zien. De leerkracht kon hem soms niet bereiken, hij wilde alleen gelaten worden. Hij had moeite met zich aanpassen in Nederland, kreeg sociale problemen als uitsluiting en cognitieve problemen als het niet kunnen opnemen van de leerstof. Er was weinig zelfvertrouwen en door de spanning kreeg hij een negatiever wereldbeeld. De leerkracht vat het samen: *"Het kost heel veel moeite om een echt onderdeel van deze maatschappij te worden, er is heel veel meer dan alleen de taal leren en als je ook nog blokkades /trauma's hebt is het keihard werken om ergens te komen"* (p. 10).

Speltherapie. De speltherapie werd door de leerkracht aan ouders voorgesteld om het kind te helpen om zijn emoties te uiten en zich beter te kunnen concentreren. Zowel ouders als leerkracht merken al snel dat hij geniet van de speltherapie, hij kan zich uiten en ontspannen. *"Als ik met jou speelde, voelde ik me beter. Daarna kon ik makkelijker vrienden maken,"* (p. 16) vertelt hij. Zo laat hij in het spel zien wat hij in Syrië en Turkije heeft meegemaakt en ook wat hij op school als pesten ervaart. Hij ontdekt samen met de speltherapeut dat hij zowel gebaat is bij psycho-educatie, lichamelijk spel als verbeeldend spel. Speltherapie is voor hem een geschikte manier om aan zijn doelen te werken en zich te uiten omdat beelden zijn taal ondersteunen en hij via zijn lichaam spanning kan ontladen. *"Samen spelen en voetballen heeft het meest geholpen,"* (p. 18) vertelt het kind. Aan de hand van het spel geeft de speltherapeut voor thuis en in de klas ontspanningsoefeningen. Daarnaast wordt er meegedacht hoe ouders hem kunnen beschermen tegen hertraumatisering door oorlogsbeelden of agressie.

Groei

Persoonlijk. De persoonlijke groei zit voor dit kind in het verwerken van zijn traumatische ervaringen, de groei van zijn zelfvertrouwen en dat hij weer sociale contacten kon maken. Moeder legt het uit als: *"Na de therapie kon hij beter met andere kinderen omgaan. Hij is nu zekerder van zichzelf"* (p. 13). Hij beter Nederlands, voelt zich vrij en kan weer slapen, heeft een positiever wereldbeeld en meer zelfvertrouwen. De leerkracht heeft dit ook opgemerkt: *"Er komt ruimte om te leren en dat geeft rust, het geeft hun het gevoel van ik kan iets een gevoel van controle"* (p. 9). Daarnaast geeft het kind geeft deze persoonlijke groei ook zelf aan: *"Ik ben nu blij en vrolijk. Ik voel met niet meer verdrietig zoals vroeger. Nu droom ik van mooie dingen uit Syrië, niet meer van nare dingen"* (p. 17). Hij vervolgt met: *"Ik ben trots als ik ga voetballen. Ik voel me nu vrij"* (p.18).

Gezin en vriendschappen. De speltherapie had invloed op het hele gezin. De banden met zijn broer en zus werden hechter, en hij werd zelfstandiger. Moeder ervaart net als het kind zelf

meer ruimte, ze zegt daarover: *Vroeger wilde hij alleen bij mij blijven. Nu kan hij zelf dingen doen* (p. 13). Hij kreeg meer controle over zijn eigen gedrag waardoor hij beter op andere kinderen kon reageren. Nu maakte hij makkelijker vrienden, was minder beïnvloedbaar en kon beter met conflicten omgaan. Hij vertelt zelf: *"Ik kan nu makkelijker samen spelen. Als kinderen leuke woorden zeggen, luister ik niet"* (p. 16).

Leervoorwaarden. Bij deze jongen heeft speltherapie geholpen om zijn trauma's, sociale en cognitieve problemen te verwerken. Hij is niet meer bang om naar school te gaan en slaapt goed. Dit maakte dat er aan belangrijke leervoorwaarden was voldaan. Volgens de leerkracht brengt speltherapie ruimte om te leren: *"Het grote verschil is dat er lucht komt, voor de speltherapie veel snelle wisselingen van frustratie, daarna meer ruimte om te leren en kon ik met hem aan het werk"* (p. 9).

4.4.2 Samenvatting

De geleefde kennis van de ouder, haar kind en de leerkracht laat zien dat speltherapie een essentiële rol speelt in het herstel en de ontwikkeling van een kind met (oorlogs)trauma. De traumatische ervaringen van het gezin hebben diepe invloed gehad op hun basisveiligheid en gevoel van veiligheid. Speltherapie wordt door zowel ouders als school gezien als een waardevolle en laagdrempelige interventie die het kind helpt emoties te uiten, spanning te reguleren en weer verbinding te maken met anderen. De samenwerking tussen gezin, school en externe professionals blijkt cruciaal voor het bieden van maatwerk. De therapie draagt bij aan persoonlijke groei, sociale relaties, een positiever zelfbeeld en betere leervoorwaarden, waarmee het kind weer ruimte ervaart om te leren en te leven.

4.5 Resultaten deelvraag 3

Tenslotte worden in deze paragraaf de resultaten beschreven, behorend bij deelvraag 3: *Welke inzichten biedt de geleerde kennis van een directeur van een nieuwkomersschool en een gemeentelijke programmamanager, over de waarde en impact van speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma en hun gezinnen?*

Vanuit de drie hoofdthema's worden de thema's en codes met bijbehorende citaten weergegeven.

4.5.1 Bevindingen geleerde kennis

Basisveiligheid speltherapie op Nieuwkomersscholen

Basisbehoeften van de doelgroep

Gemeente. De gemeente heeft nieuwkomers in het onderwijs die als asielzoekers, uit Oost en Midden-Europa, kinderen uit niet-westerse landen die met een Nederlander een nieuw gezin vormen en kinderen via gezinshereniging. Deze kinderen vormen de eerste jaren een kwetsbare groep en de gemeente ziet dat als: *"Een maatschappelijk probleem dat enorm toeneemt"* (bronnenboek, p. 3) en neemt haar verantwoordelijkheid door onder andere speltherapie op Nieuwkomersscholen in te zetten, zoals ze het verwoordt: *"We hebben bij te dragen aan de pedagogische basis van de samenleving"* (p. 3).

School. De Nieuwkomersschool geeft aan dat de psychosociale en emotionele ondersteuning de basis is om tot leren te komen. Om deze basis te versterken en uit te breiden hebben ze speltherapie ingezet waarbij de directeur aangeeft dat speltherapie op een schaal van 1-10 een prioriteit van 10 heeft. *"Je legt een enorme stevige basis voor kinderen. Deze*

specialisatie krijg je met leerkrachten niet voor elkaar. Je geeft de kinderen hiermee een kans, het is echt de investering waard” (p. 7).

Veiligheid

Gemeente. De gemeente beschrijft in het beleidsdocument dat er veel stressfactoren bij kinderen zijn die moesten vluchten zoals een nieuwe taal leren, heimwee, wennen, missen van vriendjes en familieleden. Er zijn vaak nare ervaringen en onzekerheid over de toekomst wat effect heeft op de opvoedingssituatie. De afhankelijkheid welke ouders hierin ervaren kan ten koste gaan van de steun welke ze aan hun kinderen bieden en de kans op kindermishandeling vergroten.

School. Op school is veiligheid een thema waar iedereen zijn best voor doet, zoals de directeur zegt: *“Dat we voor de kinderen met trauma de veilige wereld rondom het kind creëren”* (p. 6). Dit gebeurt in kleine groepen van maximaal zeventien leerlingen met een leerkracht en een onderwijsassistent. De speltherapeut leert de leerkrachten binnen de school hoe ze naar de kinderen kunnen kijken en wat de kinderen nodig hebben. Ze geeft ook workshops aan de reguliere scholen waar de kinderen naar uitstromen over trauma. Dit is volgens de directeur nodig want *“je gaat het pas zien als je het herkent”* (p. 6). Zo wordt de veiligheid binnen de school zo goed mogelijk gewaarborgd.

Randvoorwaarden speltherapie

Gemeente. Het aantal nieuwkomers in het Nederlands onderwijs is toegenomen, niet alleen op de Nieuwkomersscholen maar ook de reguliere scholen. Om deze kinderen goed te begeleiden is het financiële plaatje een randvoorwaarde om de speltherapie op scholen te organiseren. De gemeente geeft aan dat speltherapie op nieuwkomersscholen maakt dat er minder vaak gespecialiseerde hulp nodig is. Hoeveel dat is moet nog uit de effectmeting van de gemeente blijken: *“Vanaf nu kunnen we gaan meten hoeveel kinderen speltherapie ontvangen, of ze na een traject klaar zijn, of ze later terugkomen met dezelfde of andere hulpvragen”* (p. 4). De directeur heeft regelmatig gesprekken met de gemeente over de effecten van de speltherapie zodat de gemeente het belang blijft inzien: *“Het gaat om de centen en je hebt een gemeente nodig die erachter staat en dat ze snappen wat het doet zodat de continuïteit gewaarborgd blijft”* (p. 7). In de regio waar deze jeugdzorgorganisatie de jeugdwet voor drie grote gemeenten uitvoert hebben alle Nieuwkomersscholen een speltherapeut op school.

School. Speltherapie op school maakt de jeugdhulp toegankelijker omdat ouders de weg in Nederland letterlijk niet weten en weinig draagkracht hebben om het te organiseren. *“Onze doelgroep heeft meer nodig dan op een reguliere school”* (p. 6) geeft de directeur aan. De speltherapie heeft het grootste effect als alle afspraken door kunnen gaan wat op de scholen goed lukt. De directeur benoemt: *“We moeten de ruimte faciliteren en we moeten uitdragen naar de stichting, bestuur, gemeente en scholen om ons heen, waarom wij speltherapie belangrijk vinden”* (p. 7). Om voor de therapie in aanmerking te komen wordt er een zorgvuldige selectie gemaakt in het Vroegtijdig Ondersteuning Team (VOT), waardoor alleen het topje van de ijsberg krijgt deze ondersteuning krijgt. Investeren op jonge leeftijd voorkomt grotere problemen zegt de directeur: *“Stop er bij ons een dubbeltje in dan wordt het straks geen euro”* (p. 7).

Sociale steun en eerrond speltherapie op Nieuwkomersscholen

Relaties rond speltherapie

Jeugdzorg. De jeugdzorg in deze gemeente is als volgt georganiseerd: op reguliere scholen worden jeugdprofessionals ingezet en op bijzondere scholen daarnaast ook vaktherapeuten. Deze vaktherapeuten moeten aansluiten op de specifieke doelgroepen en werken systemisch. *“Ik zie dat vaktherapie een toegevoegde waarde is op het palet van het wijkteam”* (p. 4). Voor de Nieuwkomersscholen geldt volgens de gemeente: *“De gespreksmethoden van jeugdprofessionals sluiten niet altijd aan bij de kinderen in het nieuwkomersonderwijs”* (bronnenboek, p. 3). Daarbij is nodig om *“echt samenwerken in plaats van in een keten naast elkaar opereren”, “in plaats van ‘ik ben klaar, nu ik het jouw taak’, kijken hoe we gezamenlijk verantwoordelijkheid kunnen nemen”* (p. 4).

School. Samenwerking met experts binnen de school benoemt de directeur als: *“Ik vind externen heel belangrijk, je moet het als school niet alleen willen doen...met elkaar kunnen we het kind en het gezin in hun kracht zetten”* (p. 7). Zo helpt het hele schoolteam het gezin met zowel praktische-, opvoedkundige- en sociale zaken. Er zijn korte lijnen tussen behandelaar en professionals, zodat de jeugdhulp anticiperend vormgegeven wordt en deze dichtbij en snel mogelijk is. Het sluit aan op de preventieve taak en het signaleren van problemen in de ontwikkeling. De IM werkt in het team zowel als IM bij de oudergesprekken, ondersteunend voor de gezinnen in de overgang van cultuur, als vertrouwenspersoon en doet pre-teaching bij kinderen. De directeur zegt over de speltherapie: *“Je moet een goede speltherapeut hebben die mee kan bewegen met het ritme van de school”* (p. 7). De gemeente verantwoord praktisch en ethisch deze manier van werken: *“We vinden het zonde als ouders drie keer hun verhaal moeten doen”* (p. 4).

Contextuele gezinsrelaties

De relaties rond de gezinnen die moesten vluchten vragen specifieke aandacht. Zo is het voor veel ouders moeilijker om een vertrouwen te voelen volgens de directeur: *“We zijn heel erg bezig om een band en vertrouwen op te bouwen met ouders omdat dat...vaak beschadigd is”* (p. 6). De directeur vertelt verder dat ouders regelmatig deelnemen aan de therapiesessies, als dit in het belang van het kind is: *“Als er met een ouder en kind gewerkt wordt, zien we dat de relatie verbeterd en het kind steviger in de schoenen staat”* (p. 6). In alle speltherapietrajecten zijn er tussentijdse gesprekken waarin de ouders meegenomen worden in het therapieproces en wordt er met de ouders een brug geslagen tussen thuis, school, medische zorg of andere hulpverleners. Bij deze doelgroep is dat van belang omdat de migratiestress vaak veel van hen vraagt.

Groei in groepsbelang binnen speltherapie op Nieuwkomersscholen

Groei

Psychosociale groei. Vanuit het beleidsdocument wordt duidelijk dat de psychosociale groei door therapie wordt versterkt. Zo wordt er gesteld dat de therapeutische ervaringen, de ontwikkeling van het brein evenveel beïnvloeden als traumatische ervaringen en zo helpen te herstellen. Het inzetten van speltherapie kan op deze manier curatief ingezet worden om chronische problemen die specialistische jeugdhulp vereisen te voorkomen. Op school wordt er aan alle kinderen psychosociale steun geboden door onder andere het programma ‘Team Up’. De directeur benoemt dat het voor kinderen belangrijk is om de regie te ervaren: *“We praten vaak over de kinderen (...) maar met speltherapie ben je echt met het kind aan de slag, dat vind ik de kracht. Nu heeft het kind de regie, kan hij aangeven waar hij behoefte aan heeft”* (p. 7).

Groei van leervermogen. Onderwijs is in Nederland een recht voor kinderen waar de gemeente in dient te voorzien: *“We hebben bij te dragen aan de pedagogische basis van de samenleving”* (p. 3). Door de directeur wordt genoemd dat trauma het leervermogen juist blokkeert: *“We zien signalen als verwilderde ogen, slecht contact maken, niet tot leren komen...”* (p. 6), zij vat het samen als: *“Op trauma kan je niet leren”* (p. 6). Daartegenover geeft de directeur het belang van speltherapie aan: *“Je legt een enorme stevige basis voor kinderen. Deze specialisatie krijg je met leerkrachten niet voor elkaar. Je geeft de kinderen hiermee een kans, het is echt de investering waard* (p. 7).

“Traumaverwerking

Noodzaak traumaverwerking Nieuwkomerskinderen lopen vast in hun sociaal-emotionele of cognitieve ontwikkeling en kampen als gevolg van ervaringen uit hun (oorlogs)verleden met psychosociale problemen volgens het beleidsdocument. Er volgt een opsomming van problemen thuis, dubbel risico op achterstand in het onderwijs, neurologische invloed van trauma, verzwakte emotieregulatie en psychische problemen in de volwassenheid. Ook wordt daar genoemd dat het lerend vermogen beperkt is bij trauma. Zo benoemt de directeur dat zij bij een kind met gestagneerde ontwikkeling en signalen als verwilderde ogen en slecht contact maken aan het verleden denkt. Ook bij gedrag van de ouders wordt aan hun verleden gedacht: *“...ook bij gebrek aan verbinding en affectie, doordat ouders trauma hebben”* (p. 6). De directeur vindt traumaverwerking niet alleen voor het hier en nu belangrijk maar ook voor de toekomst. *“Kinderen moeten dealen met dat trauma, als het er niet op jonge leeftijd uitkomt, dan ...op latere leeftijd. Dan ...is het voor het kind zelf en de maatschappij vele malen heftiger. Daarom speltherapie”* (p. 7).

Speltherapie versus verbale therapie. Op Nieuwkomersscholen moet bij de hulpvraag rekening gehouden worden met de taal, traumatische gebeurtenissen, soms gebroken gezinnen en het migratieverhaal. Via speltherapie kan praktisch aan doelen gewerkt worden en de omgeving wordt daarin betrokken. De verbale en de cognitieve vaardigheden zijn vaak nog beperkt daarom sluit speltherapie beter aan dan verbale therapie. De gemeente noemt: *“Trauma vestigt zich in je lijf. Ik denk dat we dat met praten er niet uit krijgen. Spel is de natuurlijke manier waarop kinderen uiting geven aan hun binnenwereld”* (p. 4). De directeur verwoordt het als volgt: *“Wat ik een kracht vind is dat je bij speltherapie zonder taal al heel veel kan doen. Spelend kan je al heel veel uit kinderen halen en de druk en de scherpe randjes er af halen”* (p. 7). De gemeente beschrijft dat deze kinderen na de therapie beter vooruitkwamen in hun dagelijks leven.

Ervaringen gemeente en school met speltherapie De gemeente ziet een verschil tussen speltherapie en jeugdprofessionals: *“We zagen dat speltherapie, en specifiek deze speltherapeuten met ervaring in multiculturele traumaverwerking, een andere benadering boden dan jeugdprofessionals”* (p. 3). Ook de directeur ziet de impact van speltherapie: *“Na de speltherapie heel moe zijn...waardoor we zien dat het veel bij het kind doet. De individuele aandacht voor het kind en de specialisatie om dingen boven de tafel te krijgen en bespeelbaar te maken, dat is de kracht”* (p. 6).

Veerkracht

De veerkracht, veiligheid en verbondenheid wordt bij de kinderen vergroot door in de speltherapie aan verschillende doelen te werken, er wordt in het beleidsdocument een opsomming gegeven: *“Emotieregulatie, traumaverwerking, tot leren komen, persoonlijke ontwikkeling stimuleren, volwaardig deel nemen aan maatschappij, kansengelijkheid vergroten,*

minder kans op uitval in latere levensfase, neuroplasticiteit van hersenen is op jonge leeftijd hoger verwachting van korter traject, in beeld brengen van zorg- en ontwikkelingsbehoefte, vertaling hulpverlening naar onderwijs, schoolteam helpen, ouders helpen begrijpen dat het gedrag niet gek is, ouders steunen in omgaan getraumatiseerd kind” (p. 26). De directeur voelt zich verantwoordelijk om de kinderen te helpen: “Ik vind dat wij de verantwoordelijkheid hebben om hen toe op de rit te zetten, dan geloof ik dat ze veel beter een plek in de maatschappij vinden” (p.5) Ze ziet de resultaten in haar school als volgt: “Het ene kind zie je opbloeien omdat de geslotenheid er af gaat, de ander doordat hij gaat praten of tot leren komt. Sommige kinderen die altijd boos keken worden toegankelijker...gaan rechterop staan. Kinderen die altijd ruzie hebben en vechten krijgen andere manieren om zich te uiten. Kinderen hebben meer aandacht en focus, zijn spontaner en gaan contact zoeken met andere kinderen” (p. 6)

4.5.2 Samenvatting

Uit de bevindingen van de directeur en de gemeente blijkt dat speltherapie op Nieuwkomersscholen van groot belang is voor het versterken van de basisbehoeften, veiligheid, psychosociale ontwikkeling en veerkracht van kinderen met een vluchtachtergrond. Gemeente en school ervaren deze vorm van therapie als onmisbaar voor zowel preventie als herstel, mede dankzij de laagdrempelige, non-verbale aanpak die aansluit bij de behoeften van deze doelgroep. Door nauwe samenwerking tussen professionals, een zorgvuldige selectieprocedure en betrokkenheid van ouders wordt speltherapie effectief ingebed in het schoolklimaat. Daarmee draagt het niet alleen bij aan traumaverwerking, maar ook aan het leervermogen, de ouder-kindrelatie en de kansengelijkheid van kinderen die anders dreigen vast te lopen in hun ontwikkeling.

5 Conclusies

Na het beschrijven van de onderzoeksresultaten wordt in dit hoofdstuk het antwoord op de centrale hoofdvraag en deelvragen geformuleerd. Tot slot wordt het praktijkproduct gepresenteerd.

5.1 Conclusies

De aanleiding voor dit onderzoek was de constatering dat nog niet op alle nieuwkomersscholen passende behandeling aan kinderen met (oorlogs)trauma geboden wordt, ondanks de grote kans op psychosociale problemen van deze kinderen. De probleemstelling richtte zich op het gebrek aan kennis van gemeenten en directies van nieuwkomersscholen over de waarde van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma. Het doel van dit onderzoek is dan ook om inzicht te verkrijgen in de geleefde en geleerde kennis op casusniveau over speltherapie op nieuwkomersscholen, zodat de verantwoordelijken bij de gemeenten en nieuwkomersscholen gemotiveerd worden om speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma te bieden. Vanuit deze doelstelling is de volgende centrale onderzoeksvraag geformuleerd:

Wat is de waarde en impact van speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma op een nieuwkomersschool?

Om tot een goed onderbouwd antwoord op de hoofdvraag te komen begin ik met het beantwoorden van de deelvragen.

5.2.1 Deelvraag 1

Wat hebben speltherapeuten nodig aan kennis, vaardigheden, middelen en onderlinge uitwisseling daarover om de behandeling van vluchtelingenkinderen in Nederland te kunnen vormgeven?

Het antwoord op deelvraag 1 is gebaseerd op de conclusies uit eerder onderzoek van Dorland & Vander Wouden (2017), en wordt hier samenvattend weergegeven. Naast de basiskennis en zelfkennis die speltherapeuten horen te hebben moeten ze voor het werken met kinderen met (oorlogs)trauma ook beschikken over specifieke kennis en vaardigheden om een goede invulling te geven aan de behandeling. De specifieke kennis, vaardigheden en reflecterende begeleiding, leiden tot het inzetten van methodieken en materialen. Verder is er geconcludeerd dat de onderlinge uitwisseling tussen speltherapeuten werkend met deze doelgroep van belang is. Voor een uitgebreid overzicht van de benodigde vaardigheden, kennis en uitwisseling wordt verwezen naar Dorland & Van der Wouden (2017). De belangrijkste elementen zijn ook opgenomen in 5.3.1 van dit onderzoek.

5.2.2 Deelvraag 2

Welke inzichten biedt de geleefde kennis van het kind, zijn ouder en leerkracht, over de waarde en impact van speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma en zijn gezin?

Het hervinden van de basisveiligheid en gevoel van veiligheid wordt vergroot door traumaverwerking in speltherapie en maakt de kinderen minder kwetsbaar. Ook de leerkracht zag deze verandering: *“Speltherapie heeft 100% die veiligheid aangewakkerd”* (bronnenboek, p. 9). De speltherapeut ondersteund het schoolteam in het traumasensitief werken, wat niet alleen ten goede komt aan het kind in therapie, maar bijdraagt aan de begeleiding van alle leerlingen. Speltherapie kan in het begin heftig gedrag oproepen, met impact op de klas, dit duidt vaak op verandering en leidt tot verbetering. Zo blijkt dat speltherapie in deze casus ook niet alleen helend

voor het kind is, maar ook verbindend werkt binnen het gezin, tussen ouders en de school en bijdraagt aan een positieve participatie in de maatschappij. Het kind gaf aan: *“Als ik met jou speelde, voelde ik me beter. Daarna kon ik makkelijker vrienden maken”* (bronnenboek, p. 16). Op het gebied van psychosociale groei is in deze casus te zien dat het zelfvertrouwen toegenomen is en de emotieregulatie sterk verbeterd is. De innerlijke rust en ruimte die daaruit voortkomt heeft zijn leervermogen vergroot en is een voorwaarde voor verdere cognitieve ontwikkeling. De moeder spreekt haar dankbaarheid uit en wil haar ervaring inzetten om andere gezinnen te helpen en taboes rond hulpverlening in haar cultuur te doorbreken. Haar woorden *“Er zijn veel kinderen zoals mijn zoon, zij hebben dit ook nodig”* (bronnenboek, p. 14), laten zien dat speltherapie niet alleen impact heeft op het individu maar ook een brug kan slaan naar hoop en herstel in de samenleving.

Tegelijkertijd met de behandeling van het kind is er ook aandacht voor het netwerk rond het kind en de interactiepatronen daartussen (Savenije, Van Lawick & Reijmers, 2023). Relaties zijn niet alleen functioneel of emotioneel maar ook loyaliteit, rechtvaardigheid en wederkerigheid maken dat er een balans tussen geven en nemen kan zijn. Dit is relevant voor kinderen met (oorlogs)trauma, waarbij de verstoorde balans in loyaliteitsrelaties van invloed op het herstelproces kunnen zijn. (Boszormenyi-Nagy en Krasner, 1986)

Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat de geleefde kennis van het kind, de ouder en de leerkracht aantoont hoe speltherapie bijdraagt aan het herstel- en ontwikkelingsproces van het kind met (oorlogs)trauma. De ervaringskennis biedt waardevolle input voor beleid op nieuwkomersscholen en de betreffende gemeenten.

5.2.3 Deelvraag 3

Welke inzichten biedt de geleerde kennis van een directeur van een nieuwkomersschool en een gemeentelijke programmamanager, over de waarde en impact van speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma en hun gezinnen?

Uit dit onderzoek blijkt dat speltherapie versterkend werkt voor de basisbehoeften, veiligheid, psychosociale ontwikkeling en veerkracht van deze kinderen, hun gezinnen, de schoolomgeving en deelname in de maatschappij. De bereidheid van zowel de gemeente als de schooldirecteur om te investeren in een sterke basis voor deze kinderen toont een gedeelde overtuiging: ieder kind verdient een kans. Deze inzet is niet alleen een blijk van maatschappelijke verantwoordelijkheid maar ook een investering in een hoopvolle toekomst voor de kinderen en de samenleving. De directeur benadrukt het belang van tijdig investeren in de ontwikkeling van deze kinderen met de woorden: *“Stop er bij ons een dubbeltje in, dan wordt het straks geen euro”* (bronnenboek, p. 7). Daarmee geeft zij aan, dat speltherapie op jonge leeftijd, grotere problemen in de toekomst voorkomt. Speltherapie op school geeft een integrale manier van hulpverlening en onderwijs aan, die elkaar versterken en aanvullen. Dit maakt dat het gezin contextueel benaderd wordt en zoveel mogelijk mensen rond het kind samenwerken. De gemeente ziet het inzetten van speltherapie als aanvulling op de regulier geboden jeugdzorg: *“We zagen dat deze speltherapeuten met ervaring in multiculturele traumaverwerking, een andere benadering boden dan jeugdprofessionals”* (bronnenboek, p. 3). Zo wordt door middel van speltherapie de veerkracht, veiligheid en verbondenheid bij de kinderen verbeterd en daarmee de kans op een stabiele en hoopvolle toekomst.

Ook op basis van de bevindingen van de geleerde kennis van de directeur en de gemeente kan geconcludeerd worden dat de inzet van speltherapie bij de kwetsbare groep van kinderen met (oorlogs)trauma, een essentiële rol kan spelen voor de ontwikkeling van deze kinderen

De inzichten uit de deelvragen leiden samen tot een onderbouwd antwoord op de hoofdvraag.

5.3 Hoofdvraag:

Wat is de waarde en impact van speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma op een nieuwkomersschool?

Op casusniveau blijkt dat kennis over de impact en meerwaarde van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma, overtuigend kan motiveren tot passende ondersteuning vanuit gemeenten op de nieuwkomersscholen.

Deze kennis is vanuit drie kanten belicht: (1) de gespecialiseerde deskundigheid die speltherapeuten inzetten om op een cultureel sensitieve manier (oorlogs)trauma te behandelen; (2) de geleefde kennis van de ouder, het kind en de leerkracht over het herstelproces en de toegenomen veiligheid, sociale participatie en veerkracht van het kind en zijn gezin; (3): de inzichten van directeur en gemeente over hoe speltherapie bijdraagt aan preventie, contextueel samenwerken en duurzame ontwikkeling binnen het onderwijs en de jeugdzorg.

Speltherapie blijkt van grote waarde te zijn voor kinderen met oorlogstrauma op nieuwkomersscholen. Het biedt deze kinderen niet alleen een veilige ruimte om traumatische ervaringen te verwerken maar versterkt ook hun innerlijke rust en veiligheid die nodig zijn om tot leren te komen, vergroot de sociale participatie, veerkracht en het gevoel van verbondenheid.

Deze impact wordt zichtbaar in de geleefde ervaringen van het kind, zijn ouders en leerkracht. Vanuit hun perspectief draagt speltherapie bij aan herstel op meerdere niveaus: emotioneel, relationeel én sociaal-maatschappelijk.

Uit de geleerde kennis van de directeur en gemeente blijkt wat speltherapie op nieuwkomersscholen bijzonder krachtig maakt, namelijk dat het aansluit bij de culturele achtergrond van de kinderen en laagdrempelig ingezet wordt. Speltherapeuten brengen gespecialiseerde deskundigheid mee, waarmee zij op een cultuur sensitieve, ervaringsgerichte wijze trauma benaderen waardoor de taalbarrière van ondergeschikt belang is. Dat vergroot de herkenning en vertrouwen bij kind en gezin, wat leidt tot betere acceptatie en essentieel is voor effectieve behandeling. De kracht van speltherapie ligt dan ook niet alleen in de behandeling van het kind maar ook in de herstellende en verbindende rol die het speelt binnen het gezins- en schoolsysteem.

Wanneer de inzichten uit deze casus gedeeld worden met directies en gemeenten ontstaat een groter besef van urgentie én effectiviteit. Dit maakt speltherapie niet alleen een waardevolle behandelvorm voor het kind is en hoop voor zijn toekomst geeft maar ook een verbindende factor in het systeem rondom het kind, met een herstelkrachtige werking op gezin, school en samenleving.

Juist deze casusgerichte, trauma sensitieve, relationele en opbouwende kennis kan beleidsmakers van gemeenten en scholen motiveren om speltherapie structureel in te zetten voor kinderen en daarmee hun gezinnen, die na traumatische gebeurtenissen een nieuw leven moeten opbouwen in Nederland.

6 Discussie en aanbevelingen

Na de conclusie en de factsheet volgt hier de discussie en aanbevelingen. De resultaten van het onderzoek in samenhang met de literatuur en de praktijk worden besproken. Er wordt gereflecteerd op de gebruikte methode, de betekenis van de resultaten en de relevantie voor het werkveld. Daarna volgen de aanbevelingen voor vervolgonderzoek praktijk.

6.1 Methodologische discussie

Bij dit onderzoek is gekozen voor een casestudy, waarin een specifieke casus diepgaand is onderzocht. Deze casus is niet aselectief gekozen maar in overleg met betrokkenen geselecteerd op basis therapieduur, herkomstgroep, oorlogstrauma, ouderbetrokkenheid en hun draagkracht wat een selectiebias met zich meebrengt.

Als speltherapeut herken ik het overgrote deel van mijn casussen in de casus van dit onderzoek. Ruim de helft van mijn cliënten komt uit Syrië kampt met oorlogstrauma en problematiek rond (onveilige) hechting, wat vaak met elkaar samenhangt.

Het verloop van het therapietraject is in veel gevallen opvallend gelijk. Het start met controledrang en wantrouwen, het spel draait om (on)macht. Door zelf regie te ervaren in het spel groeit het gevoel van veiligheid en het zelfvertrouwen. Een vertrouwensband ontstaat waardoor het kind hulp en nabijheid toelaat. Het samen spelen over de traumatische ervaringen, het krijgen van erkenning, geeft het kind gevoel van controle en vermindert angst. Het spel verdiept zich, het kind krijgt meer grip op gevoelens en nieuwe thema's verschijnen, zoals vriendschap. In de laatste fase speelt het kind met nieuwe gedachten, gevoelens en gedrag, ook buiten de therapie. Het afscheid is vaak een intensieve spannende stap maar met het gegroeide zelfvertrouwen kan dit een positieve ervaring in afscheid nemen zijn.

In de afgelopen zeven jaren heb ik enkele trajecten meegemaakt waarin ouders niet tevreden waren over de speltherapie. Ik vermoed dat dit samenhangt met de complexiteit van de thuissituaties, waarin het voor het kind lastig was de opgebouwde veiligheid thuis vast te houden.

Het is belangrijk te noemen dat dit gezin een overwegend positieve ervaring had met speltherapie maar het ook een casus is waarbij het kind nog extra ondersteuning na de speltherapie nodig had. Deze combinatie maakt de casus inhoudelijk relevant, al moet er terughoudend met het generaliseren van de bevindingen omgegaan worden.

Een negatieve casus had mogelijk andere inzichten opgeleverd. De selectie vergrootte de diepgang in het onderzoek en het afnemen van de interviews in de door de respondenten gekozen omgeving verhoogt het gevoel van veiligheid en controle. Door deze keuze treedt er een selectiebias op, er is een casus gekozen waar voldoende draagkracht voor deelname in het gezin is, waardoor de perspectieven van gezinnen met weinig draagkracht mogelijk onderbelicht bleven.

Vanwege de wens om ruimte te houden voor persoonlijke, spontane reacties, is gekozen voor de open benadering en de creatieve speelruimte tijdens de interviews. De keuze vergrootte eerst het risico dat niet alle kernbegrippen systematisch aan bod zouden komen, wat ten koste zou kunnen gaan van de begripsvaliditeit- de mate waarin de gebruikte methode daadwerkelijk de centrale begrippen van het onderzoek dekt. Door het inzetten van interviewleidraden is dit risico ondervangen, doordat ze houvast boden om alle relevante begrippen alsnog gericht te verkennen. Tijdens het analyseren werd de begripsvaliditeit ook versterkt door de bevindingen te toetsen aan theorie en expertvalidatie.

De betrouwbaarheid is verhoogd door triangulatie: de data zijn verzameld via diepte-interviews met creatieve werkvormen, aangevuld met documentenanalyse en een membercheck. De membercheck vond plaats bij 3 respondenten en de IM. Ondanks deze maatregelen en de inzet van de IM, blijft het mogelijk dat er sprake was van sociale wenselijkheid. De onderzoeker neemt altijd zijn persoonlijke achtergrond, overtuigingen en ervaringen mee die het onderzoek beïnvloeden waarop ik in dit onderzoek telkens gereflecteerd heb (Berger, 2015). Volgens Charmaz (2006, zoals geciteerd in Van der Meiden, Noordegraaf, & Van Ewijk, 2018) is de subjectieve manier van kijken, als onderzoeker en ervaren speltherapeut, een voordeel bij explorierend onderzoek. De herkenning van het verhaal en de vertrouwensband droegen bij aan de openheid tijdens de interviews. Bij het analyseren vroeg dit een kritische houding. Als laatste onderdeel van het onderzoeksproces zijn het onderzoeksverslag en de factsheet door een expert aan het werkveld getoetst en bekritiseerd en zijn deze uitkomsten erin verwerkt.

Er moet rekening gehouden worden met een mogelijke interviewer bias doordat de interviewer met bepaalde verwachtingen het gesprek is aangegaan. De kennis wat de onderzoeker vooraf van deze casus had, maakte ook dat er gerichte vragen en werkvormen gesteld konden worden, ter bevordering van de diepgang. De vertalingen kunnen invloed op de betekenis of interpretatie van de uitspraken hebben. Dit is ondervangen door de actieve rol van de IM tijdens het interview, de vertalingen van de transcripten en de memberchecks.

Bij de analyse van de data heeft een mede-onderzoeker kritisch meegelezen en gereflecteerd op de codering en de thematische interpretatie, wat de intersubjectiviteit en transparantie heeft vergroot. De betrouwbaarheid en kwaliteit van het onderzoek is vervolgens ook versterkt door met een expert uit het werkveld het onderzoeksverslag en de bijbehorende factsheet te laten bekritisieren en te bediscussiëren. De wijzigingen die daaruit zijn verwerkt in de eindversies van onderzoek en factsheet.

6.2 Inhoudelijke discussie

De resultaten van dit onderzoek sluiten grotendeels aan bij de bestaande literatuur. Het belang van een passende traumabehandeling voor kinderen met (oorlogs)trauma is bevestigd waarbij speltherapie niet alleen een positieve invloed heeft op het kind maar ook op het gezin en de bredere maatschappij (Vandamme, 2019). Investeren in en ondersteunen van de sociaal-emotionele ontwikkeling vraagt samenwerking tussen scholen en zorgaanbieders (Broekhuizen et al., 2024). In tegenstelling tot wat Lindauer over cognitieve gedragstherapie en EMDR-therapie voor kinderen met traumatische ervaringen zegt (VKJP, z.d.), blijkt in deze praktijkcontext dat taalbarrières geen obstakel vormen bij speltherapie. Traumabehandeling, door middel van non-verbale interventies als spel, waarin de betrokkenheid van ouders, samenwerking met de school en andere disciplines een belangrijke rol spelen geeft het kind grotere kansen. Vermeire (2022) benadrukt speelsheid in traumaverwerking. Negayama, Delafield-Butt en Noramatsu (2023) wijzen op cultuurverschillen in hechting en co-regulatie, therapeuten moeten hier sensitief mee omgaan. Vroeg signaleren, de therapie laagdrempelig en structureel aanbieden, kan op nieuwkomersscholen (Leeuwestein et al. 2024) wanneer de gemeente financiert. In deze doelgroep is een grotere behoefte aan traumabehandeling dan bij de algemene populatie door de traumatische ervaringen en migratiestress (Fazel, 2018). Moeder bevestigt dit in het met *“Er zijn meer kinderen zoals mijn zoon”*. Volgens Van der Ven (2025) beschrijft Fanon hoe onderdrukten het geweld dat zij niet kunnen uiten richting hun onderdrukker, internaliseren en uiteindelijk kunnen richten op hun naasten. Samah Jabr beschrijft het intergenerationele aspect, het trauma

wordt doorgegeven in verhalen, in stilte en in veranderde genen (Van der Ven 2025). Om deze trauma gerelateerde gevolgen tegen te gaan, dient de speltherapeut cultuursensitief te werken en specifieke methoden en vaardigheden in te zetten (Akwa GGZ, 2024; Dorland & Van der Wouden, 2017). En een nieuwsgierige houding vanuit culturele nederigheid biedt mogelijkheid tot een gelijkwaardige relatie (Ray, Ogawa & Cheng, 2022).

Er zijn nauwelijks tegenstrijdige inzichten gevonden, wat op onderbelichte perspectieven kan wijzen en tegelijkertijd de validiteit van de inzichten versterkt. Als kritiekpunt voor speltherapie op school noemt de directeur en de leerkracht vermoeidheid of moeilijk gedrag na therapie maar wat ze tegelijkertijd zien als onderdeel van het verwerkingsproces. Het blijkt dat ouders open staan voor speltherapie wanneer dit door de school geadviseerd wordt. Veilige relaties geven ouders vervolgens de ruimte om hun eigen trauma's te erkennen (Hughes, 2021). Na de membercheck gaf de directeur een aanvulling, die ook door de leerkracht, gemeente en in de theorie genoemd wordt, namelijk het belang van de specialisatie van speltherapeut in de school voor kennisdeling, bewustwording en ondersteuning bij trauma.

De gevonden resultaten en conclusies zijn door de expert getoetst aan het werkveld en herkend. Deze herkenning versterkt de indruk dat de gevonden thema's representatief zijn voor wat er in de praktijk speelt. Tegelijkertijd ben ik me ervan bewust dat mijn professionele achtergrond mijn interpretatie kan beïnvloeden.

Hoewel de bevindingen van deze casestudy niet generaliseerbaar zijn, bieden zij waardevolle inzichten in de ervaringen van een kind en zijn gezin, met een vluchtverleden en (oorlogs)trauma, welke speltherapie heeft gehad op een nieuwkomersschool, bekostigd door de gemeente. Op basis van deze inzichten kunnen gemeenten en nieuwkomersscholen worden gestimuleerd om speltherapie, als effectieve, cultuur sensitieve, laagdrempelige vorm van traumaverwerking, structureel onderdeel te maken van de ondersteuning aan kinderen met (oorlogs)trauma.

Ondanks dat aanvullend onderzoek op grotere schaal gewenst is om de uitkomsten met meer zekerheid te kunnen generaliseren geven de resultaten een duidelijk antwoord op de centrale onderzoeksvraag.

6.3 Praktische relevantie en betekenis voor de praktijk

Het aantal kinderen met (oorlogs)trauma die hiervoor behandeling krijgen is aanzienlijk lager dan het geschatte aantal dat hulp nodig heeft (Leeuwestein et al., 2024). Nieuwkomersscholen vormen een geschikte plek om te signaleren en om traumabehandeling door speltherapie aan te bieden, zo blijkt uit zowel literatuur als onderzoek. Van der Ven (2025) citeert Brom, die stelt: "Mensen hebben mensen nodig, als je iemand hebt die je in de ogen kijkt en bereid is je te aanhoren werkt dat helend." Hij benadrukt helende werking van sociale verbinding. Daarnaast benoemt hij het lichaam als een bron van vitaliteit en herstel en moedigt aan om gebruik te maken van het flexibele zenuwstelsel. Beide elementen vormen een essentiële basis in speltherapie, zowel de relationele verbondenheid als het lichamelijk ervaren.

Beleidsmakers bij gemeenten en op nieuwkomersscholen kunnen uit dit onderzoek handvaten en motivatie halen om speltherapie structureel op te nemen in hun ondersteuningsaanbod. Het LOWAN, het KNNK en Mevis hebben interesse en zullen dit onderzoek en de factsheet delen via hun websites en nieuwsbrieven. Zo kunnen alle vaktherapeuten, nieuwkomersscholen en gemeenten in Nederland maar ook de reguliere

scholen waar deze kinderen naar uitstromen, dit onderzoek meenemen in hun beleidsvorming rond jeugdzorg en passend onderwijs.

Naar aanleiding van dit onderzoek heeft de school van de jongen uit de casus contact opgenomen en gaan ze het speltherapietraject voortzetten. De moeder benadrukte dat wederkerigheid essentieel is voor de balans in de relatie. Bijdragen aan de gemeenschap herstelt de balans van geven en nemen (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 2002).

De nieuwkomersschool wil structureel kennis over trauma opdoen door middel van workshops voor het docententeam. Ook zal de speltherapeut vaker zichtbaar zijn op school, wat de toegankelijkheid voor ouders vergroot. In een vervolggesprek met de gemeente is besproken hoe vaktherapie laagdrempelig in de wijk of op schoollocatie aangeboden kan worden.

6.4 Aanbevelingen voor de praktijk

Op basis van dit onderzoek worden gemeenten en nieuwkomersscholen aangeraden om speltherapie structureel aan te bieden.

Speltherapeuten dienen client centered en cultuur sensitief te werken, door specifieke vaardigheden en methoden in te zetten bij het kind en zijn gezin, een onderdeel te zijn van het zorgteam en de docenten kennis ondersteuning te bieden over trauma in de klas.

De speltherapeut kan, mits daarin voldoende bijgeschoold, workshops traumasensitief lesgeven verzorgen in de nieuwkomersscholen en de uitstroomscholen.

Wederkerigheid in de relaties met ouders essentieel voor de balans in de relatie. Door ouders actief te betrekken in de therapie kunnen veerkracht en hulpvragen bespreekbaar worden.

Zichtbaarheid van de speltherapeut bij contactmomenten en psycho-educatiemomenten voor ouders verlaagt de drempel naar hulpverlening.

Informeer gemeenten over de effecten van de speltherapie en blijf in gesprek om het beleid te helpen aanpassen.

Samenwerking met een groepsgerichte vaktherapeuten is aan te bevelen om meer kinderen in korte trajecten te kunnen helpen.

Tot slot is een intensieve samenwerking met de intercultureel mediator noodzakelijk om taal- en cultuurverschillen op een zorgvuldige manier te overbruggen met kind en ouders.

6.4 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Op basis van de bevindingen wordt vervolgonderzoek aanbevolen naar de langetermijneffecten van speltherapie bij kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen, waarin onderscheid gemaakt wordt voor de scholen waar kinderen met en zonder status zitten. Daarnaast is het relevant om vaktherapie op nieuwkomersscholen en de Internationale Schakel Klassen (ISK) te onderzoeken.

Vervolgonderzoek kan zich richten op de ouderbetrokkenheid van migranten in het therapeutisch proces en zich te richten op intergenerationele traumaverwerking.

Ook de samenwerking tussen specialistische ggz en vaktherapie op scholen verdient nader onderzoek evenals de samenwerking met de IM'er, gezinsbegeleiding en praktische hulporganisaties als de voedselbank.

Er is behoefte aan onderzoek naar hoe vaktherapeuten kunnen omgaan met beladen thema's binnen wij-culturen, zoals seksueel geweld, dat vaak een rol speelt bij vluchtverhalen.

Tot slot wordt aanbevolen te onderzoeken hoe vaktherapie, laagdrempelig kan worden ingezet binnen wijken of reguliere scholen, voor kinderen met (oorlogs)trauma binnen het kader van inclusief onderwijs om hun kansen te vergroten.

7 Literatuurlijst

- Akwa GGZ. (2024, 9 augustus). *Zorgstandaard diversiteit*. GGZ Standaarden.
<https://www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/diversiteit>
- Alderfer, C. P. (1969). *An empirical test of a new theory of human needs*. *Organizational Behavior and Human Performance*, 4(2), 142-175. [https://doi.org/10.1016/0030-5073\(69\)90004-X](https://doi.org/10.1016/0030-5073(69)90004-X)
- Anderson, J. R. (2019). The moderating role of socially desirable responding in implicit-explicit attitudes toward asylum seekers. *International Journal of Psychology*, 54(6) 722-731.
<https://doi.org/10.1002/ijop.12439>
- Baarda, D. B., Bakker, E., Julsing, M., Fischer, T., Peters, V., & van der Velden, T. (2018). *Basisboek kwalitatief onderzoek* (3^e druk). Noordhoff Uitgevers.
- Baart, A., & Timmerman, G. (2022). *Presentieonderzoek: Een kritische blik op innoverend onderzoek vanuit relationeel zorg verlenen*. In A. van den Berg & J. Kessels (Red.), *Innoverend onderzoeken: Grondslagen & praktijkvoorbeelden* (pp. 81-104). Marnix Academie.
- Ballard, E. D., Van Eck, K., Musci, R. J., Hart, S. R., Storr, C. L., Breslau, N. & Wilcox, H. C. (2015). Latent classes of childhood trauma exposure predict the development of behavioral health outcomes in adolescence and young adulthood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56(8), 847-854.
<https://doi.org/10.1017/S0033291715001300>
- Berger, R. (2015). Now I see it, now I don't: Researchers position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 15(2), 219-234.
<https://doi.org/10.1177/1468793112468475>
- Business Jargons. (z.d.). *Behoeftehiërarchie Maslow en Adlerfer*. Geraadpleegd op 25 april 2025, van <https://businessjargons.com/wp-content/uploads/2015/12/ERG-Theory.jpg>

- Bisschop, P., Van der Ven, K., Doeve, T., Petit, R., Eldhof, D., Krijnen, E., & Van Stigt, A. (2022). *Nieuwkomers in het primair en voortgezet onderwijs. Doelgroepenonderzoek. Eindrapportage*. Ministerie van OCW.
- Boszormenyi-Nagy, I. & Krasner, B. R. (2002). *Tussen geven en nemen: Over contextuele therapie* (3^e druk). De Toorts.
- Bratton, S. C., Ray, D., Rhine, T., & Jones, L. (2005). The efficacy of play therapy with children: A meta-analytic review of treatment outcomes. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(4), 376-390.
- Broekhuizen, M., Van Gils, F., Brasileiro Reis Pereira, I., Slot, El, Kortekaas, J., & Oudega, L. (2024). *Bouwen aan grenzeloos goed onderwijs in de Brainportregio: Een onderzoek naar de relatief hoge instroom van niet-Nederlandstalige leerlingen in het speciaal onderwijs én mogelijke oplossingen voor het gehele primair onderwijs. Managementsamenvatting*. Universiteit Utrecht: Onderwijsadvies & Training.
- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA), & Werkgroep Kind in AZC. (2021). *Leefomstandigheden van kinderen in de asielopvang*. https://www.coa.nl/sites/default/files/2021-05/Rapport%20Leefomstandigheden%20van%20kinderen%20in%20de%20asielopvang_18%20mei%202021.pdf
- Chornokondratenko, M., & Malenko, A., (2025, 20 februari). *Emotional trauma piles up for Ukraine's children three years after invasion*. <https://www.reuters.com/world/europe/emotional-trauma-piles-up-ukraines-children-three-years-after-invasion-2025-02-20/>
- Coppens, L., & Van Kregten, C. (2018). *Zorgen voor getraumatiseerde kinderen: een training voor opvoeders. Werkboek voor deelnemers* (2e herziene druk). Bohn Stafleu Van Loghum.

- Crenshaw, D., Brooks, R., & Goldstein, S. (Red). (2018). *Veerkracht versterken met speltherapeutische interventies*. SWP Amsterdam.
- De Ceunink, A., Willems, P. & Bah, K. (2024). *(Niet) op je plek zijn: Participatief actie onderzoek naar ervaren validisme in Amsterdam*. Gemeente Amsterdam.
<https://openresearch.amsterdam/nl/page/114721/niet-op-je-plek-zijn>
- Dorland, F., & Van Der Wouden, A. (2016). *De speltherapeut als koorddanser. Over speltherapie bij vluchtelingenkinderen*. [Post-HBO scriptie, Christelijke Hogeschool Ede].
- Dorland, F., & Van Der Wouden, A. (2017). *Speltherapie voor vluchtelingenkinderen* [Post-HBO scriptie, Christelijke Hogeschool Ede].
- Fazel, M. (2018). Psychological and psychosocial interventions for refugee children resettled in high-income countries. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 27(2), 117-123.
<https://doi.org/10.1017/S2045796017000695>
- Gil, E., & Drewes, A. (2021). *Cultural issues in Play Therapy* (2nd ed.). Guilford Press.
- Glos, A. (2025). Children's right to play in times of war. *Bioethics*, 39(1), 26-40.
<https://doi.org/10.1111/bioe.13232>
- Groenendijk, J. (2021, 27 mei). *Geleerde en geleefde kennis*. <https://kunstzone.nl/geleerde-en-geleefde-kennis/>
- Gupta, N., Chaudhary, R., Gupta, M., Ikehara, L. H., Zubiar, F., & Madabushi, J. S. (2023). Play therapy as effective options for school-age children with emotional and behavioral problems: a case series. *Cureus*, 15(2) <https://doi.org/10.7759/cureus.40093>
- Hordijk, A., & Van Genugten, W. (2021). *Psychische aandoeningen: Psychopathologie vanuit herstelperspectief*. Boom Uitgevers.
- Horeweg, A., (2020). *De traumasensitieve school: Een andere kijk op gedragspatronen in de klas*. (3^e gewijzigde druk, 2^e oplage). Pica.
- Hughes, D. A., (2021) *Hechtingsgerichte gezinstherapie: Werken aan de basis*. (3^e druk). SWP.

- Hyder, T. (2005). *War, conflict and play*. Open University Press Berkshire.
- Jessurum, N., & Warring, R. (2023). *Verschillen omarmen: Transcultureel systemisch werken*. (2e herziene druk). Coutinho.
- Jongedijk, R. A., Eising, D. D. Van der Aa, N., Kleber, R. J. & Boelen, P. A. (2020) Severity profiles of posttraumatic stress, depression, anxiety, and somatization symptoms in treatment seeking traumatized refugees. *Journal of Affective Disorders*. 266 (71-81).
<https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.01.077>
- Kärtner, J., Keller, H., & Jablonka, P. (Eds.). (2023). *Parent-infant co-regulation: Ethological, ecological, and cultural approaches* [Special issue]. *Infant Behavior and Development*, 73, 101846. <https://doi.org/10.1016/j.infebeh.2023.101846>
- Landreth, G. (2012). *Play therapy: The art of the relationship* (3rd ed). Routledge.
- Leeuwestein, H., Kupers, E., Boelhouwer, M., Tondera, P., & van Dijk, M. (2024a). *A screening instrument for trauma-related behavior among young primary school students: Development and validation of the RaPTOSS*. *School Mental Health*, 16, 530-549.
<https://doi.org/10.1007/s12310-024-09656-8>
- Leeuwestein, H., Kupers, E., Boelhouwer, M., & Van Dijk, M. (2024b). Differences in well-being at school between young students with and without a refugee background. *Child Psychiatry & Human Development*. <https://doi.org/10.1007/s10578-024-01690-6>
- Lowan. (z.d.). *Diverse soorten nieuwkomerslocaties*. Geraadpleegd op 7 juni 2024, van <https://www.lowan.nl/po/organisatie/typen-nieuwkomerslocaties/>
- Managementplatform. (z.d.). *Behoeftenpiramides Maslow en Pinto*. Geraadpleegd op 25 april 2025, van <https://managementplatform.nl/wp-content/uploads/2015/05/Pinto.jpg>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
<https://doi.org/10.1037.h0054346>
- Maté, G. (2022). *De mythe van normaal: Over trauma, ziekte en heling in een toxische maatschappij*. (J. Van Drunen, Vert.). AnkhHermes.

- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2022, april). *Factsheet schoolloopbanen van nieuwkomers in het onderwijs*. Geraadpleegd op 7 juni 2024, van <https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/publicaties/2022/04/22/schoolloopbanen-van-nieuwkomers-in-het-onderwijs/Factsheet+schoolloopbanen+van+nieuwkomers+in+het+onderwijs.pdf>
- Mooren, T., Bala, J., De Kok, M., Baars, J., & Van Essen, J. (2022). *Handboek familierelaties bij psychotrauma. Diagnostiek en behandeling van kinderen en gezinnen*. Boom Uitgevers.
- Morgan, D. L., & Nica A., (2020). Iterative thematic inquiry: A new method for analyzing qualitative data. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 1-11. <https://doi.org/10.1177/1609406920955118>
- National Child Traumatic Stress Network. (z.d.). *About refugees*. Geraadpleegd op 16 mei 2025, van <https://www.nctsn.org/what-is-child-trauma/trauma-types/refugee-trauma/about-refugees>
- Nederlandse Vereniging van Speltherapeuten. (2017). *Beroepsprofiel*. Geraadpleegd op 4 juni 2025, van <https://nvvs.vaktherapie.nl/files/13830-Beroepsprofiel-NVVS-juni-2017-def.pdf>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *De verschillende rollen van ervaringsdeskundigen*. Geraadpleegd op 4 juni 2024, van <https://www.nji.nl/ervaringskennis/de-verschillende-rollen-van-ervaringsdeskundigen>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Wat is ervaringskennis?* Geraadpleegd op 4 juni 2024, van <https://www.nji.nl/ervaringskennis/wat-is-het>
- Negayama, K., Delafield-Butt, J., & Norimatsu, H. (2023). Parent-infant co-regulation: Ethological, ecological, and cultural approaches. *Infant Behavior and Development*, 72, Article 101846. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2023.101846>
- Pinto, D. (2000). *Interculturele communicatie: Een stap verder*. Bohn Stafleu Van Loghum.

- Ray, D. C., Ogawa, Y., & Cheng, Y.-J. (Eds.). (2022). *Multicultural play therapy: Making the most of cultural opportunities with children*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003190073>
- Rhmaty, F. (2011). *Traumaverwerking met vluchtelingen. Een transculturele systeembenadering*. Van Gorcum.
- Rijksoverheid. (z.d.). *Jeugdhulp bij gemeenten*. Geraadpleegd op 4 juni 2024, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/jeugdhulp-bij-gemeenten>
- Rijksoverheid. (z.d.). *Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland*. Geraadpleegd op 4 juni 2024, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederland>
- Rumi, J. al-D. (z.j./2011). *Masnawî* (A. van Bommel, vert.) [6-delige uitgave]. Türkiye.
- Sanders, K., & Thompson, S. (2024). *De polyvagaal theorie en het kind in ontwikkeling: Veiligheid als basis voor groei en herstel* (M. R. van den Heuvel, Vert.) Mens! Uitgevers.
 (Oorspronkelijk werk gepubliceerd in 2021)
- Savenije, A., van Lawick, J., & Reijmers, E. (2023). *Systemisch werken: Een relationeel kompas voor hulpverleners* (2^e druk). Boom.
- Scribbr. (z.d.). *Stappenplan: interview afnemen en verwerken in je scriptie*. Geraadpleegd op 24 mei 2025, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/stappenplan-interview/>
- Struik, A. (2016). *Slappende honden? Wakker maken! Een behandelmethode voor chronisch getraumatiseerde kinderen* (2e druk). Pearson.
- Tieleman, M. (2023). *Levensfasen, de ontwikkelingspsychologie van de mens* (5^e druk). Boom uitgevers.
- Tjin A Djie, K., & Zwaan, I. (2013). *Beschermjassen: Transculturele hulp aan families*. Van Gorcum.

- Tjin A Djie, K., & Zwaan, I. (2025). *De familieziel: Hoe je geschiedenis je kan helpen op je levenspad* (13^e druk). Prometheus.
- Unicef. (z.d.). *Artikel 31. Spel en vrije tijd*. Geraadpleegd op 7 juni 2024, van <https://www.unicef.nl/over-unicef/kinderrechten/art-31-spel-en-vrije-tijd>
- Van der Meiden, J., Noordegraaf, M., & Van Ewijk, H. (2018). How is contextual therapy applied today? An analysis of the practice of current contextual therapists. *Contemporary Family Therapy*, 40(4), 302-313. <https://doi.org/10.1007/s10591-018-9464-6>
- Vandamme, M., (2019). *Veerkracht bij kindertrauma: Handboek voor hulpverleners*. Lannoo Campus
- Van der Ven, C. (2025, 13 mei). *Woede, onmacht en veerkracht: een Palestijnse en Israëlische psychiater over trauma te midden van geweld*. Trouw. [Privé kopie].
- Vanfleet, R., & Mochi, C. (2018). *Speltherapie bij kinderen en gezinnen die een massatrauma meemaakten*. In Crenshaw, D., R. Brooks, & S. Goldstein (Red.), *Veerkracht versterken met speltherapeutische interventies* (pp. 163-186). SWP.
- Van Lieshout, T. (2018). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten* (3e herziene druk). Bohn Stafleu van Loghum.
- Vereniging van Universiteiten (VSNU), Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), & Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW). (2018). *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit*. https://www.vsnu.nl/filesdocumenten/Domeinen/Onderzoek/Code_wetenschappelijke_integriteit_2018.pdf
- Verhoeven, N. (2018). *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken* (6e druk). Boom.
- Verhagen, I., Hoogsteder, M. & Hein, I. (2022). *Toolkit Tijdig signaleren van psychosociale problemen bij vluchtelingenkinderen in de jeugdgezondheidszorg*. Amsterdam UMC;

<https://www.vumc.nl/home/toolkit-vluchtelingenkinderen-jgza-umc-nov22.htm>

Vermeire, S. (2002). *Unravelling trauma and weaving resilience with systemic and narrative therapy: Playful collaborations with children, families and networks*. Routledge.

Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychotherapie (VKJP). (z.d.). *Ramón Lindauer over traumabehandeling*. Geraadpleegd op 1 juni 2025, van <https://www.vkjp.nl/de-praktijk/behandelmethoden/ramon-lindauer-over-traumabehandeling>

Verwoerd, L., Kunseler, E., de Weger, E., Schrammeijer, B. & Hoop, E. (2023). *Lerende en creatieve tools voor onderzoek met stakeholders: Een toolbox voor participatief onderzoek voor het Planbureau voor de Leefomgeving en daarbuiten*. Planbureau voor de Leefomgeving. https://www.pbl.nl/uploads/default/downloads/pbl-2023_lerende-en-creatieve-methodes-voor-onderzoek-met-stakeholders_4876_0.pdf

Vliegen, N., Tang, E., & Meurs, P. (2024). *Van kwetsuur naar litteken: Hulpverlening aan kinderen met complex trauma* (5^e druk). Pelckmans.

Vliegen, N., & Verhaest, Y. (2023). *Vroege ontwikkeling alle kansen geven: Infant Mental Health - Geestelijke gezondheidszorg voor baby's, jonge kinderen en ouders*. Pelckmans.

VluchtelingenWerk Nederland. (z.d.). *Vluchtelingen in getallen 2023*. Geraadpleegd op 28 mei 2024, van https://www.vluchtelingenwerk.nl/sites/default/files/2023-08/Vluchtelingen%20in%20getallen%202023_V04.pdf

Wachter, D. (2024, 31 mei). *"In de verbinding worden we menselijk": Dirk De Wachter over verbondenheid*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=YmJgfUB43nM>

Bijlagen

Bijlage A Eindproduct: Factsheet speltherapie bij (oorlogs)trauma

Speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen

Gebaseerd op literatuur en een casus waarbij een kind met oorlogstrauma op een nieuwkomersschool, zijn ouder, leerkracht, schooldirecteur en gemeentelijk programmamanager zijn bevraagd op de waarde en impact van speltherapie op zijn leven en leren.

Literatuur

De kern van trauma
"Trauma is niet wat je overkomt, maar wat er binnenin jou gebeurt."
-Gabor Maté

Spel in oorlog
"Zelfs tijdens oorlog blijven kinderen spelen."
- Feldman (2019)

"Het recht op spel is het recht om kind te zijn -ook na oorlog."

"Spel is noodzakelijk voor herstel. Speltherapie helpt kinderen om te verwerken wat woorden niet kunnen uitdrukken."
- Glos (2025)

Inzichten uit de casus

"Wij hebben bij te dragen aan de pedagogische basis van de samenleving"
-gemeente

"Er zijn veel kinderen zoals mijn zoon, zij hebben dit ook nodig"
-moeder



The illustration is a circular collage. At the top left, a boy in a green shirt holds a small brown teddy bear. At the top right, a boy in a green shirt is crouched inside a wooden bunker-like structure. In the center, a round analog clock shows the time as approximately 10:10. Below the clock, three children are playing soccer on a grassy field. At the bottom, a boy is sitting on the floor playing with colorful toys, while a woman sits next to him. The background of the illustration shows a war-torn city with smoke and a bridge.

Spelend (over)leven -Moh vertelt

"In Syrië, als ik ging slapen was ik bang, de hele familie was bang."

"Nu ben ik blij en vrolijk. Ik kan goed voetballen en rekenen. Ik voel me vrij"

"Als ik met de speltherapeut speelde voelde ik me beter, daarna kon ik vrienden maken."

"Mijn zus en ik klommen over een hoge muur met prikkeldraad en renden naar Turkije."

"In Nederland zeiden kinderen 'nee' tegen mij als ik wilde spelen, ik droomde van ze en was bang."

Conclusie van deze casestudy

- Speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma vraagt cultuurspecifieke kennis en traumasensitieve vaardigheden.
- Speltherapie op de nieuwkomersschool biedt volgens kind, ouder en leerkracht herstel, verbinding en ruimte om te leren na trauma.
- Gemeente en nieuwkomersschool zien de preventieve en verbindende impact binnen de samenleving.

Aanbeveling

Integreer speltherapie structureel in het beleid voor nieuwkomersonderwijs en geef kinderen met (oorlogs)trauma de kans op herstel en volwaardige deelname aan de samenleving.

Bronnen:

- Feldman, D. (2019). War, Play, and the moral imagination
- Glos, A. (2023). Children's right to play in times of war
- Maté, G. (2022). *De mythe van normaal*

(Volledige bronverwijzingen in het onderzoeksverslag)

Meer weten:

- Scan de QR code voor het masteronderzoeksverslag
- Voor vragen/ contact: Froukje Dorland-Geerds, speltherapeut & masterstudent (CHE) ✉ info@praktijktoebie.nl

Bijlage B Achtergrondinformatie casestudy

Praktische gegevens

Therapievorm:	individuele speltherapie
Functie:	speltherapeut
Clientgegevens:	jongen, bovenbouw leeftijd
Gezinssamenstelling:	Vader, moeder, 4 zussen, 2 broers, Moh, broertje
Aanwezig bij gesprekken:	Vader en moeder, soms broertje en tal en cultuur IM
Duur behandeling:	20 spelsessies en 5 oudergesprekken

Reden aanmelding

Na een gewenningsperiode van 4 maanden is Moh nog niet gestabiliseerd. Er is een gesprek tussen ouders, leerkracht en IM geweest waarin bleek dat Moh zowel op school als thuis problemen ervaart met eten, slapen, emotieregulatie en sociale contacten. Na overleg in het VOT is er een beschikking voor speltherapie en een extra oproep bij de jeugdarts afgegeven.

Gedragsskenmerken van Moh

Moh wordt door ouders en de leerkracht beschreven als een lieve, hulpvaardige, jongen die het graag goed wil doen, snel boos kan worden en dan weinig controle over zijn eigen gedrag heeft.

Hulpvraag ouders en school

- Moh heeft veel traumatische gebeurtenissen meegemaakt
- Moh komt niet tot leren in de klas
- Moh heeft veel moeite met sociale contacten

Behandeldoelen

- Het herstel van gevoel van veiligheid
- Ondersteuning bieden in het overgaan naar de nieuwe cultuur
- Het verwerken van traumatische ervaringen
- Het versterken van het zelfvertrouwen en de identiteit.

Behandeltraject

Het behandeltraject bestond uit een gesprek met de IB'er, een observatie van de speltherapeut in de klas en op het schoolplein. In het VOT heeft de speltherapeut geadviseerd om een speltherapietraject te starten, waarvoor een beschikking werd gegeven voor een jaar. De intake was met beide ouders, het broertje van Moh en de taal en cultuur IM. Na 6 spelsessies heeft is het observatieverslag met ouders via IM besproken en vervolgens zijn er nog 3 oudergesprekken geweest met IM, om de 5 spelsessies. Moh heeft in totaal 20 speltherapie sessies gehad. De behandeling werd afgebroken omdat Moh van school wisselde. Er is geadviseerd om de behandeling op zijn nieuwe school na een gewenningsperiode weer te starten omdat Moh zijn doelen gedeeltelijk behaald zijn. Tijdens huidig onderzoek heeft de IB'er van zijn nieuwe school contact met de onderzoeker/speltherapeut opgenomen en is er speltherapie nogmaals geadviseerd.

Behandelstrategie

Moh heeft weinig gevoel van controle in zijn leven gekend, in de client centered speltherapie mag Moh bepalen waarbij hij eerst gestimuleerd moest worden maar er al snel van genoot. Moh kreeg de ruimte om zijn verhaal op zijn eigen manier te laten zien waarin taal nauwelijks en onderdeel was omdat Moh nog geen Nederlands durfde te spreken. Lichaamsgericht spel is veel gebruikt om te kunnen ontspannen, aan emotieregulatie te werken, vergroten van het zelfvertrouwen en aan het herkennen van triggers. Fantasiespel, spelbeelden en tekenen zijn ingezet voor traumaverwerking. Er is wekelijks overleg met de leerkracht geweest om de speltherapeut te informeren over zijn welbevinden en ervaringen in de klas omdat Moh dit nog niet zelf in het Nederlands kan vertellen. Deze gesprekken en

mailwisselingen hebben met toestemming van Moh en zijn ouders plaatsgevonden. Elke zes weken is de voortgang van de speltherapie van Moh in het VOT besproken.

Naast de speltherapie had Moh regelmatig pre-teaching van de IM en is er aan het einde van de speltherapie behandeling een overleg geweest met de jongerencoach die Moh en zijn broer na schooltijd zal helpen in het maken van contacten en het buiten spelen.

Bijlage C Toelichting onderzoek

C.1 Informatiebrief programmamanager onderzoek: Spelend (over)leven

Doe je mee?

Als student aan de CHE doe ik onderzoek naar speltherapie op Nieuwkomersscholen. Wil jij helpen door mee te doen aan dit onderzoek? Ik vraag jou omdat ik je ken als programmamanager onderwijs en gezondheid namens Mevis voor de gemeenten Maassluis, Vlaardingen en Schiedam waarvoor ik op een Nieuwkomersschool werk als speltherapeut.

In deze brief kun je lezen wat meedoen betekent voor jou. Besluit je om mee te doen? Dan moet je hiervoor toestemming geven via een toestemmingsverklaring. Je vindt deze aan het einde van deze brief.

Waarom dit onderzoek?

In een telefoongesprek met een Nieuwkomersschool, drie jaar geleden, kwam naar voren dat er geen hulpverlening binnen de school gewenst was. Vorig jaar bleek deze school toch op zoek te zijn naar hulpverlening voor de kinderen met trauma. Na contact met het LOWAN en mijn ervaring als speltherapeut op een andere nieuwkomersschool kwam ik tot de conclusie dat er kansen liggen voor speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen in Nederland. Zowel bij een aantal nieuwkomersscholen en gemeenten is er onvoldoende kennis over speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma.

In dit onderzoek richt ik mij op de gemeenten waar nieuwkomersscholen gevestigd zijn en op de directies van nieuwkomersscholen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en daarmee de financiering van speltherapie. De directies van de nieuwkomersscholen kunnen speltherapie een plek binnen de school geven, om de kinderen met (oorlogs)trauma hulp te bieden.

Mijn doel is de ervaringskennis op casusniveau waaruit blijkt welke gevolgen speltherapie op het kind met (oorlogs)trauma en zijn omgeving kan hebben, zo te beschrijven dat gemeenten en nieuwkomersscholen weten hoe speltherapie, het kind met (oorlogs)trauma, kan helpen om zijn plek in de Nederlandse maatschappij in te nemen.

Deze kennis zal in de vorm van een factsheets met gemeenten en directies van nieuwkomersscholen gedeeld worden om degenen die verantwoordelijk zijn voor ontwikkeling van de kinderen met (oorlogs)trauma te informeren over de gevolgen van speltherapie op het kind en zijn omgeving.

Wat moet je doen als je meedoet?

Wat ik van jou als programmamanager onderwijs en gezondheid van Mevis voor de gemeenten Maassluis, Vlaardingen en Schiedam verwacht:

- Deelnemen aan een interview.
- De vragen gaan over de motivatie en het beleid vanuit Mevis voor de gemeenten Maassluis, Vlaardingen en Schiedam om speltherapie op de Nieuwkomersscholen aan kinderen met (oorlogs)trauma aan te bieden.
- Van het interview wordt zowel een geluidsopname als een gedictieerd bestand in Word opgenomen.
- Het interview wordt op het kantoor van Mevis afgenomen op 13 maart 2025.
- Bij het interview zijn Cimberly Grund en Froukje Dorland-Geerds aanwezig.
- Het interview neemt maximaal een uur in beslag.
- Het beleidsdocument van Mevis, Vaktherapie op Nieuwkomersscholen geschreven door Cimberly Grund als bron in het onderzoeksverslag opnemen en deze meenemen in de analyse van de gegevens naast het interview.

- Als bedankje wordt er een VVV-bon en een reep chocolade gegeven.

Wat als je niet wilt meedoen of wilt stoppen?

Meedoen is vrijwillig. Je kiest dus zelf of je wel of niet meedoet.

Als je niet wilt meedoen, dan hoef je verder niets te doen. Je hoeft niet te vertellen waarom je niet wilt meedoen. Je hoeft ook niets te tekenen. Niet meedoen heeft geen gevolgen voor onze huidige werkrelatie.

Als je meedoet, kun je altijd stoppen met het onderzoek. Je hoeft dan niet te vertellen waarom je wilt stoppen. Is het onderzoek nog niet begonnen? Dan verwijder ik de gegevens die ik al van je heb. Stop je tijdens het onderzoek? Ik gebruik de tot dat moment verzamelde gegevens dan nog wel in het onderzoek, tenzij je dat niet wilt.

Wat gebeurt er met de verzamelde gegevens?

Je doet **niet anoniem** mee. Er wordt dus gevraagd naar persoonlijke informatie zoals jouw naam. Dit betekent dat iedereen weet wie je bent.

Welke gegevens verzamel ik? Het gaat om de geluidsopnamen en het getranscribeerde Word bestand waarvan ik een gespreksverslag maak. Dit gespreksverslag stuur ik ter goedkeuring/verbetering naar je terug. En het beleidsdocument Vaktherapie op Nieuwkomersscholen.

Ik bewaar deze gegevens op een externe harde schijf op in mijn kluis tot het moment dat het onderzoek afgerond is. Ik verwacht dat dit in de zomer van 2025 is.

Vragen en aanmelden

Heb je vragen over het onderzoek of wil je je aanmelden? Hieronder vind je mijn contactgegevens:

Froukje Dorland-Geerds

info@praktijktoebie.nl

06-16454205

Hoe nu verder? Jouw beslissing

Als je wilt meedoen, moet je de toestemmingsverklaring invullen en ondertekenen. Je vindt de toestemmingsverklaring hieronder.

Toestemmingsverklaring programmamanager in het onderzoek Spelend (over)leven

Toestemming geven: meedoen aan onderzoek

- ✓ Ik heb de informatiebrief gelezen en weet waar dit onderzoek voor is en wat ik ga doen.
- ✓ Ik weet welke onderzoeksgegevens worden verzameld en hoe ze worden bewaard.
- ✓ Ik kies er zelf voor om mee te doen met dit onderzoek. Ik weet dat ik op elk moment kan stoppen met het onderzoek. Ik weet ook wat er gebeurt met de onderzoeksgegevens als ik stop.

Toestemming geven: verwerken persoonsgegevens

- ✓ Ik geef toestemming aan de onderzoeker om voor dit onderzoek mijn persoonsgegevens te verzamelen, verwerken en veilig te bewaren.
- ✓ Ik geef toestemming voor het maken van geluid- of video-opname voor dit onderzoek.

Toestemming kiezen

	Ja	Nee
--	----	-----

De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor het teruggeven van de resultaten: persoonsgegevens: de naam en worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor vervolgonderzoek door de huidige onderzoeker: de naam en het e-mailadres worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
Ik geef toestemming om geluidsopname en een opname met een dictafoon welke transcribeert van mij te maken.	x	
Ik geef toestemming om het beleidsdocument 'Vaktherapie op nieuwkomersscholen' in het onderzoeksverslag op te nemen.	x	

* Je kunt deze persoonsgegevens inzien, aanpassen, opvragen of laten verwijderen. Neem daarvoor contact op met de onderzoeker.

Naam deelnemer:

Datum: 13 maart 2025

Handtekening:

Naam onderzoeker: Froukje Dorland-Geerds

Handtekening onderzoeker:

De getekende versie is bij de onderzoeker op te vragen.

C.2 Informatiebrief directeur in het onderzoek Spelend (over)leven

Doe je mee?

Als student aan de CHE doe ik onderzoek naar speltherapie op Nieuwkomersscholen. Wil jij helpen door mee te doen aan dit onderzoek? Ik vraag jou omdat ik je ken als directeur van de Nieuwkomersschool waar ik werk als speltherapeut.

In deze brief kun je lezen wat meedoen betekent voor jou. Besluit je om mee te doen? Dan moet je hiervoor toestemming geven via een toestemmingsverklaring. Je vindt deze aan het einde van deze brief.

Waarom dit onderzoek?

In een telefoongesprek met een Nieuwkomersschool, drie jaar geleden, kwam naar voren dat er geen hulpverlening binnen de school gewenst was. Vorig jaar bleek deze school toch op zoek te zijn naar hulpverlening voor de kinderen met trauma. Na contact met het LOWAN en mijn ervaring als speltherapeut op uw school kwam ik tot de conclusie dat er kansen liggen voor speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen in Nederland. Zowel bij een aantal nieuwkomersscholen en gemeenten is er onvoldoende kennis over speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma.

In dit onderzoek richt ik mij op de gemeenten waar nieuwkomersscholen gevestigd zijn en op de directies van nieuwkomersscholen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en daarmee de financiering van speltherapie. De directies van de nieuwkomersscholen kunnen speltherapie een plek binnen de school geven, om de kinderen met (oorlogs)trauma hulp te bieden.

Mijn doel is de ervaringskennis op casusniveau waaruit blijkt welke gevolgen speltherapie op het kind met (oorlogs)trauma en zijn omgeving kan hebben, zo te beschrijven dat gemeenten en

nieuwkomersscholen weten hoe speltherapie, het kind met (oorlogs)trauma, kan helpen om zijn plek in de Nederlandse maatschappij in te nemen.

Deze kennis zal in de vorm van een factsheets met gemeenten en directies van nieuwkomersscholen gedeeld worden om degenen die verantwoordelijk zijn voor ontwikkeling van de kinderen met (oorlogs)trauma te informeren over de gevolgen van speltherapie op het kind en zijn omgeving.

Wat moet je doen als je meedoet?

Wat ik van jou als directeur van de Nieuwkomersschool verwacht:

- Deelnemen aan een interview
 - De vragen gaan over speltherapie op de Nieuwkomersschool aan kinderen met (oorlogs)trauma.
 - Van het interview wordt zowel een geluidsopname als een gedictieerd bestand in Word opgenomen.
- Het interview wordt op de nieuwkomersschool afgenomen op 4 februari 2025.
- Bij het interview zijn en Froukje Dorland-Geerds aanwezig.
- Het interview neemt maximaal een uur in beslag.
- Als bedankje wordt er een VVV-bon en een reep chocolade gegeven.

Wat als je niet wilt meedoen of wilt stoppen?

Meedoen is vrijwillig. Je kiest dus zelf of je wel of niet meedoet.

Als je niet wilt meedoen, dan hoef je verder niets te doen. Je hoeft niet te vertellen waarom je niet wilt meedoen. Je hoeft ook niets te tekenen. Niet meedoen heeft geen gevolgen voor onze huidige werkkrelatie.

Als je meedoet, kun je altijd stoppen met het onderzoek. Je hoeft dan niet te vertellen waarom je wilt stoppen. Is het onderzoek nog niet begonnen? Dan verwijder ik de gegevens die ik al van je heb. Stop je tijdens het onderzoek? Ik gebruik de tot dat moment verzamelde gegevens dan nog wel in het onderzoek.

Wat gebeurt er met de verzamelde gegevens?

Je doet **anoniem** mee. Er wordt dus niet gevraagd naar persoonlijke informatie zoals jouw naam. Dit betekent dat niemand weet wie je bent.

Welke gegevens verzamel ik dan wel? Het gaat om de geluidsopnamen en het getranscribeerde Word bestand waarvan ik een gespreksverslag maak. Dit gespreksverslag stuur ik ter goedkeuring/ verbetering naar je terug.

Ik bewaar deze **anonieme** gegevens op een externe harde schijf op in mijn kluis tot het moment dat het onderzoek afgerond is. Ik verwacht dat dit in de zomer van 2025 is.

Goed om te weten

Vragen en aanmelden

Heb je vragen over het onderzoek of wil je je aanmelden? Hieronder vind je mijn contactgegevens:

Froukje Dorland-Geerds

info@praktijktoebie.nl

06-16454205

Hoe nu verder? Jouw beslissing

Als je wilt meedoen, moet je de toestemmingsverklaring invullen en ondertekenen. Je vindt de toestemmingsverklaring hieronder.

Toestemmingsverklaring directeur in het onderzoek Spelend (over)leven

Toestemming geven: meedoen aan onderzoek

- ✓ Ik heb de informatiebrief gelezen en weet waar dit onderzoek voor is en wat ik ga doen.
- ✓ Ik weet welke onderzoeksgegevens worden verzameld en hoe ze worden bewaard.
- ✓ Ik kies er zelf voor om mee te doen met dit onderzoek. Ik weet dat ik op elk moment kan stoppen met het onderzoek. Ik weet ook wat er gebeurt met de onderzoeksgegevens als ik stop.

Toestemming geven: verwerken persoonsgegevens

- ✓ Ik geef toestemming aan de onderzoeker om voor dit onderzoek mijn persoonsgegevens te verzamelen, verwerken en veilig te bewaren.
- ✓ Ik geef toestemming voor het maken van geluid- of video-opname voor dit onderzoek.

Toestemming kiezen

	Ja	Nee
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor het teruggeven van de resultaten: persoonsgegevens: de naam en worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor vervolgonderzoek door de huidige onderzoeker: de naam en het e-mailadres worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
Ik geef toestemming om geluidsopname en een opname met een dictafoon welke transcribeert van mij te maken.	x	

* Je kunt deze persoonsgegevens inzien, aanpassen, opvragen of laten verwijderen. Neem daarvoor contact op met de onderzoeker.

Naam deelnemer:

Datum: 4 februari 2025

Handtekening:

Naam onderzoeker: Froukje Dorland-Geerds

Handtekening onderzoeker:

De getekende versie is bij de onderzoeker op te vragen.

C.3 Informatiebrief leerkracht in het onderzoek Spelend (over)leven

Doe je mee?

Als student aan de CHE doe ik onderzoek naar speltherapie op Nieuwkomersscholen. Wil jij helpen door mee te doen aan dit onderzoek? Ik vraag jou omdat ik je ken als leerkracht van een Nieuwkomersschool waar ik werk als speltherapeut

In deze brief kun je lezen wat meedoen betekent voor jou. Besluit je om mee te doen? Dan moet je hiervoor toestemming geven via een toestemmingsverklaring. Je vindt deze aan het einde van deze brief.

Waarom dit onderzoek?

In een telefoongesprek met een Nieuwkomersschool, drie jaar geleden, kwam naar voren dat er een hulpverlening binnen de school gewenst was. Vorig jaar bleek deze school toch op zoek te zijn naar hulpverlening voor de kinderen met trauma. Na contact met het LOWAN en mijn ervaring als speltherapeut op uw school kwam ik tot de conclusie dat er kansen liggen voor speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen in Nederland. Zowel bij een aantal nieuwkomersscholen en gemeenten is er onvoldoende kennis over speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma.

In dit onderzoek richt ik mij op de gemeenten waar nieuwkomersscholen gevestigd zijn en op de directies van nieuwkomersscholen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en daarmee de financiering van speltherapie. De directies van de nieuwkomersscholen kunnen speltherapie een plek binnen de school geven, om de kinderen met (oorlogs)trauma hulp te bieden.

Mijn doel is de ervaringskennis op casusniveau waaruit blijkt welke gevolgen speltherapie op het kind met (oorlogs)trauma en zijn omgeving kan hebben, zo te beschrijven dat gemeenten en nieuwkomersscholen weten hoe speltherapie, het kind met (oorlogs)trauma, kan helpen om zijn plek in de Nederlandse maatschappij in te nemen.

Deze kennis zal in de vorm van een factsheets met gemeenten en directies van nieuwkomersscholen gedeeld worden om degenen die verantwoordelijk zijn voor ontwikkeling van de kinderen met (oorlogs)trauma te informeren over de gevolgen van speltherapie op het kind en zijn omgeving.

Wat moet je doen als je meedoet?

Wat ik van jou als leerkracht van een Nieuwkomersschool verwacht:

- Deelnemen aan een interview
- De vragen gaan over speltherapie op uw Nieuwkomersschool aan kinderen met (oorlogs)trauma.
- Van het interview wordt zowel een geluidsopname als een gedictieerd bestand in Word opgenomen.
- Het interview wordt bij de leerkracht thuis afgenomen op 20 februari 2025.
- Bij het interview zijn en Froukje Dorland-Geerds aanwezig.
- Het interview neemt maximaal een uur in beslag.
- Als bedankje wordt er een VVV-bon en een reep chocolade gegeven.

Wat als je niet wilt meedoen of wilt stoppen?

Meedoen is vrijwillig. Je kiest dus zelf of je wel of niet meedoet.

Als je niet wilt meedoen, dan hoeft je verder niets te doen. Je hoeft niet te vertellen waarom je niet wilt meedoen. Je hoeft ook niets te tekenen. Niet meedoen heeft geen gevolgen voor onze huidige werkrelatie.

Als je meedoet, kun je altijd stoppen met het onderzoek. Je hoeft dan niet te vertellen waarom je wilt stoppen. Is het onderzoek nog niet begonnen? Dan verwijder ik de gegevens die ik al van je heb. Stop je tijdens het onderzoek? Ik gebruik de tot dat moment verzamelde gegevens dan nog wel in het onderzoek.

Wat gebeurt er met de verzamelde gegevens?

Je doet **anoniem** mee. Er wordt dus niet gevraagd naar persoonlijke informatie zoals jouw naam. Dit betekent dat niemand weet wie je bent.

Welke gegevens verzamel ik dan wel? Het gaat om de geluidsopnamen en het getranscribeerde Word bestand waarvan ik een gespreksverslag maak. Dit gespreksverslag stuur ik ter goedkeuring/ verbetering naar je terug.

Ik bewaar deze **anonieme** gegevens op een externe harde schijf op in mijn kluis tot het moment dat het onderzoek afgerond is. Ik verwacht dat dit in de zomer van 2025 is.

Goed om te weten

Vragen en aanmelden

Heb je vragen over het onderzoek of wil je je aanmelden? Hieronder vind je mijn contactgegevens:

Froukje Dorland-Geerds

info@praktijktoebie.nl

06-16454205

Hoe nu verder? Jouw beslissing

Als je wilt meedoen, moet je de toestemmingsverklaring invullen en ondertekenen. Je vindt de toestemmingsverklaring hieronder.

Toestemmingsverklaring leerkracht in het onderzoek Spelend (over)leven

Toestemming geven: meedoen aan onderzoek

- ✓ Ik heb de informatiebrief gelezen en weet waar dit onderzoek voor is en wat ik ga doen.
- ✓ Ik weet welke onderzoeksgegevens worden verzameld en hoe ze worden bewaard.
- ✓ Ik kies er zelf voor om mee te doen met dit onderzoek. Ik weet dat ik op elk moment kan stoppen met het onderzoek. Ik weet ook wat er gebeurt met de onderzoeksgegevens als ik stop.

Toestemming geven: verwerken persoonsgegevens

- ✓ Ik geef toestemming aan de onderzoeker om voor dit onderzoek mijn persoonsgegevens te verzamelen, verwerken en veilig te bewaren.
- ✓ Ik geef toestemming voor het maken van geluid- of video-opname voor dit onderzoek.

Toestemming kiezen

	Ja	Nee
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor het teruggeven van de resultaten: persoonsgegevens: de naam en worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor vervolgonderzoek door de huidige onderzoeker: de naam en het e-mailadres worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
Ik geef toestemming om geluidsopname en een opname met een dictafoon welke transcribeert van mij te maken.	x	

* Je kunt deze persoonsgegevens inzien, aanpassen, opvragen of laten verwijderen. Neem daarvoor contact op met de onderzoeker.

Naam deelnemer:

Datum: 20 februari 2025

Handtekening:

Naam onderzoeker: Froukje Dorland-Geerds

Handtekening onderzoeker:

De getekende versie is bij de onderzoeker op te vragen.

C.4 Informatiebrief ouder en kind in het onderzoek Spelend (over)leven

Doe je mee?

Als student aan de CHE doe ik onderzoek naar speltherapie op Nieuwkomersscholen. Wil jij helpen door mee te doen aan dit onderzoek? Ik vraag jou omdat ik je ken als ouder van en als kind welke bij mij Speltherapie op een Nieuwkomersschool heeft gehad.

In deze brief kun je lezen wat meedoen betekent voor jou. Besluit je om mee te doen? Dan moet je hiervoor toestemming geven via een toestemmingsverklaring. Je vindt deze aan het einde van deze brief.

Deze brief en de toestemmingsverklaring is bij de uitnodiging met moeder besproken. Aan het begin van het interview is dit nog een keer aan moeder uitgelegd en vertaald en heeft moeder getekend. Moeder en leerkracht hebben beide het kind voorbereid op het interview en ook de onderzoeker heeft de informatiebrief en het toestemmingsformulier met het kind besproken. Er is zowel bij moeder als kind expliciet benoemd dat de onderzoeker hier in functie van onderzoeker in plaats van speltherapeut zit en gebaat is bij zo eerlijke antwoorden voor het onderzoek, ook als dit voor de speltherapeut niet fijn is om te horen.

Waarom dit onderzoek?

In een telefoongesprek met een Nieuwkomersschool, drie jaar geleden, kwam naar voren dat er geen hulpverlening binnen de school gewenst was. Vorig jaar bleek deze school toch op zoek te zijn naar hulpverlening voor de kinderen met trauma. Na contact met het LOWAN en mijn ervaring als speltherapeut op uw school kwam ik tot de conclusie dat er kansen liggen voor speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen in Nederland. Zowel bij een aantal nieuwkomersscholen en gemeenten is er onvoldoende kennis over speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma.

In dit onderzoek richt ik mij op de gemeenten waar nieuwkomersscholen gevestigd zijn en op de directies van nieuwkomersscholen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en daarmee de financiering van speltherapie. De directies van de nieuwkomersscholen kunnen speltherapie een plek binnen de school geven, om de kinderen met (oorlogs)trauma hulp te bieden.

Mijn doel is de ervaringskennis op casusniveau waaruit blijkt welke gevolgen speltherapie op het kind met (oorlogs)trauma en zijn omgeving kan hebben, zo te beschrijven dat gemeenten en nieuwkomersscholen weten hoe speltherapie, het kind met (oorlogs)trauma, kan helpen om zijn plek in de Nederlandse maatschappij in te nemen.

Deze kennis zal in de vorm van een factsheets met gemeenten en directies van nieuwkomersscholen gedeeld worden om degenen die verantwoordelijk zijn voor ontwikkeling van de kinderen met (oorlogs)trauma te informeren over de gevolgen van speltherapie op het kind en zijn omgeving.

Wat moet je doen als je meedoet?

Wat ik van jou als ouder van en als kind met (oorlogs)trauma die speltherapie op een Nieuwkomersschool heeft gehad verwacht:

- Deelnemen aan een interview, de vragen gaan over uw ervaring met speltherapie op jezelf/ uw kind en uw gezin.
- Een creatieve opdracht over jezelf/ uw kind en gezin voor en na de speltherapie, dit kan een tekening, een spelbeeld neerzetten of een kaart kiezen zijn.
- Van het interview wordt zowel een video opname, geluidsopname gemaakt als een gedictieerd bestand in Word opgenomen.
- Het interview voor u als ouder wordt bij u thuis afgenomen worden op 6 maart 2025.

- Het interview voor jou als kind wordt bij jou op school afgenomen op 20 maart 2025 en daar is geen IM aanwezig.
- Bij het interview zijn een ouder, de IM en onderzoeker, Froukje Dorland-Geerds aanwezig.
- Bij het interview van het kind zijn het kind en de onderzoeker Froukje Dorland-Geerds aanwezig.
- Het interview met de ouder neemt maximaal 1,5 uur in beslag
- Het interview met het kind neemt maximaal 1 uur in beslag.
- De gemaakte foto's die tijdens de creatieve opdrachten van ouder en kind gemaakt zijn mogen in het onderzoeksverslag anoniem opgenomen worden.
- Het eindverslag van het speltherapietraject, waarin ook het observatieverslag te lezen is mag geanonimiseerd en van alle herkenbare persoonsgegevens verwijderd, in het onderzoeksverslag opgenomen worden.
- De foto's van het eindboek van het speltherapietraject mogen anoniem in het verslag gedrukt worden.
- Als bedankje wordt er een cadeau en iets lekkers gegeven voor de ouder samen en ieder apart.

Wat als je niet wilt meedoen of wilt stoppen?

Meedoen is vrijwillig. Je kiest dus zelf of je wel of niet meedoet.

Als je niet wilt meedoen, dan hoef je verder niets te doen. Je hoeft niet te vertellen waarom je niet wilt meedoen. Je hoeft ook niets te tekenen. Niet meedoen heeft geen gevolgen voor onze huidige relatie.

Als je meedoet, kun je altijd stoppen met het onderzoek. Je hoeft dan niet te vertellen waarom je wilt stoppen. Is het onderzoek nog niet begonnen? Dan verwijder ik de gegevens die ik al van je heb. Stop je tijdens het onderzoek? Ik verwijder de tot dat moment verzamelde gegevens.

Wat gebeurt er met de verzamelde gegevens?

Je doet **anoniem** mee. Er wordt dus niet gevraagd naar persoonlijke informatie zoals jouw naam. Dit betekent dat niemand weet wie je bent.

Welke gegevens verzamel ik dan wel? Het gaat om de geluidsopnamen, video opname en het getranscribeerde Word bestand waarvan ik een gespreksverslag maak. Dit gespreksverslag stuur ik ter goedkeuring/ verbetering naar je terug.

Ik bewaar deze **anonieme** gegevens op een externe harde schijf op in mijn kluis tot het moment dat het onderzoek afgerond is. Ik verwacht dat dit in de zomer van 2025 is.

Vragen en aanmelden

Heb je vragen over het onderzoek of wil je je aanmelden? Hieronder vind je mijn contactgegevens:

Froukje Dorland-Geerds

info@praktijktoebie.nl

06-16454205

Hoe nu verder? Jouw beslissing

Als je wilt meedoen, moet je de toestemmingsverklaring invullen en ondertekenen. Je vindt de toestemmingsverklaring hieronder.

Toestemmingsverklaring ouder en kind in het onderzoek Spelend (over)leven

Toestemming geven: meedoen aan onderzoek

- ✓ Ik heb de informatiebrief gelezen en weet waar dit onderzoek voor is en wat ik ga doen.

- ✓ Ik weet welke onderzoeksgegevens worden verzameld en hoe ze worden bewaard.
- ✓ Ik kies er zelf voor om mee te doen met dit onderzoek. Ik weet dat ik op elk moment kan stoppen met het onderzoek. Ik weet ook wat er gebeurt met de onderzoeksgegevens als ik stop.

Toestemming geven: verwerken persoonsgegevens

- ✓ Ik geef toestemming aan de onderzoeker om voor dit onderzoek mijn persoonsgegevens te verzamelen, verwerken en veilig te bewaren.
- ✓ Ik geef toestemming voor het maken van geluid- of video-opname voor dit onderzoek.

Toestemming kiezen

	Ja	Nee
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor het teruggeven van de resultaten: persoonsgegevens: de naam en worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor vervolgonderzoek door de huidige onderzoeker: de naam en het e-mailadres worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
Ik geef toestemming om geluidsoptname en een opname met een dictafon welke transcribeert van mij te maken.	x	
Ik geef toestemming om het speltherapieverslag geanonimiseerd en onherleidbaar in het onderzoeksverslag op te nemen.	x	
Ik geef toestemming om de geanonimiseerde foto's van de creatieve werkvormen van ouder en kind, en de foto's van het eindboek van het speltherapietraject anoniem in het onderzoeksverslag op te nemen.	x	

* Je kunt deze persoonsgegevens inzien, aanpassen, opvragen of laten verwijderen. Neem daarvoor contact op met de onderzoeker.

Naam deelnemer:

Datum: 6 maart 2025 met ouder en 20 maart met kind

Handtekening: Mevrouw tekent voor zichzelf en voor haar kind welke onder de 12 jaar is, nadat het kind mondeling aan moeder en de onderzoeker heeft aangegeven akkoord te zijn met bovenstaande punten.

Naam onderzoeker: Froukje Dorland-Geerds

Handtekening onderzoeker:

De getekende versie is bij de onderzoeker op te vragen.

C.5 Informatiebrief expert onderzoek: Spelend (over)leven

Doe je mee?

Als student aan de CHE doe ik onderzoek naar speltherapie op Nieuwkomersscholen. Wil jij helpen door mee te doen aan dit onderzoek? Ik vraag jou omdat ik je ken als programmamanager onderwijs en gezondheid namens Mevis voor de gemeenten Maassluis, Vlaardingen en Schiedam waarvoor ik op een Nieuwkomersschool werk als speltherapeut.

In deze brief kun je lezen wat meedoen betekent voor jou. Besluit je om mee te doen? Dan moet je hiervoor toestemming geven via een toestemmingsverklaring. Je vindt deze aan het einde van deze brief.

Waarom dit onderzoek?

In een telefoongesprek met een Nieuwkomersschool, drie jaar geleden, kwam naar voren dat er geen hulpverlening binnen de school gewenst was. Vorig jaar bleek deze school toch op zoek te zijn naar hulpverlening voor de kinderen met trauma. Na contact met het LOWAN en mijn ervaring als speltherapeut op een andere nieuwkomersschool kwam ik tot de conclusie dat er kansen liggen voor speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma op nieuwkomersscholen in Nederland. Zowel bij een aantal nieuwkomersscholen en gemeenten is er onvoldoende kennis over speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma.

In dit onderzoek richt ik mij op de gemeenten waar nieuwkomersscholen gevestigd zijn en op de directies van nieuwkomersscholen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en daarmee de financiering van speltherapie. De directies van de nieuwkomersscholen kunnen speltherapie een plek binnen de school geven, om de kinderen met (oorlogs)trauma hulp te bieden.

Mijn doel is de ervaringskennis op casusniveau waaruit blijkt welke gevolgen speltherapie op het kind met (oorlogs)trauma en zijn omgeving kan hebben, zo te beschrijven dat gemeenten en nieuwkomersscholen weten hoe speltherapie, het kind met (oorlogs)trauma, kan helpen om zijn plek in de Nederlandse maatschappij in te nemen.

Deze kennis zal in de vorm van een factsheets met gemeenten en directies van nieuwkomersscholen gedeeld worden om degenen die verantwoordelijk zijn voor ontwikkeling van de kinderen met (oorlogs)trauma te informeren over de gevolgen van speltherapie op het kind en zijn omgeving.

Wat moet je doen als je meedoet?

Wat ik van jou als expert trauma-, beeldend- en speltherapeut verwacht:

- Deelnemen aan een interview.
- De vragen over het onderzoekverslag en de factsheet om speltherapie op de Nieuwkomersscholen aan kinderen met (oorlogs)trauma aan te bieden.
- Van het interview wordt zowel een geluidsopname als een gedictreed bestand in Word opgenomen.
- Het interview wordt in een restaurant afgenomen op 13 juni 2025.
- Bij het interview zijn Lara Tibboel-Smink en Froukje Dorland-Geerds aanwezig.
- Het interview neemt maximaal een uur in beslag.
- Als bedankje wordt er op een gezamenlijke lunch getrakteerd.

Wat als je niet wilt meedoen of wilt stoppen?

Meedoen is vrijwillig. Je kiest dus zelf of je wel of niet meedoet.

Als je niet wilt meedoen, dan hoef je verder niets te doen. Je hoeft niet te vertellen waarom je niet wilt meedoen. Je hoeft ook niets te tekenen. Niet meedoen heeft geen gevolgen voor onze huidige werrelatie.

Als je meedoet, kun je altijd stoppen met het onderzoek. Je hoeft dan niet te vertellen waarom je wilt stoppen. Is het onderzoek nog niet begonnen? Dan verwijder ik de gegevens die ik al van je heb. Stop je tijdens het onderzoek? Ik gebruik de tot dat moment verzamelde gegevens dan nog wel in het onderzoek, tenzij je dat niet wilt.

Wat gebeurt er met de verzamelde gegevens?

Je doet **niet anoniem** mee. Er wordt dus gevraagd naar persoonlijke informatie zoals jouw naam. Dit betekent dat iedereen weet wie je bent.

Welke gegevens verzamel ik? Het gaat om de geluidsopnamen en het getranscribeerde Word bestand waarvan ik een gespreksverslag maak. Dit gespreksverslag stuur ik ter goedkeuring/verbetering naar je terug. En het beleidsdocument Vaktherapie op Nieuwkomersscholen. Ik bewaar deze gegevens op een externe harde schijf op in mijn kluis tot het moment dat het onderzoek afgerond is. Ik verwacht dat dit in de zomer van 2025 is.

Vragen en aanmelden

Heb je vragen over het onderzoek of wil je je aanmelden? Hieronder vind je mijn contactgegevens: **Froukje Dorland-Geerds** info@praktijktoebie.nl 06-16454205

Hoe nu verder? Jouw beslissing

Als je wilt meedoen, moet je de toestemmingsverklaring invullen en ondertekenen. Je vindt de toestemmingsverklaring hieronder.

Toestemmingsverklaring programmamanager in het onderzoek Spelend (over)leven

Toestemming geven: meedoen aan onderzoek

- ✓ Ik heb de informatiebrief gelezen en weet waar dit onderzoek voor is en wat ik ga doen.
- ✓ Ik weet welke onderzoeksgegevens worden verzameld en hoe ze worden bewaard.
- ✓ Ik kies er zelf voor om mee te doen met dit onderzoek. Ik weet dat ik op elk moment kan stoppen met het onderzoek. Ik weet ook wat er gebeurt met de onderzoeksgegevens als ik stop.

Toestemming geven: verwerken persoonsgegevens

- ✓ Ik geef toestemming aan de onderzoeker om voor dit onderzoek mijn persoonsgegevens te verzamelen, verwerken en veilig te bewaren.
- ✓ Ik geef toestemming voor het maken van geluid- of video-opname voor dit onderzoek.

Toestemming kiezen

	Ja	Nee
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor het teruggeven van de resultaten: persoonsgegevens: de naam en worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
De onderzoeker mag contact met mij opnemen voor vervolgonderzoek door de huidige onderzoeker: de naam en het e-mailadres worden dan 10 jaar bewaard.*	x	
Ik geef toestemming om geluidsopname en een opname met een dictafoon welke transcribeert van mij te maken.	x	

** Je kunt deze persoonsgegevens inzien, aanpassen, opvragen of laten verwijderen. Neem daarvoor contact op met de onderzoeker.*

Naam deelnemer:

Datum: 13 juni 2025

Handtekening:

Naam onderzoeker: Froukje Dorland-Geerds

Handtekening onderzoeker:

De getekende versie is bij de onderzoeker op te vragen.

Bijlage D Interviewleidraad interviews

D.1 Interviewleidraad programmamanager

Onderzoeksvraag: Welke ervaringskennis (op casusniveau) van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma kunnen gemeenten en nieuwkomersscholen motiveren om het kind passende hulp te bieden?

Hoofdvraag voor de programmamanager: Wat is de motivatie van gemeenten om speltherapie op nieuwkomersscholen te financieren?

1. Inleiding

Korte introductie van het onderzoek en het doel van het interview.

Toelichting op vertrouwelijkheid en toestemming voor opname/notities.

Vraag naar de achtergrond en ervaring van de programmamanager binnen jeugdzorg en onderwijs.

2. Beleidskaders en gemeentelijke prioriteiten

Hoe ziet het huidige gemeentelijke beleid eruit met betrekking tot jeugdzorg en onderwijs voor nieuwkomerskinderen? Hoe is dit beleid ontwikkeld en welke ontwikkelingen verwacht u hierin voor de toekomst?

Welke prioriteiten stellen gemeenten op het gebied van psychosociale zorg binnen het onderwijs? Er is specifiek beleid voor kinderen op Nieuwkomersscholen en inmiddels ook speciaal onderwijs. Welke factoren hebben ervoor gezorgd dat hiervoor apart beleid is gemaakt?

In hoeverre spelen de mogelijke gevolgen van trauma voor kinderen, gezinnen en de maatschappij een rol in de beleidsvorming?

3. Kennis en ervaring met speltherapie

Wat is uw beeld van speltherapie als interventie voor kinderen met (oorlogs)trauma?

Zijn er binnen uw organisatie of netwerk succesvolle casussen bekend waarin speltherapie effectief bleek?

Op welke manier wordt speltherapie momenteel binnen het jeugdzorgbeleid ingezet?

4. Motivatie en overwegingen van gemeenten

Wat zijn volgens u de belangrijkste redenen waarom gemeenten wel of niet investeren in speltherapie?

Welke factoren spelen een rol bij de besluitvorming over de financiering van interventies als speltherapie? Welke factoren zijn hierin het zwaarstwegend?

Hoe wegen gemeenten de effectiviteit en kosten van speltherapie af ten opzichte van andere interventies? Kunt u voorbeelden of een schatting geven wat het de gemeente oplevert qua (on)kosten, financieel en in de doorverwijzingen naar de zwaardere specialistische ggz of speciaal onderwijs?

5. Belemmeringen en kansen

Welke uitdagingen ervaart u bij het implementeren van speltherapie in het onderwijs voor nieuwkomerskinderen?

Wat zijn mogelijke financieringsmodellen of beleidsmatige oplossingen om speltherapie toegankelijker te maken?

Kunt u voorbeelden van succesvolle samenwerkingen tussen gemeenten, scholen en jeugdzorgorganisaties op het gebied van speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma noemen?

6. Gemeentelijke betrokkenheid en samenwerking

Hoe ziet de samenwerking tussen gemeenten, scholen en jeugdzorgorganisaties eruit bij het aanbieden van psychosociale ondersteuning?

Welke verbeteringen ziet u in deze samenwerking om de toegang tot speltherapie te vergemakkelijken?

Hoe kan de kennis en ervaring van uw organisatie bijdragen aan gemeentelijk beleid over speltherapie?

7. Afronding

Heeft u nog aanvullingen of belangrijke punten die we niet besproken hebben?

Wat zou een volgende stap kunnen zijn om speltherapie structureel in gemeentelijk beleid op te nemen voor kinderen met (oorlogs)trauma als ze uitgestroomd zijn naar regulier of speciaal onderwijs?

Bedanken en afsluiting.

D.2 Interviewleidraad voor directeur nieuwkomersschool

Onderzoeksvraag: Welke ervaringskennis (op casusniveau) van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma kunnen gemeenten en nieuwkomersscholen motiveren om het kind passende hulp te bieden?

Hoofdvraag voor de directeur: Wat is de motivatie van directeurs van nieuwkomersscholen om speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma een plek te geven binnen de school?

1. Inleiding

Korte introductie van het onderzoek en het doel van het interview.

Toelichting op vertrouwelijkheid en toestemming voor opname/notities.

Vraag naar de achtergrond en ervaring van de directeur in het nieuwkomersonderwijs.

2. Algemene visie op ondersteuning van nieuwkomerskinderen

Wat is uw algemene visie op de ondersteuning van nieuwkomerskinderen binnen uw school?

Welke vormen van begeleiding biedt uw school momenteel aan kinderen met trauma's?

Hoe belangrijk acht u psychosociale ondersteuning binnen het onderwijs voor nieuwkomers op een schaal van 1-10? Wat maakt dat u dit cijfer eraan geeft?

3. Kennis en ervaring met speltherapie

U heeft ervaring met speltherapie binnen uw school, kunt u aangeven wat u ziet, hoort en hoe u hier met collega's over praat?

Wat is uw beeld van speltherapie als interventie voor kinderen met (oorlogs)trauma?

Zijn er casussen waarin speltherapie volgens u een verschil heeft gemaakt?

4. Motivatie en overwegingen

Wat zijn de belangrijkste redenen voor u om speltherapie wel of niet binnen uw school aan te bieden?

Welke factoren spelen mee in uw besluitvorming (bijvoorbeeld financiën, expertise, effectiviteit, beleid van de gemeente of ruimte)?

Hoe ziet u de samenwerking tussen de school en externe hulpverleners, zoals speltherapeuten?

5. Belemmeringen en kansen

Welke uitdagingen ervaart u bij het integreren van speltherapie in de school?

Wat heeft een nieuwkomersschool nodig om speltherapie structureel aan te kunnen bieden?

Zijn er goede voorbeelden van samenwerking met gemeenten of andere instanties die u zou willen delen? Met welke instanties/organisaties werkt uw school samen en wat levert dat op voor de kinderen?

6. Gemeentelijke betrokkenheid en beleid

Hoe ervaart u de betrokkenheid van de gemeente bij het ondersteunen van psychosociale zorg voor nieuwkomerskinderen?

Wat zou de gemeente volgens u kunnen doen om speltherapie beter toegankelijk te maken voor deze kinderen?

Welke beleidsmatige of financiële ondersteuning zou wenselijk zijn?

7. Afronding

Heeft u nog aanvullingen of belangrijke punten die we niet besproken hebben?

Zou u directeurs van nieuwkomersscholen aanraden om speltherapie een plek te geven binnen de school? Wat zou u tegen ze zeggen?

Zou u interesse hebben in verdere samenwerking of kennisuitwisseling over dit onderwerp?

Bedanken en afsluiting.

D.3 Interviewleidraad voor leerkracht

Onderzoeksvraag: Welke ervaringskennis (op casusniveau) van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma kunnen gemeenten en nieuwkomersscholen motiveren om het kind passende hulp te bieden?

Hoofdvraag voor de leerkracht: Welke ervaringskennis hebben leerkrachten als het gaat om speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma en de klas waarin het kind zit?

1. Inleiding

Korte introductie van het onderzoek en het doel van het interview.

Toelichting op vertrouwelijkheid en toestemming voor opname/notities.

Vraag naar de achtergrond en ervaring van de leerkracht met nieuwkomersonderwijs.

2. Observatie en ervaringen met het kind

Kan je iets vertellen over het kind in kwestie en uw ervaring met hem in de klas?

Welke signalen van mogelijk (oorlogs)trauma heb je bij dit kind waargenomen?

Hoe functioneerde het kind sociaal en emotioneel in de klas vóór de speltherapie?

3. Ervaring met speltherapie

Hoe werd je als leerkracht geïnformeerd over de speltherapie van het kind?

Wat was jouw rol in het proces rondom de speltherapie (bijvoorbeeld samenwerking met de speltherapeut)?

Hoe ervaarde je de communicatie met de speltherapeut over de voortgang en effecten van de therapie?

4. Veranderingen en effecten van speltherapie

Heb je veranderingen opgemerkt bij het kind sinds de start van de speltherapie?

Hoe hebben deze veranderingen zich geuit in het gedrag, de emoties en de leerprestaties van het kind?

Waren er veranderingen in de interactie tussen het kind en klasgenoten?

5. Invloed op de klas en het onderwijsproces

Hoe heeft de klas gereageerd op het gedrag en de ontwikkeling van het kind voor en na de therapie?

Welke uitdagingen heb je ervaren bij het begeleiden van dit kind in de klas?

Heeft speltherapie invloed gehad op je manier van lesgeven of je pedagogische aanpak? Waaraan is dit te zien?

6. Samenwerking met andere professionals

In hoeverre werkte je samen met de speltherapeut, intern begeleider of andere hulpverleners?

Hoe zou je deze samenwerking beoordelen op een schaal van 1-10? Wat zou er verbeterd kunnen worden?

Wat zou je nodig hebben om beter ondersteund te worden bij kinderen met trauma in de klas?

7. Gemeentelijke en schoolbrede ondersteuning

Hoe zie je de rol van de school en de gemeente in het ondersteunen van kinderen met (oorlogs)trauma?

Wat zou er op schoolniveau verbeterd kunnen worden om speltherapie beter te integreren?

Wat zouden gemeenten kunnen doen om speltherapie toegankelijker te maken voor scholen?

8. Afronding

Heb je nog aanvullingen of belangrijke punten die we niet besproken hebben?

Welke boodschap zou je willen meegeven aan beleidsmakers over speltherapie voor nieuwkomerskinderen?

Bedanken en afsluiting.

D.4 Interviewleidraad voor ouders

Onderzoeksvraag: Welke ervaringskennis (op casusniveau) van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma kunnen gemeenten en nieuwkomersscholen motiveren om het kind passende hulp te bieden?

Hoofdvraag voor de ouders: Welke ervaringskennis hebben ouders als het gaat om speltherapie voor uw kind met (oorlogs)trauma en uw gezin?

1. Inleiding

Korte introductie van het onderzoek en het doel van het interview.

Toelichting op vertrouwelijkheid en toestemming voor opname/notities.

Uitleg over de rol van interviewer in plaats van therapeut, vragen om eerlijke antwoorden om te kunnen leren van ouders.

Vraag naar de gezinssituatie en achtergrond van het kind.

2. Creatieve werkvorm:

Doel: visueel maken wat er veranderd is voor het kind en het gezin door middel van speltherapie.

Benodigdheden: verschillende dieren, struiken, rotsen, hekken, 2x A3 vel met 'voor speltherapie' en 'na speltherapie' er op, emotiekaartjes.

Introductie: Ik wil graag kijken naar de situatie van uw zoon, uw gezin en omgeving, voor en na de speltherapie. Deze dieren kunnen helpen om relaties en gevoelens te laten zien.

Opstelling: Wilt u als eerste een dier voor uw zoon kiezen en deze op het blad zetten? Vervolgens dieren voor degenen die belangrijk voor hem zijn op dat moment.

Vragen: Wie staat dichtbij wie? Wie steunde wie? Waren er spanningen of zorgen? Welke twee of drie kaartjes passen het beste bij uw zoon voor de speltherapie? Mag ik hier een foto van maken en gebruiken in mijn onderzoek?

Opstelling: Wilt u opnieuw een dier voor uw zoon en degenen die belangrijk voor hem zijn neerzetten?

Vragen: Wie staat bij wie? Wie steunt wie? Zijn er iets veranderd in de afstand tussen de dieren, zijn er nieuwe verbindingen? Zijn de zorgen en spanningen veranderd of is er meer bespreekbaar geworden? Welke twee of drie kaartjes passen het beste bij uw zoon na de speltherapie? Mag ik hier een foto van maken en gebruiken in mijn onderzoek?

Reflectie: Wat ziet u voor verschil tussen beide opstellingen? Wat zegt dit over rol van speltherapie? Wat wilt u vasthouden uit deze nieuwe opstelling?

3. Observatie van het kind vóór speltherapie

Wat gaf u een gevoel van veiligheid en steun voor de therapie?

In Arabische culturen worden opvoeding en emoties vooral met familieleden gedeeld. Hoe was het voor u dat speltherapie door de leerkracht werd voorgesteld? Had u hier al eerder over gehoord? Had u twijfels over wat anderen hierover zouden denken?

Welke zorgen had de juf over uw kind waardoor speltherapie aangeraden werd?

Welke zorgen had u als ouders over uw kind en de toekomst van uw gezin?

Welke gedrag, gedachten en gevoelens speelden er bij uw kind en in uw gezin? Kunt u daar voorbeelden van noemen?

4. Ervaring met speltherapie

Er wordt tussen culturen verschillend over moeilijke of verdrietige ervaringen gesproken. Had u voor de therapie een woord of begrip voor de reactie van uw kind op wat hij had meegemaakt? Is het woord trauma voor u passend? (Trauma=wond, na een schokkende gebeurtenis blijf het gevoel van angst, woede, verdriet of eenzaamheid).

Hoe reageerde uw familie of gemeenschap toen uw kind speltherapie kreeg? Voelde u zich gesteund door hen? Of wat maakte dat u niet over speltherapie vertelde?

Hoe was het voor u als ouder dat uw kind met hulp van een therapeut, door middel van spel, aan emoties werkte?

Hoe vaak had u gesprekken met de therapeut, wat vond u fijn en wat hebt u gemist? Wat maakte dat u zich wel of niet als ouder begrepen voelde door de therapeut?

Heeft u dingen geleerd over hoe u uw kind kunt helpen als hij zich bijvoorbeeld boos, bang of verdrietig voelt? Kunt u hier voorbeelden van noemen?

5. Veranderingen en invloed op het gezin en de thuissituatie

Merkte u veranderingen in gedachten bij uw zoon of u zelf tijdens of na de therapie? Voorbeeld? (Ik kan het ...)

Merkte u veranderingen in de gevoelens van uw zoon of u zelf tijdens of na de therapie? Voorbeeld? (Bang, blij, boos, verdrietig)

Merkte u veranderingen in gedrag bij uw zoon of u zelf tijdens of na de therapie? Voorbeeld? (Slapen, eten, sociale interacties)

Heeft de therapie geholpen meer rust en stabiliteit in uw gezin te brengen?

6. Samenwerking met school en de gemeente

Was de juf betrokken bij de speltherapie? Wat vond u hierin fijn en wat hebt u gemist?

Hoe was het voor u dat de gemeente de speltherapie betaalde? Raad u dat andere gemeenten ook aan om te doen?

Hoe past speltherapie in het proces van toekomstopbouw van uw gezin in Nederland?

7. Afronding

Wat zou u tegen andere ouders die net als u gevlucht zijn en een kind met trauma hebben, willen zeggen over speltherapie?

Heeft u nog aanvullingen of belangrijke punten die we niet besproken hebben?

Bedanken en afsluiting.

D.5 Interviewleidraad voor een kind

Onderzoeksvraag: Welke kennis (op casusniveau) van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma kunnen gemeenten en nieuwkomersscholen motiveren om het kind passende hulp te bieden?

Hoofdvraag voor het kind: Welke ervaringskennis heeft een kind met (oorlogs)trauma als het gaat om speltherapie?

1. Inleiding

Korte introductie van het onderzoek en het doel van het interview.

Toelichting op vertrouwelijkheid en toestemming voor opname/notities.

Uitleg over de rol van interviewer in plaats van therapeut, vragen om eerlijke antwoorden om te kunnen leren van het kind.

- Kan jij iets over jezelf, je gezin en jouw leven van vroeger en nu vertellen?

2. Creatieve werkvorm

Doel: ontdekken hoe hij zich voor en na de speltherapie voelde en een boodschap aan andere kinderen met (oorlogs)trauma geven die speltherapie gaan krijgen.

Benodigdheden: emotiekaartjes, A3 papier, kleurpotloden en stiften.

Introductie: Jij mag straks laten zien wat er door speltherapie voor jou veranderd is.

- *Tekening 'voor speltherapie':* Denk terug aan hoe jij je voelde voor de speltherapie, wil je hier een tekening van maken. Kan je vertellen wat je getekend hebt en hoe jij je voelde? Welk emotiekaartjes pasten toen bij jou, kies er 2 of 3.
- *Tekening 'na speltherapie':* Denk nu aan hoe jij je nu vaak voelt, een half jaar na de speltherapie, wil jij hier een tekening van maken? Kan je vertellen wat je getekend hebt en hoe jij je voelt? Welke emotiekaartjes passen nu bij jou, kies er 2 of 3?

3. Vragen

- Is er iets wat jij nu anders denkt dan voor de speltherapie? (Ik kan...)
- Is er iets wat jij nu anders voelt dan voor de speltherapie? (Blij, bang, boos, verdrietig)
- Is er iets wat jij nu anders doet dan voor de speltherapie? (Slapen, eten, spelen, vriendschap)
- Wat vond je het stomste aan speltherapie?
- Wat vond je het leukste aan speltherapie?
- Wat hielp jou helemaal niet bij speltherapie?
- Wat heeft jou het meeste geholpen bij speltherapie?
- Wat wil jij zeggen tegen andere kinderen die moesten vluchten en speltherapie krijgen?

D.6 Interview leidraad voor de expert

Onderzoeksvraag: Welke ervaringskennis (op casusniveau) van speltherapie voor kinderen met (oorlogs)trauma kunnen gemeenten en nieuwkomersscholen motiveren om het kind passende hulp te bieden?

Hoofdvraag voor de expert: Zijn de conclusies en aanbevelingen uit het onderzoeksverslag herkenbaar, begrijpelijk en is de factsheet toepasbaar en motiverend voor beleidsmakers in het werkveld?

1. Inleiding

Korte introductie van het onderzoek en het doel van het interview.

Toelichting op vertrouwelijkheid en toestemming voor opname/notities.

Vraag naar de achtergrond en ervaring van de speltherapeut in het nieuwkomersonderwijs.

2. Relevantie onderzoeksverslag

In hoeverre sluiten de conclusies en aanbevelingen aan bij jou ervaringen in de praktijk? Heb je voorbeelden?

Herken je de beschreven thema's uit het werkveld?

Zijn er aspecten die je mist of anders zou verwoorden? Welke?

Begrijpelijkheid factsheet

Hoe duidelijk vind je de formulering op de factsheet?

Zijn de tekeningen ondersteunend en passend bij de tekst?

Zijn de termen en begrippen helder voor beleidsmakers bij de gemeente en nieuwkomersscholen?

Wat zou je anders formuleren of welke tekeningen zou je anders willen zien?

Toepasbaarheid

Hoe bruikbaar is de factsheet voor jou als je er mee naar een nieuwkomersschool en gemeente zou gaan als speltherapeut?

Hoe bruikbaar is de factsheet als deze naar nieuwkomersscholen en gemeenten worden gestuurd via de mail?

Denk je dat nieuwkomersscholen en gemeenten hier echt mee aan de slag kunnen?

Wat zou nodig zijn om deze aanbevelingen te implementeren?

Verbetersuggesties

Heb je suggesties om de factsheet of de aanbevelingen sterker of effectiever te maken?

Zijn er aanvullingen of kanttekeningen die ik mee moet nemen in het onderzoeksverslag?

Afsluiting

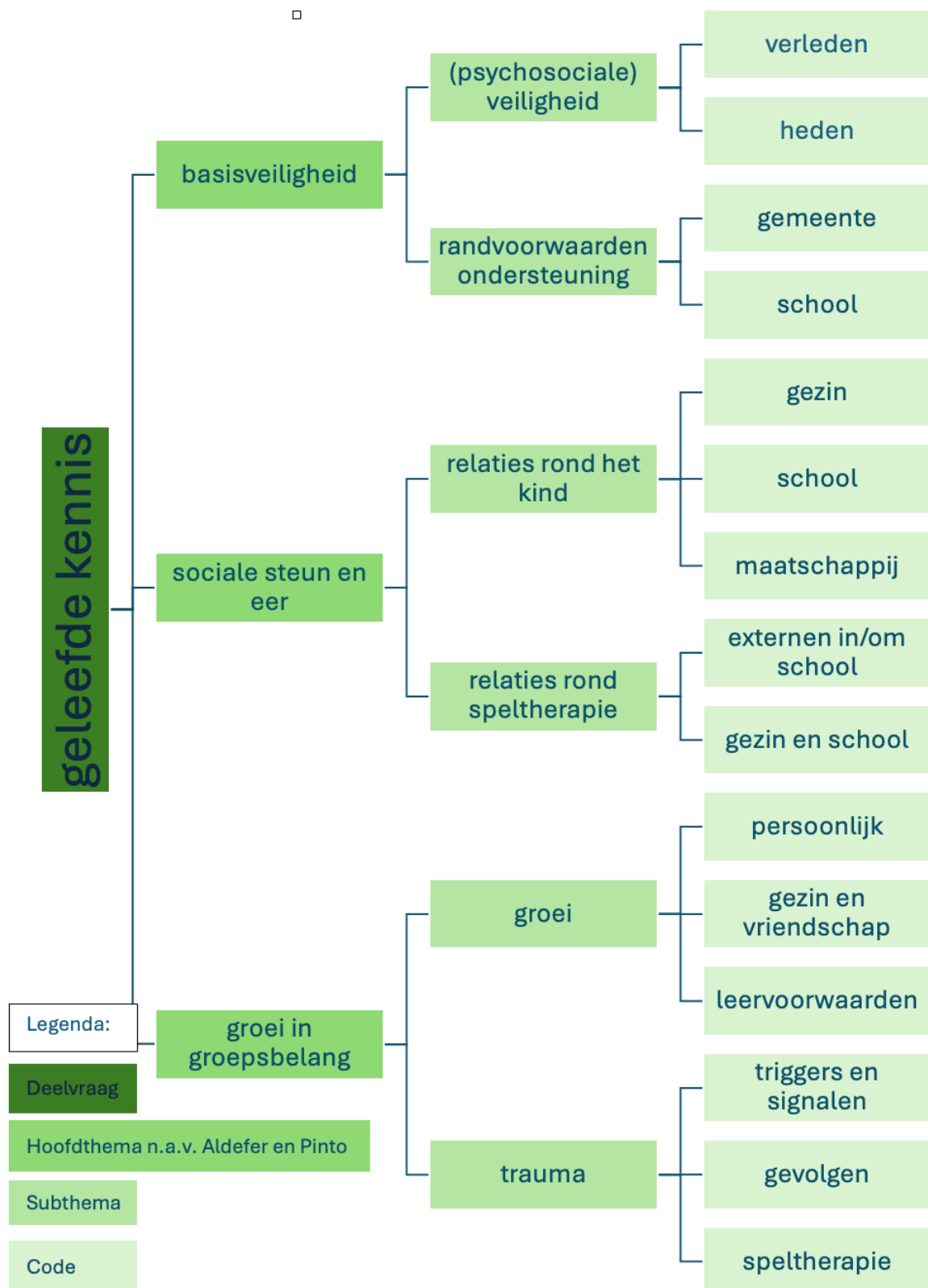
Zijn er nog zaken die je wil toevoegen of die we nog niet besproken hebben?

Mag ik je citeren? Anoniem of in functie?

Bedanken met een lunch

Bijlage E Codeboom en codeschema's

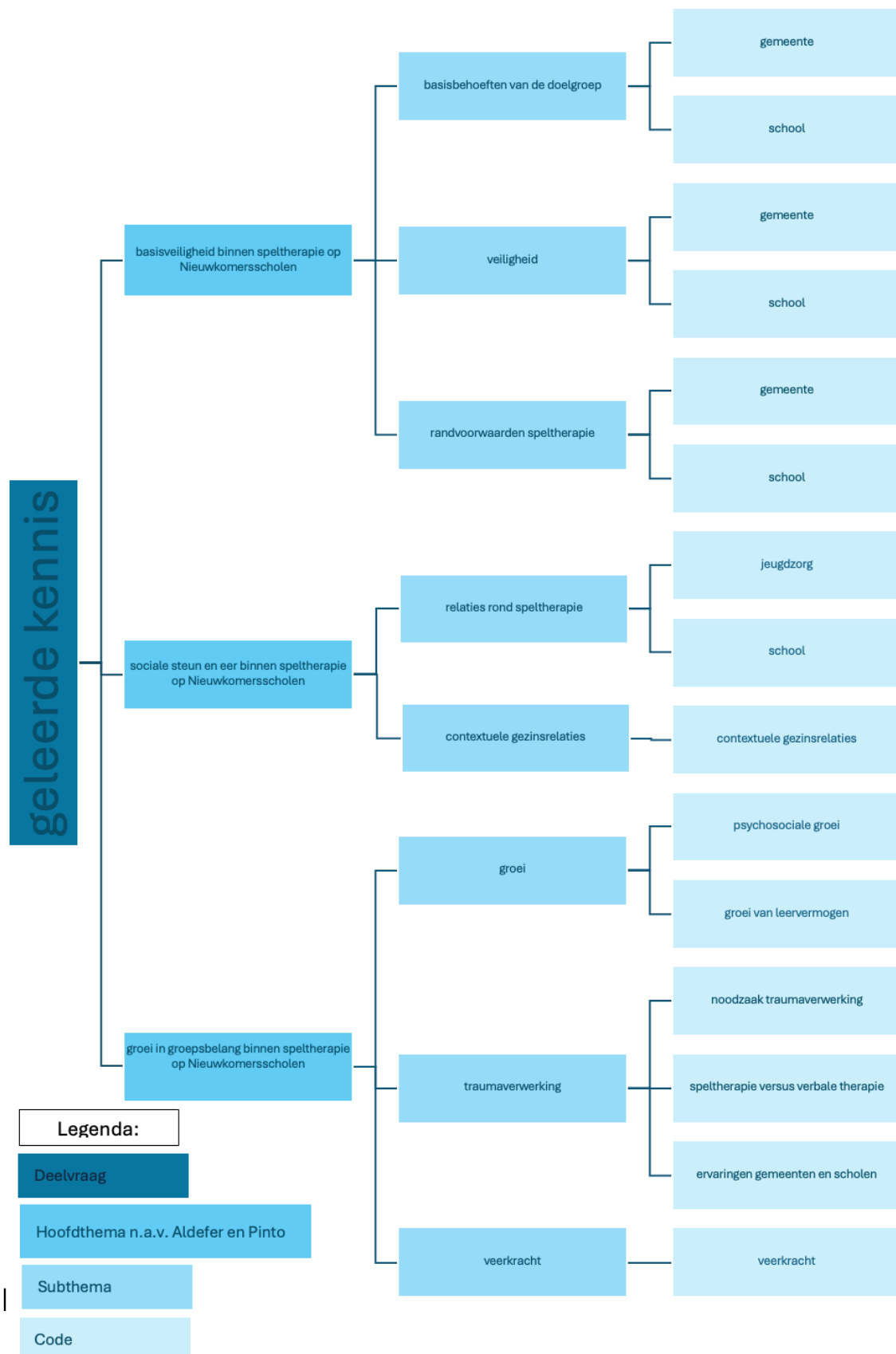
E.1 Codeboom deelvraag 2



E.2 Codeschema deelvraag 2

Deelvraag 2: Geleefde kennis					
Welke kennis hebben ouders, hun kind en de leerkracht als het gaat om speltherapie voor een kind met (oorlogs)trauma en hun gezin?					
Hoofdthema: Basisveiligheid					
Subthema: Psychosociale veiligheid			Subthema: Randvoorwaarden ondersteuning		
Code: Verleden	Code: Heden		Code: Gemeente	Code: School	
Fragment: d.2, e.16, d.3, d.4, d.7, d.8, d.9, e.3, e.4, e.5, e.6, e.11, e.12, e.13, e.14, e.15, e.17	Fragment: c.20, c.23, e.43, c.9, c.42, d.39, f.28, f.29, f.30, c.21, c.22		Fragment: c.24, c.37, c.39, c.40, c.41, c.43, c.44, c.45, c.46, d.33, d.34, d.38	Fragment: c.3, c.30, c.31, c.35, c.36	
Hoofdthema: Sociale steun en eer					
Subthema: Relaties rond het kind			Subthema: Relaties rond speltherapie		
Code: Gezin	Code: School	Code: Maatschappij	Code: Externen in/om school	Code: School en speltherapie	
Fragment: c.6, c.7, d.5, d.6, d.27, f.23, f.38, f.39, f.27	Fragment: e.9, e.10, c.19, e.35, c.27, e.36, f.6, f.7, f.25, c.28, e.18, e.19, f.13, f.14, f.36, f.38, f.39	Fragment: d.31, d.32, e.40, e.44, d.12, c.25, d.18, d.21, d.22, f.26	Fragment: c.32, c.49, f.43	Fragment: c.33, c.38, c.48, f.2, d.19, d.20, c.2, d.4, c.5, c.34	
Hoofdthema: Groei in groepsbelang					
Subthema: Groei			Subthema: Trauma		
Code: Persoonlijk	Code: Gezin en vriendschap	Code: Leervoorwaarden	Code: Triggers en signalen	Code: Gevolgen	Code: Speltherapie
Fragment: d.23, d.28, d.30, d.37, f.35, e.27, e.28, e.29, e.30, e.32, e.38, e.39, e.42, f.21, f.22, f.40, e.23, e.24, e.37, c.18, e.33, e.34, f.19	Fragment: d.24, d.25, d.26, d.29, d.35, c.27, c.29, e.25, e.26	Fragment: c.26, c.17, e.31, e.41, f.24	Fragment: c.11, c.12, d.11, c.13, c.15, d.15, f.31, f.41, c.8, c.14, d.13, d.14, d.17, e.20, e.21, f.9, f.16, f.20	Fragment: D.36, c.16, c.47, d.10, e.7, f.18, f.32,	Fragment: f.10, f.8, f.11, f.17, f.33, f.42, d.16, e.22, f.3, f.4, f.5, f.12, f.15, f.34, f.37

E.3 Codeboom deelvraag 3



E.4 Codeschema deelvraag 3

Deelvraag 3: Geleerde kennis					
Wat is de motivatie van directeuren van (nieuwkomer)scholen en gemeenten om speltherapie aan kinderen met (oorlogs)trauma een plek te geven en te financieren binnen de school?					
Hoofdthema: Basisveiligheid speltherapie op Nieuwkomersscholen					
Subthema: Basisbehoeften van de doelgroep		Subthema: Veiligheid		Subthema: Randvoorwaarden speltherapie	
Code: Gemeente	Code: School	Code: Gemeente	Code: School	Code: Gemeente	Code: School
Fragment: a.3, a.4, g.5, g.6, a.26	Fragment: b.6, b.8, b.43	Fragment: a.22, g.7, b.35, g.7, g.8, g.9, g.10, g.11	Fragment: b.12, a.5, b.14 b.20, b.20.1, b.21	Fragment: a.14, a.18, a.23, a.24, a.27, b.33, b.40, b.41, b.42, g.4	Fragment: b.7, b.16, b.32, b.34, b.38, b.39, g.32, g.33, g.34
Hoofdthema: Sociale steun en eer rond speltherapie op Nieuwkomersscholen					
Subthema: Relaties rond speltherapie			Subthema: Contextuele gezinsrelaties		
Code: Jeugdzorg	Code: School	Code: Contextuele gezinsrelaties			
Fragment: a.21, a.22, a.7, a.8, a.9, a.15, a.19, a.20, b.11, g.42	Fragment: b.37, a.17, b.4, b.10, b.15, b.28, b.36, g.28, g.29, g.30, g.35, g.40, g.41	Fragment: b.5, b.24, g.43, g.44, g.38			
Hoofdthema: Groei in groepsbelang binnen speltherapie op nieuwkomersscholen					
Subthema: Psychosociale groei	Subthema: Traumaverwerking			Subthema: Veerkracht	
Code: Psychosociale groei	Code: Noodzaak traumaverwerking	Code: Speltherapie versus verbale therapie	Code: Ervaringen gemeente en school	Code: Veerkracht	
Fragment: b.13, b.30, g.20, g.21, g.27	Fragment: b.9, b.17, b.18, b.19, b.31, g.12, g.13, g.14, g.15, g.16, g.17, g.18, g.19, g.36	Fragment: a.13, a.25, b.44, g.37, a.12, g.31, g.22, g.23, g.24, g.25, g.26	Fragment: a.10, a.11, b.23, b.29	Fragment: a.27, b.3, b.22, b.25, b.26, b.27, g.39, g.45	

Bijlage F Geanonimiseerde weergave van communicatie met respondenten en onderzoekers

F.1 Geanonimiseerde weergaven van de communicatie met de programmamanager

F.1.1 E-mailwisseling

Datum: 24 februari 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [programmamanager]

Beste [programmamanager]

Een paar weken geleden hebben we contact over een interview voor het onderzoek voor mijn Master Speltherapie opleiding. Heel fijn dat jij je hiervoor in wil zetten zodat er een factsheet gemaakt kan worden om andere gemeenten en nieuwkomersscholen te motiveren om vaktherapie in te zetten naar voorbeeld van de gemeenten Maassluis, Vlaardingen en Schiedam door de inzet van Mevis.

Het interview duurt een uur.

De volgende tijden kan ik, wil jij aangeven wat voor jou passend is?

Dinsdag 4 maart 16:00

Woensdag 5 maart 9:00

Donderdag 6 maart 10:00 of 10:30

Als hier niets tussen zit wat past, wil je zelf een voorstel doen?

Hierbij voeg ik de informatiebrief met toestemmingsformulier welke je als je akkoord bent getekend terug mag sturen.

Wanneer je niet akkoord bent hoor ik graag wat je graag aangepast ziet.

Datum: 27 februari 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [programmamanager]

Beste [programmamanager]

Nog een toegevoegde vraag op de onderstaande.

Toen we startten met het samenwerken heeft Mevis (misschien was jij dat of [naam verwijderd].?) een document samengesteld met daarin de motivatie voor speltherapie op nieuwkomersscholen. [Collega naam verwijderd] en ik hadden hier artikelen voor aangeleverd en Mevis heeft zo gemotiveerd waarom ze dit wilden vormgeven. Kan je mij dat document toesturen? Ik kan wel de documenten vinden welke [collega] en ik toegestuurd hebben maar niet welke Mevis geschreven heeft. Alvast bedankt!

Datum: 5 maart 2025

Van: [programmamanager]

Aan: [onderzoeker]

Volgende week kan ik op wo 12 feb tussen 11 en 13.30 of tussen 15 en 17 en op do 13 feb tussen 9 en 14

Datum: 6 maart 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [programmamanager]

Hoi [programmamanager]

Wat fijn dat je volgende week kan. Voor mij past donderdag 13 maart om 10:30 heel goed.

Dank je wel dat je het formulier al getekend en teruggestuurd hebt. Ook heel fijn dat je de andere documenten toegevoegd hebt!

Ik neem aan dat het op [adres] is?

Wil je laten weten of dit voor jou nog uitkomt?

Datum: 10 maart 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [programmamanager]

Beste [programmamanager]

Fijn dat we elkaar donderdag kunnen ontmoeten voor het interview.

Hierbij stuur ik je alvast de interview leidraad. Het is fijn als je dit voor het interview door kan nemen, al verwacht ik dat je de vragen ook direct kan beantwoorden.

Datum: 13 maart 2025

Van: [programmamanager]

Aan: [onderzoeker]

Wow jeetje, wat een groot bedank! Voel me bezwaard dat ik het er 'even tussen gepropt' heb.

Heb je van mij voldoende input ontvangen?

Persoonlijk voor mij zit het verhaal hierin:

Hervormingsbeleid jeugd <https://youtu.be/EnmEfC2nXns>

Maatschappelijke uitdaging Antropoloog Jitske Kramer: 'Grote transformaties vragen om een enorm uithoudingsvermogen' - BNR's Big Five | Podcast on Spotify

Het gaat om de pedagogische basis van de maatschappij <https://youtu.be/rQFFwh3okgM>

Datum: 13 maart 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [programmamanager]

Hoi [programmamanager],

Dank je wel voor de linkjes, ik ga er eens naar luisteren.

Ik denk dat ik voldoende input heb en anders mail ik je nog wel om nog iets te vragen.

Sowieso maak ik een gespreksverslag en mail die naar je om te vragen of het klopt wat ik heb opgeschreven en of ik je goed heb begrepen.

Datum: 18 april 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [programmamanager]

Hoi [programmamanager],

Hierbij stuur ik je het gespreksverslag van het interview. Wil je kijken of ik je zo goed begrepen heb?

Als je verbeter/ verander punten hebt, wil je dat d.m.v. opmerkingen erbij zetten?

Als je akkoord gaat met de tekst hoor ik het ook graag en zal ik het verder gaan verwerken.

Nogmaals hartelijk bedankt voor het interview en nu het lezen ervan.

Datum: 12 mei 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [programmamanager]

Hoi [programmamanager],

Misschien heb je onderstaand bericht gemist of er nog geen tijd voor gehad. Kan jij hierop reageren zodat ik het eventueel kan verwerken en mijn onderzoek kan gaan afronden?

Datum: 15 mei 2025

Van: [programmamanager]

Aan: [onderzoeker]

[Persoonlijke communicatie]. Bij deze het nagelopen gespreksverslag (ik zie nu alleen dat de benaming wel nog jeugdzorg is ipv jeugdhulp, zou dat nog aangepast kunnen worden? In het stuk zelf heb ik dat

overal gedaan)). Onze communicatieadviseur [naam verwijderd] moet hem ook nog wel even nalopen. Aangezien we het geschreven stuk over speltherapie op nieuwkomersscholen ook delen is daarmee wel terug te leiden dat het over Mevis (en over mij) gaat. Hier heb ik de specifieke benoeming van de scholen uit gehaald.

Wat mij betreft een mooi interview! Zouden wij het eventueel zelf ook mogen gebruiken als artikel?

Datum: 15 mei 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [programmamanager]

Hoi [programmamanager],

Dank je wel voor je feedback. En die vakantie klinkt heerlijk! Hopelijk heb je weer nieuwe energie en inspiratie opgedaan.

Qua herleidbaarheid is het inderdaad een beetje zoeken, iedereen die mijn naam ziet kan googlen en weten waar ik werk. Daarom heb ik qua casus alleen beschreven dat het een jongen uit de bovenbouw uit Syrië is. Daar onder vallen veel kinderen die in de afgelopen 6 jaar heb behandeld, waardoor het niet duidelijk is om wie het gaat. Voor jou en de directeur is dat een ander verhaal en voor de leerkracht in zekere zin ook. Als je wil dat jouw naam wel bekend is, dat kan ook, dan pas ik het aan en dan zal ik je ook een nieuw formulier laten tekenen. Dat is sowieso misschien nog handig voor het opnemen van het beleidsdocument vaktherapie op nieuwkomersscholen.

Ik ben benieuwd of [naam communicatieadviseur] hier een tip/ idee over heeft.

Qua delen van het gespreksverslag mag dat wat mij betreft na publicatie van mijn onderzoek (4 juli 25). Ik zal hiervoor de opleiding ook benaderen of dat mag.

Omdat ik een factsheet wil gaan maken als een soort samenvatting van mijn onderzoek maar vooral ook als motivatie voor andere gemeenten om vaktherapie op nieuwkomersscholen in te gaan zetten, is het misschien interessant voor Mevis om die ook te delen. Ik kan me voorstellen dat jullie een voorbeeldfunctie kunnen bekleden voor andere gemeenten hierin.

Tegelijk ben ik nog met een tekenaar in gesprek over de rechten en het delen wat daar mee samenhangt. Dus daar hoor je later meer over.

F.2 Geanonimiseerde weergaven van communicatie met de directeur

F.2.1 E-mailwisseling directeur

Datum: 15 maart 2024

Van: [onderzoeker]

Aan: [directeur]

Hoi

(Persoonlijke communicatie)

Inmiddels ben ik gestart met de Master Speltherapie en een paar vakken van de Master Contextuele therapie om toegang te krijgen tot de opleiding Systeemtherapie of Sensorimotorpsychotherapie.

Voor deze master ga ik onderzoek doen en waarschijnlijk wordt het een casestudie naar de gevolgen van speltherapie op een Syrisch kind, zijn gezin en zijn klas, welke naar Nederland moest vluchten tussen de 8-12 jaar oud.

Hopelijk kan ik een client van (collega speltherapeut) onderzoeken. Daarbij wil ik de ouders door een ervaringsdeskundige (IM) laten interviewen, de ouders een tekening laten maken van voor/na de therapie, het kind interviewen, de leerkrachten met een focusgroep interviewen, misschien de directeur van de school en zeker een expert op het gebied van vluchtelingenkinderen interviewen, de speltherapeut en misschien de financierder interviewen.

Mijn doel is om speltherapie op meer Nieuwkomersscholen in Nederland te laten aanbieden. Hiervoor wil ik niet alleen de scholen maar ook de gemeenten informeren over de (positieve) gevolgen welke speltherapie op het kind, het gezin en de groep in de school heeft.

Daarbij is het ook fijn als de scholen welke dat al doen a.d.h.v. deze casestudie hun kennis kunnen vergroten of zich erin kunnen herkennen en dat de scholen een extra handvat hebben om ouders te helpen de stap naar speltherapie te zetten wanneer dat nodig lijkt te zijn.
Een paar vragen waar jij misschien antwoord op weet.

- Is er een overkoepelend orgaan van nieuwkomersscholen in Nederland?
- Hebben je gegevens van hoeveel nieuwkomersscholen hulpverlening binnen de school aanbieden, hoeveel dat met speltherapie/ vaktherapie doen en hoe dat gefinancierd wordt?
- Aan wie moet je denken in het rijtje qua interviews welke ik af wil gaan nemen, wie ik nog mis rondom het kind?
- Hoe heet nog maar de interim-directeur welke op de Diamant was? Hij vertelde volgens mij dat hij ooit (collega) als eerste op een school aangenomen had, ik zou hem wel willen vragen wat maakte dat hij hiervoor gekozen heeft.

Ik hoop dat je dit pas na het weekend leest, zo niet dan een fijn weekend!

Datum: 3 februari 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [directeur]

Hoi [directeur],

Hierbij ontvang je de informatiebrief en de toestemmingsverklaring voor het interview van 4 februari.

Mondeling had ik dit al aangegeven maar hierbij ontvang je hem ook digitaal.

Ik neem het uitgeprint mee naar de Diamant morgen zodat je het kan tekenen.

Datum: 4 februari 2025

Van: [directeur]

Aan: [onderzoeker]

Getekend

Datum: 18 april 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [directeur]

Hoi [directeur]

Hierbij stuur ik je het gespreksverslag van het interview. Zou je het door willen lezen en als er dingen in staan die jij niet zo bedoeld hebt dit met een opmerking naast de tekst aan willen geven?

Als het klopt wat hier staat wil je dat aangeven in een reactie op deze mail?

Nogmaals hartelijk bedankt voor het interview en voor het doorlezen.

Fijne vakantie!

Datum: 12 mei 2025

Van: [directeur]

Aan: [onderzoeker]

Hoi [onderzoeker],

Helder verhaal.

Ik heb een paar kleine puntjes (zie geel gearceerd)

Wat ik mis in mijn verhaal, maar ik weet niet meer of dit in het interview aangekaart heb, is dat wij door de speltherapeut in school, als team ons bewust geworden zijn van de impact van trauma en kennis en inzicht zijn gegroeid.

Wat mij betreft mag dit er zo nog bij, als het in jou geheel past.

Datum: 12 mei 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [directeur]

Hoi [directeur]

Wat fijn dat je het gelezen en gearceerd hebt. Dank je wel daarvoor.

Ik ga jou stukje eraan toevoegen. Dit was ook door Eline gezegd dus zeker belangrijk om mee te nemen in de resultaten.

Misschien zie ik het niet goed maar ben je vergeten het verslag met de arcering toe te voegen als bijlage? Dan ontvang ik hem graag nog.

Datum: 12 mei 2025

Van: [directeur]

Aan: [onderzoeker]

Hoi,

Had je goed gezien ;)

F.2.2 Persoonlijk contactmoment (samenvatting) directeur

Datum: 16 maart 2024

Locatie: telefoongesprek

Aanwezigen: Directeur en onderzoeker (als speltherapeut)

Tijdens dit gesprek hebben wij het onderzoeksplan besproken en heeft de directeur aangegeven graag aan het onderzoek mee te willen werken en de uitkomsten te willen delen met collega's. De directeur heeft de onderzoeker verder geïnformeerd over Nieuwkomersscholen en tips gegeven over experts op dit gebied.

Datum: december 2024

Locatie: Nieuwkomersschool

Aanwezigen: Directeur en onderzoeker (als speltherapeut)

Tijdens dit gesprek hebben we gesproken over het deelnemen aan het interview van de directeur voor het onderzoek en een globale planning gemaakt.

Datum: januari 2024

Locatie: Nieuwkomersschool

Aanwezigen: Directeur en onderzoeker (als speltherapeut)

Tijdens dit gesprek hebben wij de datum voor het interview afgesproken en doorgenomen wat er van de directeur verwacht wordt in het interview en qua voorbereiding van het interview.

F.3 Geanonimiseerde weergaven van communicatie met de leerkracht

F.3.1 E-mailwisseling leerkracht

Datum: 19 februari 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [leerkracht]

Hoi [leerkracht],

Hierbij ontvang je een informatiebrief en het toestemmingsformulier welke je (digitaal) mag tekenen als je wilt.

Tot morgen!

Datum: 20 februari 2025

Van: [directeur]

Aan: [onderzoeker]

Hoi [onderzoeker],

Gezellig dat je er vanochtend was!

Hierbij het ondertekende formulier en heel veel succes!

Datum: 12 april 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [leerkracht]

Hoi [leerkracht],

Van het interview heb ik een gespreksverslag gemaakt. Zou je dit willen lezen en aangeven of ik je goed begrepen heb? De citaten heb ik soms iets ingekort of als kloppende zin gemaakt.

Als je op- of aanmerkingen hebt, wil je ze met 'opmerkingen' naast de tekst aangeven?

Wanneer het kloppend is kan je dit gewoon mailen en dan ga ik het zo coderen.

Alvast hartelijk bedankt!

Ik hoop dat je dit pas na het weekend leest en nu van de zon aan het genieten bent.

F.3.2 WhatsApp-bericht leerkracht

[15-02-2025, 13:45:15] [onderzoeker]: Hoi

Hoe gaat het met je? Heb je komende week woensdagochtend om misschien tijd voor een interview om 10:00?

Ik kan naar jouw huis komen als je wil of misschien op school als daar een ruimte beschikbaar is. Als het niet past kan ik eventueel donderdag ook. Anders na de vakantie.

Groetjes

[16-02-2025, 19:46:42] Juf: Hoi!

Ik werk op woensdag en vrijdag. Ik kan wel woensdagmiddag op school.

En donderdag 20 februari kan ik ook. We kunnen dan bij mij thuis of op school afspreken. Beide is prima.

Groetjes

[16-02-2025, 20:05:02] [onderzoeker]: Hoi

Zullen we donderdag afspreken? Bij jou thuis vind ik prima, kan je in de ochtend?

Groetjes

[16-02-2025, 20:25:10] Juf:

A.s. donderdagochtend is goed. Hoe laat had je in gedachten?

[16-02-2025, 20:27:49] Froukje: 10:00? Mag ook eerder, maakt voor mij niet zoveel uit.

[16-02-2025, 21:08:32] Juf: 10.00 is goed! Ik zie je donderdag.

Moet ik nog iets voorbereiden?

[16-02-2025, 21:24:18][onderzoeker]: Ik stuur je een formulier welke je mag tekenen als je dat wil qua privacy. Verder kan je gewoon de vragen beantwoorden welke ik stel, is niet moeilijk en met jou ervaring komt dat helemaal goed 😊. Heel fijn dat je dit voor mij wil doen

[16-02-2025, 21:50:57] Juf: Helemaal goed! Gezellig dat je langskomt 🍵

[20-02-2025, 15:17:35] Juf: Nog bedankt voor het cadeau. Had niet gehoeven.... heb het graag gedaan. 💖

F.4 Geanonimiseerde weergave van communicatie met de IM en ouder

F.4.1 E-mailwisseling IM

Datum: 27 maart 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [IM]

Hierbij ontvang je ook het gespreksverslag welke ik van het interview heb gemaakt. Hierin zijn de citaten van moeder welke ik wil gaan gebruiken opgenomen. Als je geen tijd hebt om alles te lezen dan is het fijn als je deze citaten in het Arabisch goed wil zetten in het andere document. Dan verwijder is de rest van de citaten en is het minder werk.

Heb jij zo het idee dat ik moeder goed begrepen heb? Als jij dingen anders begrepen hebt wil je dat in opmerkingen er bij zetten?

Hier heb ik ook genoemd dat jij een kind hebt welke speltherapie heeft gehad ivm oorlogstrauma. Het is helemaal anoniem maar als je liever hebt dat ik alleen het eerste deel laat staan pas ik het aan.

Ontzettend bedankt [IM]!

Datum: 27 maart 2025

Van: [IM]

Aan: [onderzoeker]

Natuurlijk doe ik dit graag voor je, maar ik heb wat tijd nodig. Is het mogelijk om het dit weekend af te ronden?

Of heb je het snel nodig?

Datum: 27 maart 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [IM]

Hoi [IM],

Neem rustig de tijd en vergeet vooral niet tijd voor jezelf en je gezin te hebben. En je studie en werk enz.

Als het mij gaat lukken wil ik het 4 mei inleveren dus half april is voor dit nog ruim op tijd.

Datum: 18 april 2025

Van: [IM]

Aan: [onderzoeker]

Ik hoop dat het goed met je gaat en mijn excuses voor de late reactie – ik had het de laatste tijd erg druk op het werk.

Maar vandaag, zodra ik tijd had, heb ik de citaten voor je naar het Arabisch vertaald, zoals ik het van je begrepen had.

In het Word-bestand staan er enkele zinnen in het Arabisch die niet correct zijn en veel aanpassing nodig hebben. Wil je dat ik die ook verbeter, of zijn de citaten voldoende?

Ik vind het heel leuk dat je vermeldt dat mijn zoon onderwijs via spelenderwijs heeft gekregen, ik heb er geen bezwaar tegen dat dat genoemd wordt.

Aarzel niet om meer vertaling te vragen of als je informatie mist. ik heb nu een week vakantie 😊

Hieronder zijn alleen de citaten uit het gespreksverslag vertaald naar het Arabisch:

“Mijn land heeft oorlog...Daarom ben ik met mijn gezin naar Nederland gekomen.”

”بلدي فيه حرب... لذلك جئت مع أسرتي إلى هولندا”

“Eerst is mijn man in één jaar naar Nederland gelopen en na drie jaar ben ik met de kinderen gekomen. De reis was gevaarlijk.”

”في البداية، سافر زوجي سيراً على الأقدام إلى هولندا خلال سنة، وبعد ثلاث سنوات أتيت أنا مع الأطفال. كانت الرحلة خطيرة”

“Hij had meer stress hier dan in Syrië, omdat hij zich niet kon uitdrukken en geen contact kon maken met andere kinderen.”

”كان يعاني من التوتر هنا أكثر من سوريا، لأنه لم يكن يستطيع التعبير عن نفسه ولا التواصل مع الأطفال الآخرين”

“Hij was altijd bang. Hij had stress en schrok van vliegtuigen.”

”كان دائماً خائفاً. كان متوتراً ويخاف من الطائرات”

“Hij zat fysiek in de klas, maar zijn hoofd was ergens anders. Hij was nog steeds in Syrië of Turkije, niet hier in Nederland.”

”كان جسده في الصف، لكن عقله كان في مكان آخر. كان لا يزال في سوريا أو تركيا، وليس هنا في هولندا”

“Na de therapie kon hij beter met andere kinderen omgaan. Hij is nu zekerder van zichzelf.”

”بعد العلاج أصبح يتعامل بشكل أفضل مع الأطفال الآخرين. أصبح الآن واثقاً من نفسه أكثر”

“Vroeger wilde hij alleen bij mij blijven. Nu kan hij zelf dingen doen zonder dat ik erbij ben.”

”في السابق، كان يريد البقاء معي فقط. الآن يستطيع أن يفعل أشياء بنفسه دون أن أكون معه“

“Vroeger maakt ik me altijd zorgen. Nu niet meer.”

”كنت دائماً قلقة من قبل. الآن لم أعد كذلك“

“Hij is niet meer bang. Hij slaapt beter en hij is gelukkiger.”

”لم يعد خائفاً. ينام بشكل أفضل، وهو أكثر سعادة“

“Ja, zeker. Het heeft mijn zoon geholpen en daardoor ons hele gezin... maar wees eerlijk en open dat helpt het beste.”

”نعم، بالتأكيد. لقد ساعد ابني، وبالتالي ساعد أسرتنا كلها... لكن كن صادقاً ومنفتحاً، فهذا يساعد أكثر“

“Er zijn veel kinderen zoals mijn zoon. Zij hebben dit ook nodig.”

”هناك الكثير من الأطفال مثل ابني. هم أيضاً بحاجة إلى هذا العلاج“

Datum: 21 april 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [IM]

Het gaat goed met mij, dank je wel. Hoe gaat het met jou? En je gezin? Ik hoop dat je van de vakantie kan genieten en zeker niet nog meer gaat werken aan mijn verslag ;-)

Heel hartelijk bedankt dat je deze zinnen vertaald hebt! Ik ga dit in mijn verslag opnemen en ik verwacht dat dit voldoende is qua zinnen.

Je hebt vakantie en het is belangrijk om te ontspannen na zo'n drukke tijd.

Fijn dat ik je zoon mag noemen. Dat geeft de betrouwbaarheid nog iets meer een boost omdat jij het verhaal van moeder beter begrijpt en kan vertalen dan iemand die dit niet heeft meegemaakt.

De citaten van moeder zijn in dit verslag zowel in het Nederlands als het Arabisch opgenomen. De Arabische versie is er zodat moeder en andere Arabischsprekende betrokkenen de citaten in hun eigen taal kunnen lezen en herkennen wat er is besproken.

Onder het Word bestand heb ik het volgende gezet, ik ga ervan uit dat het zo goed weergegeven is. Om het compleet te maken is het fijn als je Noot 1 ook nog in het Arabisch wil vertalen zodat de mensen die het Arabisch lezen ook kunnen lezen dat de tekst taalkundig niet altijd correct is maar dat dit aan Word ligt.

Noot 1: De Arabische tekst in deze tabel is automatisch gegenereerd door Microsoft Word. Deze vertaling is niet aangepast door een professionele IM en kan onvolledigheden of onnauwkeurigheden bevatten.

Wil je de twee groter gedrukte zinnen misschien nog vertalen? Ik denk dat het dan helemaal compleet is. Geniet van je vakantie met je kinderen.

Datum: 27 maart 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [IM]

Hallo [IM],

In het onderstaande document zie je de fragmenten welke ik van moeder M. heb met jou vertaling erbij en mijn verwerking van de zin zoals ik het in het verslag ga gebruiken als ik een citaat ga aanhalen van moeder M. De gesproken taal is altijd net een beetje anders omdat er dan vaak onderbroken zinnen zijn. Met vertalen is dit nog sterker omdat je in verschillende talen denkt. Trek je er niks van aan als de zinnen niet kloppen, dat is met vertalen heel vaak zo, ik heb letterlijk getypt wat ik terugluisterde van het gesprek. Via Word transcriberen heb ik dit in het Arabisch laten transcriberen. Ik heb geen idee wat er staat en weet dus ook niet of het kloppend is en of dit het juiste Arabische dialect is. (Zijn er verschillende?)

Wil jij kijken of het Arabisch klopt? En als het niet klopt wil je het wijzigen?

Wanneer ik dingen helemaal verkeerd heb begrepen lees ik dat ook graag terug. Dit is namelijk gelijk een check of ik moeder niet alleen qua taal goed heb begrepen maar ook of ik heb begrepen wat ze bedoelt.

Je kan bijvoorbeeld met opmerkingen er dingen bij schrijven als iets niet klopt.

Als het te veel werk is of het lukt niet om een andere reden, geef het gewoon aan s.v.p. Ik wil je niet overladen met werk en voel me wat bezwaard om dit aan je te vragen.
Alvast héél hartelijk bedankt.

Datum: 21 april 2025

Van: [IM]

Aan: [onderzoeker]

Bedankt voor je lieve woorden, het was met plezier dat ik de zinnen voor je vertaald heb.

Met mij gaat alles goed, dank je wel 😊. Ik hoop dat het met jou en je gezin ook goed gaat, en dat je kunt genieten van de vakantie.

Hier is ook de vertaling van de noot die je onder het document wilde zetten:

ملاحظة 1:

تم إنشاء النص باللغة العربية بشكل تلقائي عن طريق برنامج الورد. (word)

لم يتم تعديل هذه الترجمة من قبل مترجم محترف و قد تحتوي على نواقص أو أخطاء.

Ik vind het heel mooi en interessant hoe je dit onderzoek hebt aangepakt en ook tijdens het huisbezoek! ,
Je hebt er echt hard aan gewerkt en dat is te zien.

Ik wens je veel succes met het afronden van het verslag en natuurlijk een hele fijne vakantie!

8.4.2 WhatsApp-bericht IM en ouder

[10:39, 2/19/2025] Werktelefoon IM: Ok wil je de uitnodiging naar moeder sturen?

[10:39, 2/19/2025] [onderzoeker]: Ik wilde haar eerst even bellen om te vragen of ze ervoor open staan
Volgens mij sprak ze inmiddels een beetje NL?

[10:40, 2/19/2025] Werktelefoon IM Ja, maar als het niet gelukt is dan laat me even weten ik zal graag haar bellen!

[10:41, 2/19/2025][onderzoeker]: Ah dat is fijn, dank je wel! Ik laat het weten

[10:41, 2/19/2025] Werktelefoon IM: Top!

[12:16, 2/19/2025][onderzoeker]: Hoi ik heb de moeder van [kind] even gesproken maar ik denk dat ze het niet goed begrijpt. Wil jij haar bellen. Zal ik je eerst nog even telefonisch uitleggen wat ik haar wil vragen?
Of liever via de mail?

[12:31, 2/19/2025] Werktelefoon IM: Ja graag, het is beter via mail om alle vragen duidelijk te zijn.

[14:24, 2/19/2025][onderzoeker]: Ik heb een document naar je gestuurd. Als het vandaag nog lukt is dat heel fijn omdat ik morgen een interview met zijn leerkracht heb. Sorry dat ik het zo op het laatste moment vraag

[15:54, 2/20/2025] Werktelefoon IM: woensdag om 11:00 uur?

[15:55, 2/20/2025][onderzoeker]: Komende woensdag? Heb jij dan geen vakantie?

[15:55, 2/20/2025] Werktelefoon IM: moet ik erbij? 😊

[15:55, 2/20/2025] Werktelefoon IM: mag ik je nu bellen?

[17:00, 3/4/2025] [onderzoeker]: Hoi, zou je ouders van [kind] willen vragen of ik [kind] ook een paar vragen mag stellen en hem een tekening mag laten maken? Ik kan dat bijvoorbeeld donderdagochtend op school doen of donderdagmiddag bij hen thuis? Wil je dan ook vragen hoe laat hij ongeveer thuis is?

[17:00, 3/4/2025][onderzoeker]: Tot donderdag 13:00, groetjes

[19:45, 3/4/2025] Werktelefoon IM: Hoi, Bedoel je op de [school]?

[kind] is om 14:00 uur klaar met school dan komt hij ongeveer om 14:30 uur.

[20:27, 3/4/2025] [onderzoeker]: Dan kan sochtends op de [school] (ik moet school nog ff vragen of dat kan) of smiddags thuis

[20:46, 3/4/2025] Werktelefoon IM: Oké, prima. De moeder heeft toestemming gegeven, maar ze is momenteel verkouden en voelt zich niet lekker. Ze denkt dat het beter is om een nieuwe afspraak op een huisbezoek te maken zodra ze zich beter voelt.

[20:52, 3/4/2025] [onderzoeker]: Dank je wel. Wat vervelend dat [kind] zijn moeder zich niet fit voelt. Zeker nu het Ramadan is lijkt me. Als het niet lukt kunnen we een nieuwe afspraak plannen. Wat denk jij dat verstandig is?

[20:56, 3/4/2025] Werktelefoon IM: Ik heb ruimte op donderdag 13 maart om 12:30uur?

[20:56, 3/4/2025] [onderzoeker]: Ja helemaal goed!

[20:56, 3/4/2025] Werktelefoon IM: Top ! Ik geef het door aan moeder

[20:57, 3/4/2025] [onderzoeker]: Dank je wel en fijne avond. Fijne Ramadan voor jou en je gezin

[20:58, 3/4/2025] Werktelefoon IM Dankjewel 🙏

[21:03, 3/4/2025] Werktelefoon IM : Akkoord!

[16:10, 3/14/2025] [onderzoeker]: Hoi, wat fijn dat je er gisteren bij was en zo mooi ver!Mte! Ik kijk er heel blij op terug en heb waardevolle informatie van moeder gekregen. Nu ik met het verslag aan het schrijven ben, ben ik op zoek naar een korte Syrische jongensnaam om als fictieve naam te gebruiken, is Ari mogelijk of weet jij een?

[17:02, 3/14/2025] Werktelefoon IM: Hoi, het was erg mooi gesprek ik vind het altijd leuk om te IMen voor je :)

[17:02, 3/14/2025] Werktelefoon IM: Moh van Mohamed is kort en gebruikelijk

[17:03, 3/14/2025] [onderzoeker]: Ah ja dat is een goeie! Dank je

[17:03, 3/14/2025] Werktelefoon IM: alsjeblieft!

F.4.3 Persoonlijk contactmoment (samenvatting)

Datum: november 2024

Locatie: Nieuwkomersschool

Aanwezigen: IM en onderzoeker als speltherapeut

Tijdens dit gesprek is met IM besproken of ze wil meewerken aan het onderzoek en wat er van haar verwacht wordt tijdens dit onderzoek. IM wil graag meewerken.

Datum: februari 2025

Locatie: Nieuwkomersschool

Aanwezigen: IM en onderzoeker als speltherapeut

We bespreken nogmaals deelname aan het onderzoek en de geschiktheid van de casus welke de onderzoeker in wil brengen. IM heeft nog regelmatig contact met dit gezin en geeft aan dat er een stabiele thuissituatie is en verwacht dat ouders voor deelname aan het onderzoek open staan.

Datum: 20 februari 2025

Locatie: telefoongesprek

Aanwezigen: eerst tussen ouder en IM en de onderzoeker/speltherapeut later erbij invoegt. IM heeft aan moeder de bedoelingen uitgelegd en moeder en speltherapeut spreken elkaar om de verwachtingen over en weer uit te spreken. Moeder geeft aan dat ze graag mee wil doen aan het onderzoek en dat ze verwacht dat haar zoon het ook heel leuk vindt om de speltherapeut weer te ontmoeten.

F.5 Geanonimiseerde weergave van communicatie collega 2(zelfde organisatie)

F.5.1 E-Mailwisseling

Datum: 15 november 2024

Van: [onderzoeker]

Aan: [collega-speltherapeut]

Hoi [collega],

(Persoonlijke communicatie)

Inmiddels heb ik een akkoord op mijn voorstel van het onderzoek en wil ik weer van start gaan.

Mijn vraag aan jou is, heb jij een client die speltherapie heeft gehad voor trauma i.v.m. oorlog en/ of vluchtverhaal? Het hoeft niet zoals ik eerder had benoemd een gezin uit Syrië te zijn. Het hoeft ook niet jaren geleden te zijn, mag ook een client welke recent speltherapie heeft afgerond en waar ouders, kind, leerkrachten en jij natuurlijk een positieve verandering hebben ervaren wat mogelijk door de speltherapie in gang gezet is.

(We hadden het vorig jaar over [IM] haar gezin gehad maar ik denk dat dit nu niet meer geschikt is helaas). Ik wil dan graag

- De ouders interviewen,
- Het kind vragen om 2 tekeningen te maken een van hoe hij /zij zichzelf zag voor de speltherapie en 1 van na die tijd
- De leerkracht(en) interviewen
- De directeur interviewen, gedeeltelijk over de client zelf maar vooral waarom er speltherapie in de school ingezet wordt
- Mogelijk is het ook fijn om het dossier van de client in te mogen zien maar hopelijk haal ik uit bovenstaande gegevens al voldoende.

Daarnaast wil ik [programmamanager] over waarom Mevis speltherapie inzet op nieuwkomersscholen. Van al deze info wil ik een factsheet maken om Nieuwkomersscholen en gemeenten speltherapie/ vaktherapie op meer Nieuwkomersscholen in te zetten.

Daarna komt dan nog een vraag aan jou: wil jij feedback op de factsheet geven? Dit zal ik dan ook aan de directeur en aan [programmamanager] vragen zodat ik dit mee kan nemen in de definitieve factsheet.

Heel veel vragen en waarschijnlijk ben ik niet de enige die jou benaderd heeft voor het onderzoek maar ik hoop hiermee niet alleen een rapport voor op een plank te schrijven maar vooral gemeenten en Nieuwkomersscholen motiveren om hun kinderen met trauma speltherapie aan te bieden zodat die kinderen zich weer kunnen gaan ontwikkelen als ze vastgelopen zijn.

Ik hoop van je te horen. Als je er over wil bellen, ik ben vandaag de hele dag beschikbaar, maandag even appen hoe laat en dinsdag ook de hele dag beschikbaar.

Datum: 19 november 2024

Van: [collega-speltherapeut]

Aan: [onderzoeker]

Ha [onderzoeker],

(Persoonlijke communicatie)

Wat fijn dat je een akkoord hebt. Gefeliciteerd. Dat is toch altijd een belangrijke stap in het proces.

Pfff een casus vind ik even lastig. Ik heb vooral een casus in mijn hoofd maar daar was er sprake van medisch trauma en trauma in huiselijke sfeer.

Ik heb nu veel casuïstiek uit andere landen, dan wel de bovenbouw leeftijd. Met die laatste werk ik toch meer beeldend merk ik, dus dat is voor dit onderzoek niet handig.

Ik heb de oude kinderen van de afgelopen 2 jaar nog even doorlopen van de [school], maar merendeel was andere hulpvraag. Er zijn wel 3 kinderen, maar daarvan weet ik dat we die ouders niet kunnen benaderen.

Sorry ik ben bang dat ik je helaas niet verder kan helpen. Deels door de combi van leeftijd waardoor ik meer creatief heb gewerkt, dan met spel. Maar ook doordat meerdere geen oorlog/ vluchtverhaal hebben. Er is 1 gezin, die ik morgen met (IB) zal bespreken of zij een optie zijn, maar zij hebben vooral veel trauma opgelopen in de diverse AZC waar ze gewoond hebben. Hun traject bij mij is ook voortijdig gestopt, omdat ze al moesten uitstromen.

Op de factsheet wil ik wel feedback geven. Geen probleem.

Heel veel succes en ik laat van het weekend nog even horen of wellicht dat ene gezin een optie is, maar heel eerlijk denk ik het niet omdat het een niet compleet traject is geweest.

Datum: 21 november 2024

Van: [onderzoeker]

Aan: [collega-speltherapeut]

Dank je wel voor je uitgebreide reactie.

(Persoonlijke communicatie)

Ja best gek dat we met zoveel verschillende hulpvragen werken terwijl ik denk dat de meeste gemeentes makkelijker reageren op oorlogstrauma dan ander trauma. Vandaar dat ik dit in mijn onderzoeksvraag heb staan al staat (oorlog) wel tussen haakjes. Wat mij betreft mag er dus ook een client met ander trauma die op een nieuwkomersschool zit. Misschien geeft dit nog mogelijkheden?

Heb jij het gevoel dat je bij beeldend werken heel anders werkt dan bij speltherapie? Behalve andere materialen? Ben je dan meer sturend of ook cliënt centered aan het werk? Dit geeft misschien ook nog een mogelijkheid. Als het aan mij zou liggen zou ik namelijk het liefst 'vaktherapie voor kinderen met trauma op nieuwkomersscholen' willen onderzoeken omdat ik denk dat andere discipline's net zo goed het kind kunnen helpen, zolang het maar een ervaringsgerichte therapie is ipv een praat-therapie. Het gezin met trauma in AZC's zie ik als onderdeel van hun vluchtverhaal. Ook al ben je niet meer letterlijk op de vlucht in het AZC kunnen de meeste mensen daar zich nog niet veilig voelen en aan hun toekomst werken.

Fijn dat je op de factsheet feedback wil gaan geven. Ik hoop dat er misschien toch nog een gezin is wat mee zou kunnen en willen werken. Anders moet ik mijn plan omgooien. Ik heb morgen overleg op de opleiding en zal overleggen wat er nog meer mogelijk zou zijn.

Dank je wel voor het meedenken!

Datum: 10 december 2024

Van: [collega-speltherapeut]

Aan: [onderzoeker]

(Persoonlijke communicatie)

Wat betreft deze vraag: Heb jij het gevoel dat je bij beeldend werken heel anders werkt dan bij speltherapie?

Je werkt dan soms eerder met een opdracht. Bijvoorbeeld kan jij een positieve herinnering tekenen of jouw veilige plek maken. De invulling is verder vrij. Het beeldend materiaal is soms net wat vertrouwd waardoor kinderen daar eerder hun eigen weg ingaan. Het is minder client centered denk ik. Alhoewel de opdrachten meestal nog erg open zijn en client dat zelf kan invullen.

Het gezin waar ik aan dacht is niet haalbaar. Zij gaan eigenlijk net redelijk goed, dus het lijkt ons niet handig om dan zo een onderzoek nu met hun te doen.

Daarnaast is het bij mij, bij eventuele andere casussen, de laatste 2 jaar een combi geweest van vaktherapie en traumatherapie. Bij dat laatste doe ik wel echt meer storytelling en lichaamswerk, dus ik vind dat eigenlijk niet kloppen bij dit onderzoek.

Je hebt het gok ik al uitgezet in het knk netwerk?

Factsheet mag je nog steeds doorsturen, maar casus gaat niet lukken helaas.

Datum: 10 december 2024

Van: [onderzoeker]

Aan: [collega-speltherapeut]

Hoi [collega-speltherapeut],

Dank je wel voor je reactie. Mooi om te lezen hoe je werkt. Ik ga verder op zoek. Inmiddels had ik al veel medestudenten gekoppeld aan vaktherapeuten van het KNNK dus dat maakt het voor mij iets lastiger maar komt helemaal goed.

Wanneer de factsheet aan je voorgelegd kan worden zal ik je zeker benaderen maar dat wordt waarschijnlijk in het voorjaar.

F.5.2 Persoonlijk contactmoment (samenvatting)

Datum: januari 2025

Locatie: telefoongesprek

Aanwezigen: collega (zelfde organisatie) en onderzoeker

Tijdens dit gesprek bespreken we de mogelijkheden van een eventuele casus welke de onderzoeker zou kunnen gebruiken. Er is geen geschikte casus bij deze collega. We spreken af dat collega een afspraak gaat maken om de factsheet samen te bespreken en eventueel aan te vullen of te verbeteren waar nodig.

F.6 Geanonimiseerde weergaven van communicatie met collega (gemeente Rotterdam)

F.6.1 E-mailwisseling

Datum: 14 november 2024

Van: [collega-speltherapeut]

Aan: [onderzoeker]

Vorige week was ik aanwezig op de conferentie vanuit de NVVS voor speltherapie en daar heb ik kennisgemaakt met jullie netwerk. Dat heeft mij zeer aangenaam verrast, omdat ik met een aantal collega's in Rotterdam juist bezig ben met een project waarvoor we op zoek zijn naar hoe we nieuwkomerskinderen met een flinke bagage die we zien op de basisscholen, kunnen ondersteunen.

Wij zijn werkzaam als schoolmaatschappelijk werkers voor de welzijnsorganisatie SOL, maar enkele van ons zijn buiten ons dienstverband bij SOL ook vaktherapeuten. En vanuit die vaktherapie-achtergrond willen we ons verenigen en aan de slag met deze doelgroep. Naast de puzzel die te leggen is rondom financiering en tijd, zijn we ook op zoek naar voorbeelden en kennis over het werken met deze doelgroep vanuit psychomotorische therapie en speltherapie.

Ik zou graag in contact komen met iemand van uw netwerk om hier verder over te kunnen praten en zo ons project een goede impuls te geven.

In de cc heb ik mijn betrokken collega's meegenomen.

Ik hoor of lees het graag!

Datum: 15 november 2024

Van: [onderzoeker]

Aan: [collega-speltherapeut]

Wat fijn dat jullie dit in Rotterdam meer vorm willen gaan geven! Zelf werk ik ook een Nieuwkomersschool in Maassluis zoals je waarschijnlijk in de presentatie over het KNNK gehoord hebt. Daarnaast ben ik nu onderzoek aan het doen om juist voor jullie en de gemeenten en de scholen een factsheet te ontwikkelen zodat het duidelijk is hoe/ wat er nodig is en op welke manier dit kan. Dit betekent niet dat ik alles weet

maar jullie misschien een klein eindje op weg kan helpen.

Ik wil wel een keer met je bellen of een online meeting met jou en je collega's doen? Vandaag heb ik tijd en dinsdag waarschijnlijk ook.

Datum: 27 november 2024

Van: [collega-speltherapeut]

Aan: [onderzoeker]

Dank voor jouw snelle reactie en excuus voor de late van mij. De agenda is ineens ontzettend volgelopen hier dus het duurde even voordat ik weer hiernaar kon kijken.

Ik zou heel graag eens overleg hebben! Dank voor je aanbod. Ik ben bang dat we voor de kerstvakantie met alle drukte in de basisscholen niet een moment gaan vinden om hier goed over te spreken met de hele werkgroep, maar misschien kunnen wij alvast een keer bellen?

Ik zou, gek genoeg, we wel 5/12 tijd hebben. Om 13.00 uur? En anders dinsdag 10/12 om 13.00 uur?

Datum: 19 december 2024

Van: [collega-speltherapeut]

Aan: [onderzoeker]

Na de kerstvakantie neem ik graag contact met je op om te kijken of we wat kunnen afspreken. Dank alvast voor je meedenken! En voor nu wens ik je hele fijne dagen en een goed 2025.

Datum: 23 januari 2025

Van: [collega-speltherapeut]

Aan: [onderzoeker]

Ik heb je net gebeld, omdat ik dacht dat gaat toch sneller, maar ik begrijp dat je in India bent? Wat geweldig! En daarom ga ik toch weer even terug naar de mail.

Ik hoop dat we kunnen bellen als je terug bent in Nederland om verder te praten over onze plannen in Rotterdam. Laat me maar weten als het zover is en mooie tijd verder in India.

Datum: 29 januari 2025

Van: [collega-speltherapeut]

Aan: [onderzoeker]

Ik heb wel een beetje gelachen om de verwarring. Ik heb nu een nummer in mijn telefoon dat heet: NIET [onderzoeker]! Maar wie het wel was weet ik nog niet zeker. Een collega in iedere geval. Ik zet jouw nummer er nu in en dan bel ik je snel!

Datum: 6 maart 2025

Van: [onderzoeker]

Aan: [collega-speltherapeut]

Hoi [collega-speltherapeut],

Het document heb ik van [programmamanager] gekregen en voeg het hiertoe. Hopelijk heb je er iets aan.

F.6.2 Persoonlijk contactmoment (samenvatting)

Datum: februari 2025

Locatie: telefoongesprek

Aanwezigen: collega en onderzoeker

Tijdens dit gesprek hebben we uitgebreid gesproken over hoe speltherapie voor nieuwkomersscholen ingezet kan worden en hoe de ervaringen van de onderzoeker zijn. De collega die belt doet dit namens een grotere groep vaktherapeuten in Rotterdam en na overleg met de gemeente die heeft aangegeven dat de vaktherapeuten zelf met een voorstel mogen komen. Bij dit voorstel willen ze dit onderzoek gaan inzetten

waarbij de onderzoeker heeft aangegeven hier graag aan mee te werken. Ze heeft de collega ook op het bestaan van bijscholing van het KennisNetwerk NieuwKomers gewezen waar ze mogelijk nieuwe contacten kan opdoen welke ook ervaringen van door het hele land kunnen delen.

F.7 Geanonimiseerde weergave van communicatie met de collega-onderzoeker (privé)

F.7.1 E-mail

Datum: 1 mei 2025

Van: [collega-onderzoeker]

Aan: [onderzoeker]

Heeft je bronnenboek spelend (over)leven 28-4-1.docx gestuurd

F.7.2 WhatsApp

Datum: 28 april-1 mei 2025

Van: [collega-onderzoeker]

Aan: [onderzoeker] en vice versa via WhatsApp

O: Ah ehm ja graag! Wat lief dat je dat aanbiedt. Ik heb mijn bronnenboek zo goed als klaar en moet nu het verslag gaan schrijven. Er is een globale opzet n.a.v. het Plan van Aanpak maar ik moet zeker nog gaan schaven en veel bijschrijven

O: Ik mail je mijn bronnenboek, wil je daar feedback op geven?

C: Nog specifiek dingen waar je feedback op wil?

O: Als je naar het codeschema wil kijken hoofdstuk 3 dan graag! Ik denk dat er nog labels zijn die niet helemaal passend zijn of codes die misschien beter onder een ander vakje kunnen

O: En misschien kan hoofdstuk 2 er helemaal uit omdat dat alleen de open codering is die in hoofdstuk 3 weer terugkomt

C: Dan ga ik daar ff naar kijken, weet niet of het vanavond allemaal lukt. Kan het morgen ook nog?

O: Ja hoor, alle tijd! Ik ga me nu eerst op de thesis zelf storten... en vind dat lastig.

C: Heb het bronnenboek teruggestuurd via WeTransfer

C: Heb niet heel veel nuttige comments, weet weinig over het ow dus over waar codes horen etc. vind ik lastig om iets over te zeggen

C: Maar vond het over het algemeen heel goed en duidelijk!

O: Dank je wel. Ik zie jou als een collega onderzoeker (en natuurlijk als mijn lieve dochter) en dit verhoogt de intersubjectiviteit 😊

O: Even praktisch, als ik meerdere codes maak mag ik er bijvoorbeeld 21 abc van maken of moet ik alles opschuiven?

C: Weet niet of daar regels voor zijn maar abc lijkt me wel duidelijk

O: En scheelt een hoop werk

O: Ja ik heb er 21.1 van gemaakt

C: Of je houdt de nummering zoals nu (aangezien het nummering van je quotes is toch)

C: Misschien dat je sommige nu je ze hebt opgesplitst in H3 beter kan plaatsen als je echt twijfelt over iets. Dan heb je wel dus dezelfde quote 2x staan

F.6.3 Persoonlijk contactmoment (samenvatting)

Datum: 3 mei 2025

Locatie: Telefoongesprek met videobellen

Aanwezigen: mede onderzoeker (privé) en onderzoeker

Tijdens dit gesprek hebben we de fragmenten, codering en het codeboom samen doorgenomen. De collega-onderzoeker heeft gedetailleerde feedback gegeven, meer op de vorm dan op de inhoud en de onderzoeker heeft de feedback naar aanleiding van het gesprek en de opmerkingen in het document aangepast.

F.7 Geanonimiseerde weergave van communicatie met de collega-onderzoeker (mede student)

F.7.1 WhatsApp

Datum: 2 mei 2025

Van: onderzoeker

Aan: collega-onderzoekers (mede studenten)

[Onderzoeker] Om de intersubjectiviteit te vergroten wil ik vragen of jullie een keer (voor [collega-onderzoeker] en [collega-onderzoeker] na alle stress van inleveren!) met mij naar mijn codeschema willen kijken. Mijn dochter (heeft meer onderzoek lessen gehad dan ik op de uni) heeft dit ook al gedaan dus misschien is dat al voldoende

Als er bij jou ook nog iets gecheckt moet worden [collega-onderzoeker] kunnen we dat misschien ook samendoen?

Ik heb mijn bronnenboek zo goed als klaar en mijn hoofdstuk 1,3 en 4 zet ik er vanavond op in mapje thesis

[Collega] Tuurlijk wil ik dat

Heb je al een dag/tijd in gedachten?

F.7.2 E-mailwisseling

Datum: 3 mei 2025

Van: [collega-onderzoeker]

Aan: [onderzoeker]

[Onderzoeker] Teams meeting 1 uur. Codeboom en open codes besproken en aangepast

U bent uitgenodigd om deel te nemen aan een Microsoft Teams-vergadering

F.7.3 Persoonlijk contactmoment (samenvatting)

Datum: 3 mei 2025

Locatie: Telefoongesprek met videobellen

Aanwezigen: mede onderzoeker (privé) en onderzoeker

Tijdens deze Teams meeting hebben we de codeboom en de open codes voornamelijk inhoudelijk besproken. Zowel tijdens als na de meeting heeft de onderzoeker aanpassingen gedaan waardoor de codes en thema's aangescherpt zijn.

Bijlage G Reflectieverslag van de onderzoeker

In het kader van mijn master Speltherapie aan de CHE heb ik een praktijkgericht, kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de inzet van speltherapie bij een kind met oorlogstrauma op een nieuwkomersschool in Nederland. Het doel van dit onderzoek was om gemeenten en directies te motiveren om speltherapie in te zetten bij kinderen met (oorlogs)trauma. Door middel van triangulatie, interviews, creatieve werkvormen en documentenanalyse, heb ik geprobeerd om vanuit verschillende invalshoeken een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de ervaringen, behoeften en betekenisgeving binnen deze context.

Het onderzoeksproces heeft mij inhoudelijk en persoonlijk gevormd. Ik heb geleerd om met meer precisie en aandacht waar te nemen: in gesprekken, in observaties en in het lezen van literatuur. Die nauwkeurigheid heeft mij geholpen om theorie en praktijk met elkaar te verbinden. Dit gaf me enerzijds overzicht en diepgang, anderzijds ook ruimte en afbakening. Door te kiezen voor een duidelijke focus kon ik de hoeveelheid aan indrukken beter ordenen en vertalen naar betekenisvolle inzichten. Dat heeft niet alleen mijn onderzoek ten goede gekomen maar ook mijn therapeutisch handelen verdiept.

Tegelijkertijd vond ik het soms lastig om ruimte te maken voor het onderzoek. In mijn leven geef ik graag prioriteit aan de hulpvragen van mijn gezin en mijn cliënten. Dat is wat van mij gevraagd wordt maar het bood ook een manier om het ongemak van het onderzoeksproces, het zieken en nog niet weten, uit de weg te gaan. Ik heb gemerkt dat ik geneigd ben om in de actie te blijven, terwijl onderzoek juist vraagt om vertraging en verdieping. Toch ben ik trots dat ik ben blijven volhouden. Dat ik heb doorgezet, ook op momenten dat het niet vanzelf ging. Ik heb me echt op dit onderzoek toegelegd en er met hart en ziel aan gewerkt.

Mijn motivatie kwam voort uit mijn overtuiging dat speltherapie van grote waarde kan zijn voor kinderen en hun gezinnen met oorlogstrauma. Tijdens het onderzoek werd die overtuiging alleen maar sterker. De inzichten die ik heb opgedaan sluiten aan bij wat ik in de praktijk al intuïtief zag gebeuren in het spel van kinderen: dat het een veilige ruimte biedt voor verwerking, betekenisgeving en herstel. Ik wist ook dat het een positieve invloed op het gezin had maar hoe dit uit dit onderzoek bleek verraste mij in positieve zin. Het heeft mijn betrokkenheid vergroot en me gemotiveerd om me verder te verdiepen in deze doelgroep. In het bijzonder wil ik me gaan richten op interculturele systeemtherapie, zodat ik kinderen en hun gezinnen ook binnen hun bredere context beter kan begrijpen en ondersteunen.

Terugkijkend ben ik dankbaar dat ik dit proces ben aangegaan. Het heeft me uitgedaagd en gevormd, als speltherapie, als onderzoeker en als mens.

Bijlage H Logboek

Het onderstaande logboek geeft een gedeeltelijke weergave van mijn onderzoeksproces. Hoewel niet alle stappen schriftelijk zijn vastgelegd, heb ik vanaf half april zeer intensief aan het onderzoek gewerkt. Reflecties, observaties en overwegingen zijn regelmatig vastgelegd in aantekeningen, overlegmomenten en persoonlijke notities die niet zijn opgenomen in dit document.

Datum	Onderwerp	Fase v. onderzoek	Doel	Wie/wat/waar?	Verwerken in	Actie	Opmerkingen leerpunten	Aantal uren
17-06-2016	Artikel schrijven Speltherapie voor vluchtelingen kinderen		Kennis verwerven en delen	Met Anneke v.d. Wouden	Artikel			
20-05	Onderzoeks verslag Speltherapie voor vluchtelingen kinderen		Kennis verwerven en delen	Met Anneke v.d. Wouden	Onderzoeks verslag			
Januari 2024	Besluit onderzoek te vervolgen	Herstart	Meer kinderen met (oorlogs)trauma toegang tot vaktherapie	Overleg Myrthe Kluijn	Master speltherapie volgen			
April – juni 2024	Plan van Aanpak	Ontwerpen	P.v.A als leidraad voor onderzoek	Martine Noordegraaf en LWG	P.v.A	Feedback verwerken na duidelijkheid kaders		140
13-09	Onderzoek les		Kennis maken	Annemarie Pingu	Schrift			2
4-10			Kennis maken Schema getekend onderzoek	LWG 1	Foto in telefoon			2
11-10	Onderzoek les			Marieke v.d. Heuvel	Schrift			2
18-10	Bespreken respondenten		Welke kaders willen we?	Teams LWG				2
18-10	Telefonisch Contact LOWAN		Hoeveel n.k.scholen hebben	Marlien de Koning		Onderscheid populatie nkscholen	Conclusies onderzoek delen met LOWAN-publicatie	1/2

			vaktherapeuten?			vlucht/arbeid. Regiobijeenkomst/communiteit/netwerkgroep Z-H. Zeeland	website/ nieuwsbrief	
18-10	Logboek maken		Structuur, terugvinden, procesinzicht,		Teams map	Bij begin starten is completer		2
11-10	Onderzoekles							2
25-10	LWG sparren		Vragen verhelderen, anderen geholpen					2
7-11	Brief examencommissie		Duidelijkheid kaders onderzoek	Martine Noordegraaf e.a.	Bijlage onderzoek?	Mail		3
8-11	Onderzoekles							2
15-11 tot 21-11	Respondenten vragen			Lara Tibboel-Smink		Mail wisseling	Na eerdere toestemming nu afwijzing, meerdere mogelijkheden openhouden	2
22-11	LWG 2							2
25-11	Theorie lezen		Differences in well-being at school between young students with and without a refugee background	Leeuwstein e.a	Theoretisch kader			2
26-11			openingsgedicht	Rumi	Inleiding		<i>Hoor hoe klagend de rietfluit klinkt, Hoe hij vertelt over lange scheiding: 'Sinds ik uit het riet werd</i>	

							weggesneden, Klagen mannen en vrouwen in mijn gefluit. De scheiding moet mijn borst doorboren, Opdat ik zeg hoe ik lijd door verlangen. Ieder die van zijn oorsprong is verdreven, Wil terug naar de tijd van samenzijn.	
6-12	Onderzoek les							2
28-1	Respondent gevraagd		Directeur nieuwk.s ch. als respondent	directeur	Agenda	brief sturen	Rustige plek zoeken ivm prikkelgevoeligheid	0,25
30-1	Interview leidraad directeur en gemeente		Interview s af kunnen nemen		bijlage			3
31-01	Onderzoek les							2
03-02	Informatiebrief directeur		Informatiebrief maken en sturen		teams		Had ik een week eerder moeten verzenden	1,5
03-02	Toestemmingsformulier directeur		Toestemming schriftelijk vastleggen				Digitaal laten tekenen is handig om op te nemen in verslag	1,5
04-02	Interview directeur afnemen		Citaten voor factsheet verzamelen	directeur	Dicteer bestand in teams		Direct dicteren is handig. Mogelijk is er een programma die verschillende stemmen kan dicteren.	1,5
10 -2	Interview directeur uitwerken		Verschillende vormen gegeven aan interview					

12-2	Telefoongesprek moeder		Ouders informeren en toestemming vragen interview	moeder				0,5
18-2	Toestemmingsformulier ouders maken							
19-2	Mail naar tolk		Tolk informeren en toestemming vragen voor ouders					
19-2	Toestemmingsformulier leerkracht maken							
20-2	Interview leerkracht			leerkracht	Dicteer bestand in teams		Dicteer functie was afgebroken. Achteraf verder laten dicteren vanuit voice bestand.	3
20-2	Vorbereidend gesprek met ouders en tolk		Ouders nogmaals informeren en toestemming vragen in eigen taal.	Ouders en tolk				0,5
27-2	Interviewleider raad ouders maken							3
28-2	Creatieve werkvorm ouders maken							2
28-2	Creatieve werkvorm en vragen kind							2
28-2	Interviewleider raad gemeente							3
7-3	LWG							3
13-3	Interview programma manager							1

13-3	Interview moeder							2
14-3	Fragmenten Arabisch NL							5
15-3	Fragmenten Arabisch NL							4

Bijlage I Verantwoording gebruik ChatGPT

Tijdens het schrijfproces is gebruik gemaakt van ChatGPT (ontwikkeld door Open AI, versie 4.0) als ondersteunende digitale tool. Deze inzet betrof taal technische en redactionele ondersteuning, zoals:

- Het controleren van spelling, grammatica en interpunctie.
- Het formuleren en herformuleren van zinnen met behoud van de oorspronkelijke inhoud.
- Het geven van suggesties voor structuurverbeteringen.
- Het ondersteunen bij het formuleren van APA-verantwoordingen.
- Het ondersteunen bij gebruik van Word en Canva.
- Het zoeken naar wetenschappelijke literatuur.

ChatGPT is niet ingezet voor inhoudelijke analyse, interpretatie van onderzoeksgegevens of het genereren van nieuwe kennis binnen het onderzoek. Alle inhoudelijke keuzes, interpretaties en conclusies zijn gemaakt door de onderzoeker zelf, op basis van verzamelde data en wetenschappelijke bronnen.

Het gebruik van ChatGPT is in lijn gebracht met de richtlijnen van de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (VSNU, 2018). De inzet van deze tool is transparant verwoord in deze bijlage om duidelijkheid te geven over de aard en omvang van digitale ondersteuning binnen het schrijfproces.

Daarnaast heeft het geholpen met het vinden van artikelen, het gebruik van synoniemen en suggesties om zinnen anders te verwoorden. De inhoudelijke keuzes, interpretaties en eindredactie zijn door de onderzoeker zelf gemaakt.

Bijlage J Inhoudsopgave bronnenboek

BRONNENBOEK ONDERZOEK SPELEND LEVEN	2
1 KWALITATIEVE ANALYSE: VERKENNEN	3
1.1 GESPREKSVERSLAG VAN HET INTERVIEW MET DE PROGRAMMAMANAGER	3
1.2 GESPREKSVERSLAG VAN HET INTERVIEW MET DE DIRECTEUR	5
1.3 GESPREKSVERSLAG VAN HET INTERVIEW MET DE LEERKRACHT	8
1.4 GESPREKSVERSLAG VAN HET INTERVIEW MET DE OUDER	11
1.5 GESPREKSVERSLAG VAN HET INTERVIEW MET HET KIND	14
1.6 OBSERVATIEVERSLAG EN EINDVERSLAG SPELTERAPIETRAJECT MOH.	19
1.7 DOCUMENT VAKTHERAPIE OP NIEUWKOMERSCHOLEN	21
2 KWALITATIEVE ANALYSE: OPEN CODERING	28
2.1 OPEN CODERING VAN HET INTERVIEW MET DE PROGRAMMAMANAGER	28
2.2 OPEN CODERING VAN HET INTERVIEW MET DE DIRECTEUR	29
2.3 OPEN CODERING VAN HET INTERVIEW MET DE LEERKRACHT	31
2.4 OPEN CODERING VAN HET INTERVIEW MET DE OUDER	33
2.5 OPEN CODERING VAN HET INTERVIEW MET HET KIND	35
2.6 OPEN CODERING VAN HET OBSERVATIEVERSLAG EN EINDVERSLAG VAN HET SPELTERAPIETRAJECT	37
2.7 OPEN CODERING VAN HET DOCUMENT VAKTHERAPIE OP NIEUWKOMERSCHOLEN.	38
3 KWALITATIEVE ANALYSE: THEMA'S, VERBANDEN VERFIJND EN GESTRUCTUREERD	42
3.1 DEELVRAAG 2: LABELSCHEMA VAN DE GELEEFDE KENNIS	42
3.2 DEELVRAAG 3: GELEERDE KENNIS LABELSCHEMA	54
BIJLAGEN	65
<i>Bijlage A Overzicht materialen gebruikt tijdens de werkvorm in het oudergesprek</i>	<i>65</i>
<i>Bijlage B Citaten interview ouder in het Arabisch, vertolkt en het Nederlands</i>	<i>65</i>
<i>Bijlage C Overzicht materialen gebruikt tijdens werkvorm in het kind interview</i>	<i>74</i>
<i>Bijlage D Foto's speltherapietraject Moh</i>	<i>75</i>
<i>Bijlage E Bronvermelding foto's en tekeningen</i>	<i>78</i>